

สวดมนต์แปล

ฉบับกองทัพอากาศ

ธรรมบรรณาการในงานปลงศพ

นาง เข้ม ช่างสูนึ่ง

ณ ฌาปนสถานวัดพระศรีมหาธาตุ

วันพฤหัสบดี ที่ ๒ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๑๕

THAI NATIONAL ASSEMBLY LIBRARY

3961116342

สวดมนต์แปล

ฉบับกองทัพอากาศ

๕ / ๓๑ / ๓๗
 ๐๔๗๗๖.๒
 ๗๑๕๘

สมบัติห้องสมุดรัฐสภา

พลอากาศเอก พรรณ นพรัตน์
 มอบให้ห้องสมุดรัฐสภา

ธรรมเนียมการในงานปลงศพ

นาง เข้ม ช่างสูนึ่ง

ณ ฌาปนสถานวัดพระศรีมหาธาตุ

วันพฤหัสบดี ที่ ๒ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๓๕

เรื่อง จก. ขว. ทอ. ขออนุญาตพิมพ์หนังสือสวดมนต์แปลสิบสองตำนานฉบับ

กองทัพอากาศ

เวียน ผบ. ทอ.

๑. พล.อ.ต. ไสว ช่วงสุนิช จก. ขว. ทอ. ขออนุญาตพิมพ์หนังสือสวดมนต์แปลสิบสองตำนานฉบับกองทัพอากาศ จำนวน ๑,๐๐๐ เล่ม เพื่อแจกในงานฌาปนกิจศพ นางเชย ช่วงสุนิช ซึ่งเป็นมารดา ณ ฌาปนสถานทอ. วัดพระศรีมหาธาตุวรมหาวิหาร ในวันที่ ๒ พฤศจิกายน ๒๕๑๕

๒. อศจ.ยศ.ทอ. พิจารณาแล้วเห็นว่าจะเป็นการประโชชน์ในการเผยแพร่แก่พุทธศาสนิกชนผู้สนใจทางพุทธศาสนา เห็นควรนำเวียน ผบ.ทอ. เพื่อพิจารณาอนุญาต

จึงเวียนมาเพื่อขออนุญาต

พล.อ.ต.

จก. สบ. ทอ.

๓๑ ส.ค. ๑๕

- ๐๓๓๑๑

✓ พล.อ.ต.

ณ ทอ.

๓๑ ส.ค. ๑๕

เกิดขึ้น ๑๘ กันยายน พ.ศ. ๒๔๒๘
ตั้งอยู่ ๘๖ ปี ๑๐ เดือน ๘ วัน
ดับไป ๒๓ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๑๔

นางเชย ช่วงสุนิช

ประวัติ

แม่เกิดที่กรุงเทพมหานคร เมื่อวันศุกร์ที่ ๑๐ ค่ำ เดือน ๑๐
ปีระกา สัปทก จุลศักราช ๑๒๔๗ ตรงกับวันที่ ๑๘ กันยายน พุทธ-
ศักราช ๒๔๒๘ เป็นบุตรคนที่ห้าของคุณตาทอง และคุณยายเนย ๗ ถึงแก่
กรรมเมื่อแม่อายุเพียง ๘ ขวบ คุณยายเอมซึ่งเป็นเพื่อนรักของคุณยาย
ไค้เลี้ยงดูแม่ต่อมา ทั่วเหตุนั้นแม่เกิดมีใจหวงกษัตริย์สาวคนเดียวกันถึง
แก่กรรมไปแล้วของคุณยายเอม คุณยายเอมจึงรักแม่ประดุจลูกในไส้
แม่เคยเล่าถึงความรักและความสุขที่ได้รับจากคุณยายเอมให้ฟังเสมอ
ท่านสอนหนังสือเอง ให้ทั้งการศึกษาและการอบรมเป็นอย่างดี จบ
อายุไค้ ๑๘ ปี (พ.ศ. ๒๔๔๖) แม่จึงแต่งงานกับพ่อ นายลือ ช่วงสุนิช

พ่อทำงานอยู่กับคุณหญิงเนื่อง พิศาลบุตร เมื่อแต่งงานกับแม่
และมีบุตรหญิงคนหนึ่งแล้ว พ่อจึงลาออกจากงาน กลับมาตั้งถิ่นฐาน
บ้านเรือนประกอบอาชีพค้าขายไม้ เครื่องเหล็ก เครื่องก่อสร้าง อยู่
ณ บ้านเลขที่ ๓๑๑ ถนนวรเดช ตำบลหน้าเมือง อำเภอเมือง จังหวัด
ราชบุรี ครอบครัวย้ายมาอยู่เชียงใหม่ แม่ได้ช่วยค้าขายด้วยและค้าต่อมาจนกระทั่ง
ลูกคนที่สองของแม่สมรสแยกเรือนไป จึงได้เลิกกิจการค้า

นับแต่วัยเยาว์จนลวิชรา ลูกคนโตรักใคร่รักใคร่กับแม่
อย่างใกล้ชิด ย่อมจะกล่าวได้ว่าอย่างเต็มปากว่า แม่มีชีวิตที่บริสุทธิ์สะอาด
กอบประจักษ์คุณคุณคุณ เป็นยอดขงนิตยบุคคลแห่งลูกหลานว่านเครือและญาติ
สนิทมิตรสหายทั้งมวล คงมั่นในความซื่อสัตย์สุจริต มีจิตโอบอ้อมอารี
เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ดำรงชีวิตอย่างสงบสุข สันติสุข ผ่องใสในธรรม

“แม่รักลูก ลูกก็รัยว่รัก คนอื่นสักหมื่นแสนไม่แมนเหมือน”

เป็นความจริง แม่รักลูกอย่างสุดชีวิตจิตใจ ลูกขอร้องอ้อนวอนให้ทำอะไร
แม่ไม่เคยขัด ในคอนปลายของชีวิต เมื่อเค็นเห็นไม้สะทวก แม่ก็เลิก
ไปวัดตามที่เคยปฏิบัติมาช้านาน คงอยู่กับบ้านพึ่งเทศน์และบทความ
ธรรมะทางวิทยุ ทำวัตรสวดมนต์ไหว้พระเช้าเย็นเป็นประจำไม่เคยขาด
มีการทำบุญสุนทรทานที่ไหนก็ร่วมด้วยเสมอเมื่อได้ทราบและมีโอกาส
แม่รักษาควัก มีสุขภาพสมบูรณ์ ไม่เคยเจ็บดังชนากลุ่มหมอนนอนเสื่อ
ในระยะหลัง ๆ นี้แพทย์ได้มาวัดความดันโลหิตและตรวจอาการทุก
สัปดาห์ ยาที่แพทย์จัดให้ แม่ก็รับประทานไม่เคยเว้น ประกอบกับได้
ยาหอมตำรับสำคัญประจำบ้าน ของคุณน้าม้วน หงษ์ทอง ที่เคารพ
วัดโค่นันต์คือคุณาศินิทมาใช้เป็นประจำด้วย ซึ่งลูก ๆ ระลึกถึงพระคุณ
ของคุณน้าม้วนไม่ม้วนลืมเลือน จึงขอจารึกไว้ ณ ที่นี้

ประมาณกลางเดือนมิถุนายน ๒๕๑๕ แม่ไม่ค่อยสบาย ลูกได้
อ้อนวอนให้มารุงเทพ ฯ เพื่อแพทย์จะได้ตรวจอาการให้ละเอียด แม่ก็
ยอมมา แต่เมื่อจะต้องเข้าโรงพยาบาลก็ไม่ยอมไป อ้างว่าแก่มากแล้ว
ถ้าจะตายก็ขอให้ตายที่บ้านคงที่คงใจไว้เถิด ระยะนี้แม่เริ่มรับประทาน
อาหารได้น้อยลง แม้การกินน้ำก็ไม่ค่อยสะทวกนัก ลูก ๆ จึงปรึกษา
พร้อมกันตามใจพาแม่กลับราชบุรี เมื่อราวต้นเดือนกรกฎาคม หลังจาก
นั้นก็มีอาการทรง ๆ เรื่อยมา จนกระทั่งวันเข้าพรรษาเวียนมาถึง ตรงกับ
วันพุธที่ ๒๖ กรกฎาคม ๒๕๑๕ ตอนเช้าแม่หายใจไม่ค่อยออก จนสาย
ประมาณ ๙ นาฬิกาจึงค่อยสบาย ลูกได้พยุ่งให้ลูกซันนงเอน ๆ อยู่ครู่หนึ่ง
ได้ถามแม่ว่าอยากนอนใหม่ คอบเขา ๆ ว่า “อยากจะ” อันเป็นคำพูด
สุดท้าย เพราะหลังจากลงนอนครั้งนั้นแล้วก็ไม่พุกอีกเลย นอนนิ่ง ๆ เฉย ๆ

(ค)

ตะแคงซ้ายอยู่ท่าเดียว จนเวลาประมาณ ๑๓.๔๐ นาฬิกา การหายใจ
ก็อ่อนลง ๆ เป็นลำดับ สุกทัยได้หายใจแรง ๒-๓ ครั้งก็หยุดนิ่งไป
เป็นอันหมดลมไปอย่างสงบ ไม่มีอาการกระวนกระวาย เรียกได้ว่า
“ไปอย่างนิ่มนวล” ต่อมาเมื่อมีโอกาสเล่าให้ท่านผู้ปฏิบัติธรรม
ที่เคารพนับถือฟังก็พากันอนุโมทนาสาธุการ นับเป็นผลอันน่าชื่นชม
ยินดี ในการฝึกฝนใจปฏิบัติธรรมทำจิตใจมาตลอดชีวิตอันงดงาม
ของแม่ สิริรวมอายุได้ ๘๖ ปี ๑๐ เดือน ๘ วัน

แม่มีลูกทั้งหมด ๘ คน สิ้นชีวิตไปแล้ว ๒ คน เหลืออยู่ ๖ คน คือ

๑. สุกจิตต์ สมารสภีย์ พ.ท.อ.(พิเศษ) ปรีภัย ศุภนิลวรรณ
๒. สารภี สมารสภีย์ นายกีร งามวัฒนา
๓. สำลี สมารสภีย์ นายจำรูญ เจริญกุล
๔. แฉล้ม ช่วงสุนิชา
๕. พลอากาศตรีไสร ช่วงสุนิชา เจ้ากรมข้าวทหาร

อากาศ กองทัพอากาศ สมารสภีย์ น.ส. มาลี ฮัยวงศ์

๖. สอนง ช่วงสุนิชา

เมื่อสิ้นชีวิต แม่มีหลานชาย ๑๓ หลานย่า ๔ รวม ๑๗ และ
มีเหลนทวดสายตรงอีก ๑๕ คน

แม้มีภพ จริงแล้ว อย่าแคล้วคลาด
ขอเกิดเรียง เคียงบาท ในชาติใหม่
เป็นลูกแม่ แน่รัก ประจักษ์ใจ
ผูกพันไป ไกลชิด นิจนันตร์

ด้วยความอาลัยรักจาก

ลูก

เรื่อง

สวดมนต์เจ็ดและสิบสองตำนาน

ในงานพิธีต่าง ๆ ของพุทธศาสนิกชนชาวไทย นิยมมนต์พระภิกษุในพระพุทธศาสนามาสวดพระปริต ซึ่งเราเรียกกันเป็นสามัญว่าสวดมนต์ หรือเจริญพระพุทธรมนต์ เป็นประเพณีมาช้านานตามตำนานพระปริต ซึ่งสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงพระนิพนธ์ไว้ว่า “ประเพณีที่พระสงฆ์สวดพระปริต เกิดขึ้นในลังกาทวีปประมาณว่า เมื่อพุทธกาลล่วงแล้วราว ๕๐๐ ปี”

สาเหตุที่จะเกิดประเพณีสวดพระปริตตามบ้านนั้น สมเด็จพระพรหมค้ำวาง ทรงพระนิพนธ์ไว้ว่า “ในเรื่องพงศาวดารปรากฏว่า พวกทมิฬมีอำนาจปกครองบ้านเมือง(ลังกา) อยู่นาน ๆ ก็หลายครั้ง พวกทมิฬนับถือไสยศาสตร์ พาศาสนาพราหมณ์เข้ามาตั้งสถอนในลังกาทวีปด้วยกันก็ตาม คติศาสนาพราหมณ์นั้นนิยมว่าผู้ทรงพระเวทอาชว์รายมนต์ให้เกิดสิริมงคลหรือข้งกันแก่ไขภยันตรายแก่มหาชนได้ สันนิษฐานว่า พวกชาวลังกาแม้ที่นับถือพระพุทธศาสนา ก็ยังมีเวลาปรารณาสิริมงคล และมีเวลาหว่ากหวนต่อภยันตรายตามธรรมดาสามัญมนุษย์ คงจะขอให้พระสงฆ์เถรานุเถระชาวลังกาช่วยหาทางในพระพุทธศาสนาสังเคราะห์เพื่อให้เกิดสิริมงคล หรือข้งกันภยันตรายให้แก่คนบ้าง พระสงฆ์มีความกรุณา จึงคิดวิธีสวดพระปริตขึ้นให้สมประสงค์ของประชาชน ก็แต่

วิธีร้ายเวทมนต์ของพราหมณ์นั้น เขาวิงวอนขอพรต่อพระเป็นเจ้า คติ
พระพุทธรักษาห้ามการเช่นนั้น พระสงฆ์จึงค้นในพระไตรปิฎกเล็กน้อย
เอาพระสูตรและปาฐะพระคาถาสรรเสริญคุณพระรัตนตรัย อันมีตำนาน
อ้างว่าเกิดขึ้นเนื่องด้วยเหตุการณ์ต่าง ๆ มาสวทเป็นมนต์”

การสวทมนต์ดังกล่าวนี้ เรียกว่าสวทพระปริต หมายถึงสวท
พระพุทธรูปที่มีอำนาจคุ้มครองกันอันตรายต่าง ๆ ได้ พระปริตนั้นปรากฏ
มี ๒ แบบ คือ มหาราชปริต ราชปริตใหญ่ ๑๒ ตำนาน ๑ รุทธราช
ปริต ราชปริตน้อย ๗ ตำนาน ๑ ที่เรียกราชปริตนั้น สมเด็จพระมหา
คางฯ ทรงสันนิษฐานว่า “คงจะเกิดขึ้นโดยพระราชประสงค์ของพระเจ้า
แผ่นดิน” และในข้อที่ว่าอันใดจะเกิดก่อนเกิดหลัง มีพระนิพนธ์ไว้ว่า
“อย่างไรจะเป็นแบบเดิม ซ่อนเคยสันนิษฐานกันมาแต่ก่อนว่า อย่าง
๑๒ ตำนานเห็นจะเป็นราชปริตเดิม ครั้นต่อมาภายหลังมีพระเจ้าแผ่นดิน
อีกพระองค์หนึ่ง ซึ่งอาจเป็นต่างประเทศกับลังกา ทรงพระดำริเห็นว่า
ยังยาวนาน จึงโปรดให้คัดลงเป็นอย่าง ๗ ตำนาน มีราชปริตเป็น ๒ อย่าง
ขึ้น จึงได้เรียกอย่างยาวว่า มหาราชปริต เรียกอย่างสั้นว่า รุทธราชปริต
ดังนี้ แต่เมื่อมาพิจารณากันในคราวจะแต่งตำนานพระปริตนี้ มีฉันทิต
หลายคน คือ พระพินิจวรรณการ (แสง สาลิกุล) เป็นต้น กลับเห็นว่า
อย่าง ๗ ตำนานจะเป็นแบบเดิม อย่าง ๑๒ ตำนานเป็นของปรุงใหม่ต่อ
ภายหลัง อ้างเหตุให้เห็นเช่นนั้น ด้วยพระปริตต่าง ๆ ใน ๗ ตำนาน กับ
๑๒ ตำนานเหมือนกันโดยมาก เป็นแต่ว่างล้ากับฉีกกัน ถ้าว่าเฉพาะตัว
พระปริต ไม่ยาวสั้นฉีกกันก็มากนักน้อยนัก เป็นแต่มีบทจัดตำนานมาก
กว่ากัน ถ้าประสงค์เพียงจะคัดพระปริตอย่าง ๑๒ ตำนานให้สั้น คงไม่

ทำเช่นที่ปรากฏอยู่ อีกประการหนึ่งสังเกตเห็นว่า ลักษณะที่จักพระปริตต่าง ๆ ทั้งที่เพิ่มคำขัณฑทานขึ้นอย่าง ๑๒ ทานาน เป็นระเบียบเรียบร้อยดีกว่าอย่าง ๗ ทานาน จึงสันนิษฐานว่า ราชปริตเดิมเห็นจะเป็นอย่าง ๗ ทานาน ต่อมาผู้มีผู้คิดแก้ไขให้เป็นอย่าง ๑๒ ทานาน”

งานที่จะสวดเจ็ดทานานและสิบสองทานาน สมเด็จพระมหาพรหมค้ำรง ฯ ทรงพระนิพนธ์ไว้ว่า “การพิธีพุทธศาสนาวัน ๆ แต่ก่อนมา ถ้าเป็นงานมงคลอย่างสามัญ เช่น ทำบุญเรือน หรือฉลองพระ หรือโกนจุก เป็นต้น สวด ๗ ทานาน ถ้าเป็นงานมงคลวิเศษกว่าสามัญ เช่น การพระราชพิธีใหญ่ แต่สวดมนต์วันเคี้ยว คงพิธีถือน้ำและพิธีแรกนา เป็นต้นก็ดี งานเซลยศึกก็ซึ่งเป็นงานสำคัญ เช่น งานฉลองอายุและแต่งงานข่าสาว เป็นต้นก็ดี ย่อมสวด ๑๒ ทานาน แต่เดี๋ยวนี้เปลี่ยนเป็นอย่างอื่นไปแล้ว”

การสวดมนต์ในงานมงคลต่างๆ ในปัจจุบันนี้ใช้สวดเจ็ดทานานโดยทั่วไป สิบสองทานานไม่มีใครจะใช้สวด ถ้าจะมีการสวดสิบสองทานาน ต้องขอพระให้ท่านทราวยล่งหน้าไว้ ในเวลาที่ไปนิมนต์ หรือหมายเหตุไปขัญญาที่นำไปถวาย ในที่นี้จะได้พูดถึงเรื่องของสิบสองทานานทั้งบาลีคำแปลและทานาน ตลอดจนอธิบายข้อที่ควรอธิบาย ดังต่อไปนี้

สวดมนต์สิบสองตำนานแปล

ชุมนุมเทวดา

(สรขุขั สเสณั สพนุขุ นรินุท ขอเชิญท่านผู้เจริญทั้งหลาย ผู้มีเมตตา
 ปรีตตานุภาโว สทา รกขตุติ) จิต จงแผ่เมตตา (ด้วยอธิษฐานขอ
 ผริตวานเมตตุ สเมตตุตา ภาทนต์ตา อนุภาพพระปรีต จงรักษาสมเก็จ
 อวิกขิตตุจิตตุตา ปรีตตุ ภาณนตุ ขรมขพิทร พระราชสมภารเจ้ากัษัทั้ง
 พระสิริราชสมบัติและเหล่าเสนามาคัย
 อักทังพระประยูรญาติราชตระกูล ทุก
 เมอเถคกัณแล้ว) อย่าได้มีจิตฟุ้งซ่าน
 สวทพระปรีตเทอญ

สกุเค กามะ จ ฐเป
 คิริสิขรตญะ จนตลิกเข วิมานะ
 ทเป ฏญะ เจ คามะ
 ตรวนคหเน เคหวตถุมหิ เขตเต
 ภูมา จาขนตุ เทวา
 ชลถลวิสเม ยกขคนุชพุนาคา
 คัญจนตา สนตเถ ขั
 มุณิวรจัน สาสโว เม สุนนตุ

ขอเชิญบรรดาเทพเจ้า ซึ่งสถิตในสรวง
 สวรรค์ ชั้นกามภพ รูปภพ และ
 เทพเจ้าผู้สถิตเห็นชอบเขาและหุบเขา
 และในวิมานอันอยู่ในอากาศทั้งที่สถิต
 ในเกาะ ในแคว้นแคว้น ในแดนบ้าน
 ในต้นไม้ ในป่าไผ่และป่าทึบ ใน
 เรือในเรือสวน ในไร่นา ทั้งบรรดา
 ยักษ์คนจรรพ์และนาค ผู้เป็นสาธุชน
 อันอยู่ในน้ำ ขนบก ทั้งผู้มี ทักษณ กัก
 ของจงมาประชุมกันในต้น ฟังคำของ
 พระมุณีอันประเสริฐ ซึ่งข้าพเจ้าจะได้
 สวทต่อไป ณ บัคน

ชมมุสฺสวณกาโล อยมภทนต์ตา	ท่านผู้เจริญทั้งหลาย ฟังธรรม	กาลนี้เป็นกาล
ชมมุสฺสวณกาโล อยมภทนต์ตา	ท่านผู้เจริญทั้งหลาย ฟังธรรม	กาลนี้เป็นกาล
ชมมุสฺสวณกาโล อยมภทนต์ตา	ท่านผู้เจริญทั้งหลาย ฟังธรรม	กาลนี้เป็นกาล

อีกแบบหนึ่ง

สมนฺตา จกฺวาเพสุ อตุวากจฺฉนฺตฺว เทวตา สทฺธมฺมํ มุนิราชสฺส สุฉนฺตฺว สกฺคโมกฺขทํ สกุเค กามे จ รุเป ๆ เป ๆ	ขอเชิญเทพเจ้าในจักรวาลทั้งหลายโดย รอบมา ณ สยามนี้ ขอเชิญฟังพระ สัทธรรม ของพระมุนีเจ้า อันจะอำนวย ให้ทั้งสวรรค์และนิพพานเถิด ขอเชิญ บรรดาเทพเจ้า ซึ่งสถิตในสรวงสวรรค์ ฯลฯ ท่านผู้เจริญทั้งหลาย	กาลนี้เป็น กาลฟังธรรม
---	--	--------------------------

หมายเหตุ บทนี้ทั้งสองแบบเป็นบทที่แต่งเพิ่มขึ้นใหม่ ไม่มีในพระไตรปิฎก เรียกว่าบทมนุเมเทวตา บทมนุเมเทวตานี้แต่เดิมมาคฤหัสถ์ที่เป็นผู้อาราธนาพระปริตเป็นผู้ว่า คืออาราธนาพระปริตจบแล้ว ก็ว่าบทมนุเมเทวตาด้วย ต่อมาภายหลังจึงได้ยกถวายพระสวตมมัตเป็นผู้ว่า พระที่ว่าบทนี้โดยปกติเป็นรูปที่ ๓ นับจากพระที่ ๔ เป็นหัวหน้า

ที่วงเล็บไว้ ( ) ไว้ หมายความว่า ใช้เฉพาะในพระราชพิธี
ถ้าเป็นการทำบุญทั่วไป ตัดออก

กิจของเจ้าภาพ ในบางกรณีเจ้าภาพที่จัดที่บูชาน้อย (เครื่อง ๕ หรือ
เครื่องทองน้อย) ไว้สำหรับเจ้าภาพที่พระสวดมนต์เป็นพิเศษต่างหาก
จากที่บูชาใหญ่ ก็จุดในตอนที่พระกำลังว่าบทชุมนุมเทวดา

บทนมัสการ

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส

ขอนอบน้อมแก่พระผู้ทรงพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น

ก่อนที่จะเริ่มกิจกรรมทางพระศาสนา จะต้องตั้งนโม ๓ ครั้ง หมายความว่า จะเป็นการใด ๆ หนึ่ง แม้ที่สุดถวายสังฆทานก็ต้องเริ่มด้วยนโม ๓ ครั้งก่อน บทที่ท่านเรียกกันมาว่า บทนมัสการ หมายความว่า เป็นบทถวายความเคารพแก่พระพุทธเจ้า แต่เป็นการนมัสการพระคุณ มิใช่ นมัสการพระองค์ การนมัสการพระคุณเช่นนี้ทำให้พุทธศาสนิกชนไม่ คอ้งว่าเหว่ วุ่นวายใจว่า พระพุทธเจ้าก็ขันธ์ปรินิพพานไปแล้ว เพราะถึง พระองค์จะล่วงลับขันธ์ไปนานแล้ว แต่พระคุณยังคงดำรงอยู่ มิได้ ล่วงลับไปตามพระองค์ แม้ในขณะนี้พระคุณของพระองค์ก็ยังคงปรากฏ อยู่ เป็นที่ซาบซึ้งตรึงใจพุทธศาสนิกชนทั่วไป ดังนั้นการนมัสการด้วย บทนมัสการนี้ จึงมีความหมายว่า

“พระพุทธเจ้าพระองค์ใด เป็นพระผู้ทรงพระภาค เป็นพระ อรหันต์ เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ขอนมัสการพระพุทธเจ้าพระองค์นั้น”

บททั้ง ๓ คือ ภควโต ๑ อรหโต ๑ สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ๑ เป็นบทประกาศพระคุณของพระพุทธเจ้าโดยประมวล มีอรรถาธิบายโดยสังเขป ค่อยไปนี้

บท ภควโต แปลไว้ว่า ผู้ทรงพระภาค เล็งถึงพระกรุณาคุณคือ ทรงแจกพระธรรมอันล้ำเลิศที่ได้ตรัสรู้ด้วยพระองค์เอง ด้วยพระปัญญา

อันยิ่งแก่มหาชนชาวโลก ที่ได้ชื่อว่า “พระพุทฺธศาสนา” อันพระพุทฺธศาสนา นั้น ท่านแต่ก่อน ๆ ท่านเทือกทูน ไม่เรียกเพียงว่า พระพุทฺธศาสนา เท่านั้น ท่านเติมคำว่า บวร เข้าไปด้วย เป็นพระบวรพุทฺธศาสนา ที่เกี่ยว ทงน เพราะยุคที่องค์นั้นว่า พระพุทฺธศาสนาเป็นสมบัตติเอกอุคมแท้ ที่โลกมีอยู่ สมบัตติอื่น ๆ นั้น มีความวิบัติเสื่อมสลายแปรผัน และเป็นไป เพื่อความคืบแค่นได้ ถึงจะเรียกว่าสมบัตติ ก็มีใช้เป็นอย่างเอกอุคม ส่วนพระบวรพุทฺธศาสนานั้น เป็นสมบัตติที่ไม่วิบัติคยตถาวรอน เป็นสมบัตติที่ปราศจากความสูญสลาย เป็นสมบัตติที่ไม่แปรผัน ทังไม่เป็นไปเพื่อความคืบแค่น พระพุทฺธองค์ไ้ปรคประทานไว้แก่ชาวโลกด้วยพระกรุณาอันล้นพ้น เพราะว่าพระธรรมที่ตรัสรู้นั้น เป็นอมตธรรม ถ้าพระองค์จะทรงหวังแทนไว้ ไม่ตรัสสอน ใคร ๆ ก็ไม่สามารถจะตำหนิพระองค์อย่างไรได้ แต่ก็ไม่เป็นเช่นนั้น พระองค์ทรงเป็ดเผยจำแนกแจกจ่ายแก่มหาชน ตามที่ตรัสรู้ทุกประการ มิได้ปิดบังอำพรางความรู้นั้นไว้เลย เป็นพระกรุณาอย่างล้นพ้นทีเดียว

บทคือ อรหโต แปลไว้ว่า อรหันต์ หมายถึงเป็นผู้ไกลจากกิเลสถึงถึง พระบริสุทธิคุณ ความหมายของพระคุณยทน มีหลายนัย ที่ให้ความหมายมาแล้วว่า เป็นผู้ไกลจากกิเลส นั้น เป็นเพียงนัยหนึ่งเท่านั้นยังมีนัยอื่น ๆ อีก คือ ทรงหักก้าางแห่งสังสารจักร หมายถึงสิ้นชาติสังกภ ไม่ต้องเวียนว่ายตายเกิดสืบไป ทรงกำจัทกิเลสอันเป็นข้าศึก หมายถึงบรรเทาภิเลสที่เป็นตัวก่อความยุ่งเหยิงในพระหทัย ทรงกำจัทไว้แต่กษาคไม่มีอำนาจที่จะรูงพระองค์ไป ในทางเสื่อมเสียได้ และพระองค์ไม่มีความลัษ ไม่มีข้อที่ จะต้องยกยัดด้วยพระองค์เอง หรือจะต้องให้ผู้อื่นช่วยยกยัด ภายสมาจาร ความประพฤดิชอบทางกาย วชิรสมาจาร ความ

ประพาศิชอบทางวาจา และมโนสมาจาร ความประพาศิชอบทางใจของ
 พระองค์คงที่ ค่อยหน้ามหาชนเป็นอย่างโต ถัดหลังก็คงอย่างนั้น นัยที่
 พรรณนาตามความของศัพท์ต่างๆ ประมวลลงตรงที่ บริสุทธิ คือ ทรง
 ผุดผ่องปราศจากข้อที่วิญญูชนจะตำหนิได้ ทั้งในค้ำพระชาติกำเนิด
 ทั้งในค้ำความรู้ความฉลาด ทั้งในค้ำความประพาศิ และในค้ำ
 พระธัชยาชัย ทรงบริสุทธิบริบูรณ์สิ้นเชิง

บทคือ สัมมาสัมพุทธสฺส แปลทับศัพท์ว่า สัมมาสัมพุทธ แต่
 ในทางภาษาไทยฟังแล้วห้วนไป เติมคำว่า เจ้า ซึ่งประกาศความสูงส่ง
 ประกอบเข้าท้ายคำ เป็น สัมมาสัมพุทธเจ้า เล็งถึง พระปัญญาคุณ
 คือ ตรัสรู้สรรพธรรมที่ควรรู็ได้โดยลำพังพระองค์ และข้อที่ตรัสรู็นั้นๆ
 เป็นไปโดยชอบ หมายความว่าอาการที่ตรัสรู็นั้น เป็นความจริง ไม่
 วิปริตแปรผันเป็นอย่างอื่น ข้อที่ตรัสรู็แล้ว ก็เป็นเรื่องจริงแท้ แน่นอน
 ไม่วิปริตแปรผันเป็นอย่างอื่น เป็นสภาวะคงที่อยู่ตลอดกาล ความรู็ชั้
 รู็แน่นอนของพระองค์เป็นเช่นนั้น จึงเรียกว่า โพธิญาณ หมายถึง รู็จริง ๆ
 คือ ความรู็ของพระองค์ก็จริง ข้อที่ควรรู็ก็จริง จึงกล่าวได้ว่า รู็จริง ๆ
 ประกิจพยายามที่จะเห็นได้ง่าย ๆ ก็คือตั้งแต่เสด็จขยับขันฉัปรินิพพานมาถึง
 บัดนี้ ถ้วน ๒๕๑๕ ปีแล้ว มีใครบ้างที่อาจประกาศตนเป็น สัมมา
 สัมพุทธะ ซ้อนขึ้นมาเป็นองค์ที่ ๒ แม้จะมีผู้พยายามเป็นนิกเป็นหนา ที่
 จะตงตนเป็นศาสดา ก็หาอาจประกาศตนเป็นสัมมาสัมพุทธะไม่ เพราะ
 ความรู็ของคนไม่จริง และข้อที่รู็ก็ไม่จริง เข้าไม่ถึง โพธิญาณ เมื่อเข้า
 ไม่ถึงโพธิญาณ จะประกาศตนเป็นสัมมาสัมพุทธะไม่ได้เป็นอันขาด พระ
 ปัญญาของพระพุทธองค์เป็นเช่นนั้น

แท้จริง เพิ่งจากเราเข้าไปหาพระองค์แล้ว พระกรุณาคุณย่อมปรากฏ
ประจักษ์ก่อน แล้วถึงพระบริสุทธิคุณ และพระปัญญาคุณโดยลำดับ
เหตุ^{นี้}ในขณมัสการ^{นี้}จึงวางบท ภาควโต อันหมายถึงพระกรุณาคุณ
เป็นปฐม พระบริสุทธิคุณเป็นที่สอง และพระปัญญาคุณเป็นที่สุดท้าย
ประการฉะนี้

หากจะตั้งปัญหาขึ้นว่า ขณมัสการ^{นี้}ใครตั้ง ใครแต่ง ก็อาจตอบ
ได้ว่า ขณมัสการ^{นี้} ท่านผู้เลื่อมใสในพระพุทธเจ้าตั้งแต่งไว้ก็ไม่ผิด
เพราะปรากฏในที่ต่าง ๆ หลายแห่ง ที่ท่านผู้มึศรัทธาได้กล่าววาทนาถ
น้อมน้อมมัสการพระพุทธองค์ด้วย บท นโม นัน ที่ตั้งก็ขึ้นเหตุแห่งการ
ตรัสเทศนา^{ก็มี} มีเรื่องเล่าไว้ว่า

พราหมณ์สองผู้เมีย มีความเลื่อมใสต่างกัน ผู้เลื่อมใสใน
ลัทธิพราหมณ์ เมียเลื่อมใสในพระพุทธเจ้า คราวหนึ่ง ผู้เมียพราหมณ์
พราหมณ์มาเลี้ยงอาหารในการมุงคต เมียก็ช่วยตามหน้าที่ของภรรยา
ที่^{ดี} นางยกสำรับมา^{ให้}ผู้เมียพราหมณ์ เหยียบ^{พื้น}พลาคเซไป
ก็^{จึง}ออกมว่า “นโม ตสฺส ภาควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส”

พวกพราหมณ์ที่^{ได้}รับ^{เอา}ผู้เมียมา ฟังแล้วพากันพูดว่า ตัวกาฬิณณ
เกิดขึ้นในบ้าน^{นี้}แล้ว พากันลุกไปหมด พราหมณ์ผู้เมียโกรธเมียเป็นไฟ
คำว่าเมียยกใหญ่ สุดท้ายยกว่า “ทีละ จะไปเล่นงานสมณโคคม
ของแกให้จนที่^{เดียว}” รีบไปเฝ้าพระพุทธเจ้าด้วยความโกรธ พอไปถึง
ก็^{ตั้ง}ปัญหาถามทันทีว่า “ฆ่าอะไรเสีย ถึงจะอยู่^{เป็นสุข}” ตรัสตอบทันที
ว่า “ฆ่าความโกรธเสีย ถึงจะอยู่^{เป็นสุข}” เพียงเท่านั้น พราหมณ์ผู้
อุปัชฌาย์ก็เห็นจริง เกิดความเลื่อมใส ว่าขณมัสการ^{ได้}ด้วยตนเอง และ
ฟังขณมัสการของผู้อื่นด้วยใจ^{ชื่นบาน}

เรื่องผู้ต่งแต่ง นโม ๗ นั้น กล่าวตามที่ท่านโยวณาจารย์ได้
กล่าวไว้คงเป็นดังนี้

นโม	สาตาคิรายักษ์	เป็นผู้ต่ง
ตสฺส	อสุรินทรราชู	„
ภควโต	ท้าวจาคมหาราช	„
อรหโต	ท้าวสักเทวราช	„
สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส	ท้าวมหาพรหม	„

ผู้ต่งนโม ๗ ตามที่นำมา นโม ๗ นี้ ไม่ทราบอธิบายของท่านว่า ต่งกัน
อย่างไร เพราะเหตุที่กล่าวถึงนั้น บางข้อก็เป็นหมู่ บางข้อก็แยก
ต่งกัน

สาตาคิรายักษ์ เป็นเทวดาชาวเขา ว่าอยู่ที่เขาสาตาคิรี จัก
เป็นพวกภุมเทพ เทวดาที่อยู่บนแผ่นดินในมหาสมยัสสุตร ปรากฏว่ามีถึง
๓,๐๐๐ แต่ในที่นี้อ้างไว้เป็น เอกพจน์ คือ “นโม สาตาคิรายักษ์”
“นโม ๗ สาตาคิรายักษ์เป็นผู้ต่ง” ที่จะหมายถึงหัวหน้าหรือผู้เป็นเจ้าของ
เป็นใหญ่ของเทวะพวกนั้น

อสุรินทรราชู ราชูเป็นชื่อ อสุรินทระ บอกยศว่า จอมอสุร
อสุรเป็นเทวะพวกหนึ่งเหมือนกัน เป็นทิพกาย มีกายเป็นทิพย์ ราชูนั้น
เป็นอริกษัตริย์เทพ คือ พระอาทิตย์ และจันทรเทพ คือพระจันทร์ เป็น
มิตรกับจอมพิภพอสุร ชื่อท้าวเวยจิตติ

จาคมหาราช เป็นเทวะหมู่ แปลว่า ท้าวมหาราชทั้ง ๔ ที่อยู่
ของท้าวมหาราชทั้ง ๔ เป็นพิภพที่จักเข้าไปในสวรรค์ ๖ ชั้น แต่เป็น

ชั้นแรกเรียกว่า จาคุมหาราชิก ท้าวมหาราชทั้ง ๔ นั้น มีหน้าที่
ครองโลกเรียกว่า ท้าว จตุโลกบาล ยี่นกันคนละทิศ ท้าวอชฺฐรฐ เป็น
อธิบดีของพวกคนธรรพ์ ครองทิศตะวันออก ท้าววิรูปุฬกเป็นอธิบดี
ของพวกกุมภันธุ์ ครองทิศใต้ ท้าววิรูปุษย์เป็นอธิบดีของพวกนาค
ครองทิศตะวันตก ท้าวกุเวร (เวสสุวรรณ) เป็นอธิบดีของพวกยักษ์
ครองทิศเหนือ

ท้าวสักกเทวราช เรียกชอกันสามัญว่า พระอินทร์ และยังมี
ชื่ออีกหลายชื่อ ท้าวสหสันยัน สหสันตร มัชฌวาน วาสพ บุรินทท
ชื่อที่เรียกทั่วไปในพระคัมภีร์ คือ สกโก เทวราชา ท้าวสักกเทวราช
เป็นเจ้าของพิภพดาวดึงส์ ปกครองถึงจาคุมหาราชด้วย พระอินทร์ที่ยัง
ครองดาวดึงส์อยู่ในบัดนี้ เป็นพระอริยบุคคลชั้นพระโสดกายน

ท้าวมหาพรหม เป็นเทวะชั้นสูง อยู่ในภพต่างหากจากพวก
เทวะสามัญ ซึ่งเรียกว่า เทวโลก ภพที่อยู่ของพรหมเรียกว่า พรหมโลก
แต่คงจักเข้าไปในเทวะ เพราะเป็นพวกทิพย์ด้วยกัน ที่ต่างกับเทวะใน
เทวโลกนั้น เพราะกรรมที่ให้บังเกิดต่างกัน ผู้ให้ทานรักษาศีลไปเกิด
ในเทวโลก ผู้ได้ฉานสมาบัติจึงจะไปเกิดในพรหมโลก แยกตาม
กำลังฉานเป็น ๒ ภพ คือรูปภพซึ่งเกิดของผู้ที่ได้อรูปฉาน อรูปภพซึ่ง
ที่เกิดของผู้ที่ได้รูปฉาน ท้าวมหาพรหมได้ฉานซึ่งแบ่งรูปเป็นอารมณ์
เกิดในรูปภพ

เทวะทั้ง ๕ จำพวก ที่ปรากฏว่าเป็นผู้แต่งคังนโม ๆ มีเรื่องราว
โดยย่อ ๆ ดังที่กล่าวมาข้างบนนั้น เทียวก็มี หมุกก็มี จะตั้งแต่ง นโม ๆ

อย่างไร เห็นอยู่ทางหนึ่งว่า ต่างคนต่างกล่าวว่ามีสักการ ความอดิษยาศัยที่มี
 ปสาทศรัทธา ต่อมาคักของผู้นั้นบ้างผู้นั้นบ้าง ผสมกันเข้าเป็นบทนมัสการ
 ประจำสืบมา นำมาเล่าไว้เพื่อให้ทราบว่า ท่านโบราณจารย์ ท่าน
 กล่าวไว้อย่างไร ในเรื่องของบทนมัสการ

ประโยชน์ในการนมัสการพระนั้น ท่านโบราณจารย์ได้กล่าว
 ไว้ ๔ ประการด้วยกัน คือ

๑. เพื่อดำเนินในร่องรอยแห่งท่านผู้เป็นอริยะ
๒. เพื่อขออำนาจคุณพระคุ้มครองป้องกันอันตราย
๓. เพื่อทำชีวิตให้มีความสุข
๔. เพื่อชำระจิตให้บริสุทธิ์

ที่ว่า เพื่อดำเนินในร่องรอยแห่งท่านผู้เป็นอริยะนั้น มีอธิบายว่า
 ท่านผู้เป็นอริยะจะประกอบกิจการงานอย่างใดอย่างหนึ่ง ย่อมรำพึงถึงพระ
 คุณของท่านผู้มออุปการคุณเป็นเบื้องต้น ช้อนใดเป็นแบบฉบับอันดีงาม
 เป็นประเพณีนิยมสืบเนื่องต่อ ๆ มาจนถึงกาลทุกวันนี้ ไม่ว่าจะประกอบ
 กิจกรรมอะไรขึ้น ต้องรำลึกถึงอุปการคุณของท่านผู้ริเริ่มการนั้น ๆ เสมอ
 มา ที่เรียกกันว่า “พิณค้ำยันครุ” หรือ “ไหว้ครุ” ซึ่งแพร่หลายไปทั่ว
 แม้แต่ในการเล่นเต้นรำ เช่น ลิเก ก็ต้องมีก้านค้ำยันครุ ยังไม่ได้
 ค้ำยันครุก็ไม่ยอมเล่น พิณพาทย์ยังไม่ได้ค้ำยันครุ ก็ไม่ยอมตี การ
 รำลึกถึงอุปการคุณของท่านผู้ริเริ่มการนั้น ๆ เป็นประเพณี เป็นร่องรอย
 เป็นแนวทางแห่งท่านผู้เป็นอริยะ ก็แลพระพุทธศาสนาของเรา พระ
 พุทธเจ้าทรงเป็นเจ้าของ ทรงตรัสรู้ด้วยพระปัญญาอันยิ่งด้วยพระองค์เอง
 แล้วประทานไว้แก่มหาชนชาวโลกด้วยมหากุณาธิคุณ เพราะฉะนั้น

ก่อนที่จะประกอบกิจการใดๆ ในทางพระศาสนา พุทธศาสนิกชนจึงระลึกถึงพระคุณของพระองค์ท่านเป็นบุรพกิจ แปลงวาจา หรืออันอัมจิตนัมัสการพระคุณ ด้วยบทนมัสการ คือ นโม ฯลฯ

ที่ว่า เพื่อขออำนาจพระคุณคุ้มครองป้องกันอันตรายนั้น มีอธิบายว่า ในการประกอบกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง อาจมีเหตุการณ์เป็นอุปสรรคเข้ามาแทรกแซงในระหว่าง ทำให้การประกอบกิจกรรมนั้นๆ ดำเนินไปอย่างตะกุกตะกักประทักประเทิก หรือถึงกับเลิกล้มเลิกกลางคัน การที่เกิดเหตุการณ์ต่างๆ ทำให้กิจกรรมนั้นๆ ดำเนินไปไม่ราบรื่น หรือต้องเลิกล้มเช่นนี้ เรียกว่าอันตราย อันตรายนี้ไม่มีใครอาจประกันได้ว่า จะไม่เกิด ทั้งไม่มีอะไรเป็นเครื่องอุ้มใจให้คลายกังวลอีกด้วย ถ้าได้นมัสการพระคุณพระพุทธเจ้าก่อนแล้ว ก็เป็นอันได้อัญเชิญพระคุณของพระองค์มาเป็นประหนึ่งปราการแก้วป้องกันอันตราย จิตใจของผู้ประกอบกิจกรรมในทางพระศาสนา จะเยี่ยมไปด้วยความบริสุทธิ์ในความปลอดอันตราย และอบอุ่นอยู่ภายใต้พระคุณอันมหาศาลของพระองค์ปราศจากความหวาดหวนครั่นคร้าม คลายความกังวลในเรื่องที่จะเกิดอุปสรรคอันตราย มุ่งหน้าประกอบกิจกรรมของตนๆ ไปจนเสร็จจสมปวารณา เพราะฉะนั้น ก่อนที่จะประกอบกิจกรรมทางพระศาสนา พุทธศาสนิกชนจึงแปลงวาจา หรืออันอัมจิตนัมัสการพระคุณเป็นเบื้องต้นแรก ด้วยบทนมัสการ คือ นโม ฯลฯ

ที่ว่า เพื่อทำชีวิตให้มั่งสาระนั้น มีอธิบายว่า ชีวิตของคนเรานั้น มีวันที่จะมอดม้วยหมดไป เหมือนดวงเทียนที่จุด มีแต่จะมอดหมดไป ฉะนั้น การที่มิชีวิตมาครั้งหนึ่ง ก็เปรียบเหมือนไขที่ถอดดวงเทียนมาดวงหนึ่ง

และดวงเทียนกล่าวคือชีวิตนั้น อยู่ที่ท่ามกลางกระแสลม กล่าวคืออันตรวายน รอยคำนั้น เพราะเหตุที่จะทำให้อันชีวิตนั้นมามากมายเหลือเกิน ไม่มีกาลเวลา ไม่มีนิมิตอะไรบอกให้รู้ล่วงหน้า ทั้งไม่เลือกสถานที่อีกด้วย ชีวิตช่างล้ำค่าเป็นที่สุดแสน เมื่อสิ้นชีวิตแล้ว ร่างกายก็ปราศจากความเคลื่อนไหว นอนทอดเหมือนขอนไม้ ถึงภาวะที่สมควรจะเอาไว้ในเหย้าเรือน ยามเป็นอยู่ ก็กตระหง่านโอ้โงง มีห้องนอน ห้องนั่ง ฯลฯ แต่พอตายแล้ว เขาให้อยู่ห้องเดียวแคบ ๆ แล้วก็นำออกจากบ้าน หลุมฝังหรือเชิงตะกอนเป็นที่สุดท้าย คติของชีวิตมีดังนี้ แสดงว่าไม่มีสาระแน่นอนอะไร ผู้มีชีวิตจึงไม่ควรประมาท ควรแสวงหาสาระให้แก่ชีวิต ทำชีวิตนั้นให้มีสาระ ชีวิตที่เต็มไปด้วยความคิดช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ในยามทุกข์ยามยาก เต็มไปด้วยความบริสุทธิ์ผุดผ่อง ไม่มีสิ่งของที่กำหนดไว้ ทั้งทางกายวาจาและจิตใจ เต็มไปด้วยความรู้ความฉลาด สามารถในการดำรงตนอยู่ในโลกด้วยสวัสดิ์ ปราศจากทุกข์ภัย ชีวิตอย่างนั้น เป็นชีวิตที่ประเสริฐ ไม่เปล่า ไม่ปราศจากสาระ แม้ชีวิตจะสั้นไป คุณความดีก็ยิ่งเหลือครึ่งตราอยู่ การเปล่งวาจา หรือน้อมนิกนมีสการพระพุทธเจ้า เป็นการน้อมชีวิตโง่เข้าไปเกาะอยู่กับพระองค์ คือพระกรุณา พระบริสุทธิ์ และพระปัญญา ซึ่งเป็นภาวะอันยั่งยืน ชีวิตก็จะพลอยได้รับสารคุณนั้น บรรลุเข้าไว้ การน้อมชีวิตโง่เข้าหาพระองค์ทรง เป็นเหมือนสร้างเจดีย์เข้าไว้ ในตนเองคั่นหนึ่ง ภายในบรรลุด้วยคุณของพระพุทธเจ้า ควรแก่การเคารพของตน แม้จะเป็นการชั่วคราว ก็ยิ่งดีกว่าชีวิตที่ไม่มีพระคุณเช่นนั้น บรรลุไว้โดย เพราะฉะนั้น พุทธศาสนิกชนจึงเปล่งวาจา หรือน้อมนิกนมีสการพระคุณของพระพุทธเจ้าเป็นคั่น ในการประกอบกิจกรรมทางพระศาสนา ด้วยขณนมีสการ คือ นโม ฯลฯ

ที่ว่า เพื่อชำระจิตให้บริสุทธิ์นั้น มีอธิบายว่า อัจฉริยใจของสามัญ
 ชนนั้น ถูกย้อมด้วยอารมณ์ต่าง ๆ แปรเขื่อนด้วยมลทินนานับประการ
 อารมณ์บางชนิดย้อมให้กำหนดยากยิ่งก็ บางชนิดให้ชุ่มเคืองขัดแค้น บาง
 ชนิดยวนให้เคลิบเคลิ้ม บางชนิดเข้าให้หงุดหงิดรำคาญ บางชนิดแท้
 ให้กลางแกลงลงเล ทั้งต้องคอยอาศัยประสาทต่าง ๆ คือ ตา หู จมูก
 ลิ้น และกาย ชวนชววยหาอารมณ์มาฆ่าเรอบำรุง ตนเองเป็นเหมือนไร
 ความสามารถ ไม่อาจหาความสุขให้ตนได้ตามลำพัง เมื่อเป็นเช่นนี้
 ก็ได้ชื่อว่า ปราศจากอิสระไม่เป็นใหญ่ ตนตกเป็นทาสของอารมณ์
 พยหน้าปรารถนา ก็ชื่นชมนิยมไป พยที่ไม่หน้าปรารถนา ก็ขัดแค้นเคือง
 ชุ่นวุ่นวายไป ไม่เป็นอันจะสงบลงได้ ต้องกินรนไป เหมือนปลาที่ถูกจับ
 โยนขึ้นหาดทรายในเวลาร้อน โดกขึ้นแล้วก็ตกลงมา โดกขึ้นไปอีก
 แล้วก็ตกลงมาอีก ไม่ห่อนหยุด จนกว่าจะสิ้นแรง เมื่อเป็นเช่นนี้ จะมี
 ความบริสุทธิ์ผ่องใสไม่ได้ เมื่อจิตไม่ผ่องใสแล้ว การกระทำ การพูด
 ก็พลอยเสียไปตามกัน เพราะจิตใจเป็นตัวจักรสำคัญ ที่หมุนให้กายกรรม
 วจีกรรม คำเนินตาม ถ้าจิตใจบริสุทธิ์ผ่องใสแล้ว การกระทำทางกาย
 ทางวาจา ก็พลอยก็ไปด้วย ความบริสุทธิ์ผ่องใสของจิตใจให้เป็นตัวนำ
 สำคัญของกุศลทั้งนี้ การเปล่งวาจา หรืออันมันก็มีสารพระคุณ
 พระพุทธเจ้า ด้วยความตั้งใจ เป็นทางหนึ่งที่จะชำระจิตให้บริสุทธิ์ผ่อง
 เพราะเมื่อจิตใจเกาะแนบสนิทอยู่กับพระคุณของพระพุทธเจ้าแล้วอารมณ์
 ที่เป็นอุลลทำให้เศร้าหมองก็ปราศจากไป เกิดความบริสุทธิ์ผ่องใสขึ้น
 เป็นกุศลอยู่ในตนเองด้วย เช่นที่เกิดแห่งกองกุศลอื่น ๆ อีกด้วย แม้จะ
 เป็นความบริสุทธิ์ได้เพียงชั่วขณะ ก็ยังดีกว่าไม่มีเวลาจะบริสุทธิ์เสียเลย

หรือถ้าบริสุทธิ์ก็คราวละขณะ แต่หลายคราวเข้า ตามโอกาสที่ได้
 เปลี่ยนวาจาหรือถ้อยคำนั้น ๆ ก็อาจเป็นปัจจัยแห่งความบริสุทธิ์ผูกมัด
 ยั่งยืนต่อไปได้ เพราะฉะนั้น พุทธศาสนิกชนก่อนจะประกอบกิจกรรม
 ทางพระศาสนา จึงเปล่งวาจา หรือถ้อยคำนั้นมัสการพระพุทธเจ้าเป็นปฐม
 ด้วยบทนมัสการ คือ นโม ฯลฯ

การเปล่งวาจานมัสการพระคุณของพระพุทธเจ้านั้น ต้องว่า ๓ จบ
 เสมอไป ไม่มีกรณีใดๆ ที่จะกำหนดให้ว่า ๑ จบ หรือ ๒ จบ ว่าคราวใด
 ต้อง ๓ จบทุกครั้ง ที่เป็นดังนี้ ท่านโบราณจารย์ให้บรรดาธิบายไว้ว่า
 เมื่อนมัสการพระพุทธเจ้าให้ครบประเภท ซึ่งมีอยู่ ๓ คือ

๑. พระวิริยทธิกพุทธเจ้า ได้แก่พระพุทธเจ้าที่ทรงบำเพ็ญพระ
 บารมี ด้วยทรงใช้พระวิริยะอย่างเร็วแรง กำหนดระยะเวลา
 บำเพ็ญบารมี ๑๖ อสงไขย ๑๐๐,๐๐๐ กัลป์
๒. พระศัทธาธิกพุทธเจ้า ได้แก่พระพุทธเจ้า ที่ทรงบำเพ็ญ
 พระบารมี ด้วยทรงใช้ศรัทธาอย่างเร็วแรง กำหนดระยะเวลา
 กาลบำเพ็ญบารมี ๘ อสงไขย ๑๐๐,๐๐๐ กัลป์
๓. พระปัญญาธิกพุทธเจ้า ได้แก่พระพุทธเจ้าที่ทรงบำเพ็ญ
 พระบารมี ด้วยทรงใช้ปัญญาอย่างเร็วแรง กำหนดระยะเวลา
 กาลบำเพ็ญบารมี ๔ อสงไขย ๑๐๐,๐๐๐ กัลป์ พระพุทธเจ้า
 ของเราเป็นพระปัญญาธิกพุทธเจ้า

คุณธรรมที่เป็นหลักเป็นประธานในการบำเพ็ญบารมี เพื่อเป็น
 พระพุทธเจ้านั้น ๓ ประการ คือ วิริยะ ศรัทธา และปัญญา ทำให้ระยะ
 กาลบำเพ็ญบารมีเนิ่นกว่ากันเป็นชั้น ๆ ถ้าจะเปรียบให้เห็นได้ใกล้ ๆ

ก็เช่นเคียวกับการที่บุคคลจะเป็นนายทหารชั้นสัญญาบัตร ทอ. อาจเป็น
ได้ ๓ ทาง คือ จากพลทหารทาง ๑ จากจำอากาศทาง ๑ เรียนจาก
โรงเรียนนายเรืออากาศโดยตรงทาง ๑ ระยะเวลาที่จะต้องยากขึ้นก็ย่อม
ยิ่งหย่อนกว่ากันเป็นธรรมดา ฉะนั้น การบำเพ็ญบารมีเพื่อเป็นพระพุทธรูป
เจ้าก็พอจะเปรียบได้ ฉะนั้น

การตั้งนโม ฯลฯ ๓ ครั้ง ก็เพื่อระนมัสการพระพุทธรูปเจ้าให้ครบ
ทั้ง ๓ ประเภทดังนี้

บางอาจารย์ให้เหตุผลอธิบายว่า การที่ต้องเปล่งวาจานมัสการ
ถึง ๓ ครั้งนั้น เพื่อเป็นการผูกใจให้แนบสนิทอยู่กับพระคุณจริง ๆ ไม่โยก
โคลงกวัดแกว่งไปง่าย ๆ จิตก่อนที่จะประกอบกิจกรรมทางพระศาสนา
นั้นเคยเป็นทาสแห่งอารมณ์ คลุกเคล้าอยู่กับอารมณ์ต่าง ๆ จะแยกจาก
อารมณ์ โดยทันทีนั้นย่อมไม่ได้ พรากรมมาแล้ว ก็คอยจะหวนกลับไป
เหตุนั้นจึงต้องดำเนินการเป็น ๓ ชั้น คือ

๑. **บริกรรม** การเปล่งวาจานมัสการพระพุทธรูปเจ้าเป็นครั้งที่ ๑
ทำให้เกิดความกำหนัดใจ กตใจในบทนมัสการ ทั้งอารมณ์
อื่น ๆ ที่เคยค้ำมานั้น ๆ เสีย จดจ่ออยู่กับบทนมัสการ
๒. **อุปัชฌาย์** การเปล่งวาจานมัสการครั้งที่ ๒ เป็นการกระทำ
จิตให้เข้าใกล้เข้าชิด แอบอิงอยู่กับบทนมัสการ แต่ยังไม่
แน่วแน่ เพราะเพิ่งพรากรมมาจากอารมณ์ต่าง ๆ ใหม่ๆ
ยังมีสั่นไหว แต่ก็ยังไม่หวนกลับไปหาอารมณ์เก่า คงไหว
สั่นอยู่กับบทนมัสการนั่นเอง

๓. **อัปนา** การเปล่งวาจาจนมัสการครั้งที่ ๓ เป็นการกระทำ
 จิตให้เข้าแอบแนยสนิทอยู่กับขันธ์มัสการ ไม่มีอาการ
 สั่นไหวสงบนิ่ง เป็นจิตที่บริสุทธิ์ผุดผ่องเป็นกุศลอยู่ในตน
 และเป็นพื้นฐานแห่งกุศลอื่น ๆ อีกเป็นอนเนก เรียกว่า
 กมนนย ควรแก่การงาน

การเปล่งวาจาจนมัสการ ต้องว่า ๓ ครั้งทุกภพนิมิต จะเป็นด้วย
 เหตุผลกลไกอีกข้างก็แล้วแต่ ผลที่ขันธ์นี้อยู่ที่ ๓ ครั้งดีกว่าครั้งเดียว
 สามครั้ง เหมือนเชือก ๓ กลีบลว ย่อมแน่นและเหนียวกว่ากลีบลวเดียว
 สองกลีบลว การที่ท่านแต่ก่อนๆ ได้วางกำหนดกฎเกณฑ์ให้พุทธ-
 ศาสนิกชนนมัสการพระพุทธองค์ ด้วยขันธ์มัสการ ๓ ขบทุกภพนิมิต
 เป็นการกำหนดเพื่อประโยชน์โสติดิผลของผู้นมัสการเป็นสำคัญ

การตั้ง นโมฯ มีระเบียบแบบแผนปรากฏมาแต่ช้านานแล้ว เป็น
 เรื่องของทางฝ่ายพระภิกษุสงฆ์ หารือเกี่ยวกับกฤหัสถ์ไม่ แต่ถ้าใช้
 ความสังเกตในเวลาฟังพระภิกษุท่านตั้ง นโมฯ แล้ว ยางที่จะเกิดความ
 สงสัยได้ว่าทำไมจึงไม่เหมือนกัน จึงขอนำมาเสนอไว้เพื่อคลายความ
 สงสัยของท่านผู้สนใจ

ระเบียบในการตั้ง นโมฯ นั้น กำหนดตามระยะที่ขาดเสียงลง
 เป็นชั้นๆ มีชื่อเรียกตามชั้นนั้นๆ ดังนี้ คือ

- นโมฯ ชั้นเดียว
- นโมฯ ๓ ชั้น
- นโมฯ ๕ ชั้น
- นโมฯ ๘ ชั้น

นโม ๑ ชั้นเดียวกัน ใช้ในเวลาสวดมาติกา ก่อนที่จะชกยังสกุล
พระที่เป็นประธานชั้น นโม ๑ แล้วรับ ตสฺส ภควโต อรหโต สมมา-
สมพุทฺธสฺส ฯลฯ เรื่อยไป หยัคคามสังโยคเท่านั้น ถ้าจะเขียนเต็มรูป
คงเป็นดังนี้

จน นโม...

รับ ตสฺ, สภควโตอรหโตสมมาสมพุทฺ, ธสฺ,ส นโมตสฺ,ส
ภควโตอรหโตสมมาสมพุทฺ, ธสฺ,ส นโมตสฺ, สภควโตอรหโต
สมมาสมพุทฺ, ธสฺ,ส

นโม ๓ ชั้นนี้ใช้ในเวลาให้ศีล เมื่อทางฝ่ายเจ้าภาพอาราธนา
ศีลแล้ว พระท่านจะให้ศีล ก็ต้องตั้ง นโม ๑ ก่อน นโม ๑ ในกรณี
ขาดเสียงลงเป็นยท ๆ ดังนี้

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมมาสมพุทฺธสฺส

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมมาสมพุทฺธสฺส

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมมาสมพุทฺธสฺส

นโม ๑ ๕ ชั้นใช้ในเวลาแสดงธรรม เมื่อพระท่านจะแสดงธรรม
เทศนา ท่านก็ต้องตั้ง นโม ๑ ก่อน นโม ๑ ที่ตั้งในกรณี ขาดเสียงลง
เป็นระยะ ๆ ๕ ระยะ ดังนี้

นโมตสฺสภควโตอรหโตสมมาสมพุทฺธสฺสนโมตสฺส ฯ

ภควโตอรหโตสมมาสมพุทฺธสฺส ฯ

นโมตสฺสภควโต ฯ

อรหโตสมมา ฯ

สมพุทฺธสฺส ฯ

นโม ๑ ๕ ชั้นนี้ใช้ในเวลาเจริญพระพุทธรูปมนต์ เมื่อเริ่มเจริญ
พระพุทธรูปมนต์ พระต้องตั้ง นโม ๑ ก่อน นโม ๑ ที่ตั้งในกรณีนี้ ขาค
เสียงลงเป็นระยะ ๆ ดังนี้

หัวหน้าชั้น นโม ตสฺส ภควโต ๑

รับ อรหโต ๑

สมมา ๑

สมพุทฺธสฺส นโม ตสฺส ภควโต ๑

อรหโต ๑

สมมา ๑

สมพุทฺธสฺส นโม ตสฺส ภควโต ๑

อรหโต ๑

สมมา ๑

สมพุทฺธสฺส ๑

ขอนอบน้อมพระผู้ทรงพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์

สรณคมน์

พุทฺธิ์ สรณั คจฺณามิ
 ฌมฺมึ สรณั คจฺณามิ
 สงฺขมึ สรณั คจฺณามิ
 ทุติยมฺปิ พุทฺธิ์ สรณั คจฺณามิ

ทุติยมฺปิ ฌมฺมึ สรณั คจฺณามิ

ทุติยมฺปิ สงฺขมึ สรณั คจฺณามิ

ตติยมฺปิ พุทฺธิ์ สรณั คจฺณามิ

ตติยมฺปิ ฌมฺมึ สรณั คจฺณามิ

ตติยมฺปิ สงฺขมึ สรณั คจฺณามิ

สรณคมน์

ข้าพเจ้าถึงพระพุทฺธเจ้าเป็นทพง

ข้าพเจ้าถึงพระชรรวมเจ้าเป็นทพง

ข้าพเจ้าถึงพระสงฆเจ้าเป็นทพง

ข้าพเจ้าถึงพระพุทฺธเจ้าเป็นทพงแม่

๕
 ครองท ๒

ข้าพเจ้าถึงพระชรรวมเจ้าเป็นทพงแม่

๕
 ครองท ๒

ข้าพเจ้าถึงพระสงฆเจ้าเป็นทพงแม่

๕
 ครองท ๒

ข้าพเจ้าถึงพระพุทฺธเจ้าเป็นทพงแม่

๕
 ครองท ๓

ข้าพเจ้าถึงพระชรรวมเจ้าเป็นทพงแม่

๕
 ครองท ๓

ข้าพเจ้าถึงพระสงฆเจ้าเป็นทพงแม่

๕
 ครองท ๓

ตำนาน

ในคัมภีร์มหาขันธกะ พระวินัยปิฎก กล่าวไว้ว่า เมื่อพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสรู้แล้ว ในตอนแรก ๆ มีกัลยาณมิตรมาขอบวช พระองค์ทรงรับด้วยพระองค์เอง ด้วยวิธีเอหิภิกขุอุปสัมปทา คือ ตรัสอนุญาตด้วยพระวาจาว่า “เอहि ภิกขุ สุวาสุธาโต ชมฺโม จร พุรุมฺจริยํ สมฺมาทุกฺขสฺส อนุตฺตริยาเย” แปลว่า “มาเป็นภิกษุเถิด ขรรณเรากล่าวก็แล้ว ท่านจงประพฤติพรหมจรรย์ เพื่อทำที่สุดแห่งทุกข์โดยชอบเถิด” แล้วผู้ขอบวชถือเพศตามอย่างพระองค์ก็เป็นเสร็จ ถ้าผู้ขอบวชหลายคนขอพร้อมกัน ก็ตรัสเป็นพหูพจน์ว่า “เอตฺถ ภิกขุโว สุวาสุธาโต ชมฺโม จรต พุรุมฺจริยํ สมฺมา ทุกฺขสฺส อนุตฺตริยาเย” ถ้าผู้ขอบวชสำเร็จ พระองค์ก็ก่อนแล้ว คติ “สมฺมา ทุกฺขสฺส อนุตฺตริยาเย” ออก เพราะพระอรหันต์เป็นผู้ทำที่สุดแห่งทุกข์ได้แล้ว

ครั้นมีพระสาวกชั้นหลายองค์ แยกย้ายกันไปประกาศพระศาสนา เมื่อมีผู้ศรัทธาจะบวช พระสาวกผู้เป็นอาจารย์ก็ต้องพามาถวายตัวขอบวชในพุทธสำนัก บางทีมาจากถิ่นไกลกันดาร ต้องลำบากมากทั้งศิษย์ทั้งอาจารย์ ทรงเห็นว่า การพระศาสนาจะแพร่ออกไปและเจริญตงมันอยู่ตลอดกาลนานนั้น จำต้องอาศัยพระสาวกทั้งหลายช่วยเผยแผ่และบริหารสืบ ๆ กันไป จึงควรฝึกหัดพระสาวก และมอบหมายหน้าที่การงานให้จนสามารถบริหารการพระศาสนาแทนพระองค์ได้ อนึ่ง การเผยแผ่พระศาสนาที่จะให้แพร่หลายออกไปได้นั้น จะมุ่งแต่เพียงแสดงชี้แจงให้คนที่ทั้งหลายได้ความรู้จักความเข้าใจเท่านั้น ยังหาเพียงพอไม่ ต้องหาทางให้

ความสละสลวยที่เขาทั้งหลายจะประพศิปฏิบัติตามได้ด้วย ไม่เช่นนั้น
 กุลบุตรทั้งหลายแม้มีศรัทธา ก็จะมีสิ่งนี้กอธิกหนาระอาใจว่า เพียงแต่จะรู้
 ตามก็ยากอยู่แล้ว ยิ่งยากในอนันจะประพศิปฏิบัติตามอีกแล้ว ด้วยเหตุนี้
 จึงทรงอนุญาตให้พระสาวกรับกุลบุตรบวชได้ ด้วยวิธีสรวณคมนุสสัมปทา
 คือ ให้ผู้ขอบวชปลงผมและทอนกุ่มผมผ้ากาสาเยเข้าไประบายเท้าภิกษุ
 ประคองอัญชลี เปล่งวาจาถึงพระรัตนตรัยเป็นสรวณะ ด้วยพระบาลีว่า

พุทฺธํ สรวณํ คจฺจนามิ
 ธมฺมํ สรวณํ คจฺจนามิ
 สงฺฆํ สรวณํ คจฺจนามิ
 ทุตฺติยมฺปิ พุทฺธํ สรวณํ คจฺจนามิ
 ทุตฺติยมฺปิ ธมฺมํ สรวณํ คจฺจนามิ
 ทุตฺติยมฺปิ สงฺฆํ สรวณํ คจฺจนามิ
 ตติยมฺปิ พุทฺธํ สรวณํ คจฺจนามิ
 ตติยมฺปิ ธมฺมํ สรวณํ คจฺจนามิ
 ตติยมฺปิ สงฺฆํ สรวณํ คจฺจนามิ

เท่านั้นสำเร็จการบวชเป็นภิกษุ

ครั้นพระศาสดาแพร่หลาย มีผู้บวชเป็นภิกษุมามากขึ้น ทรงเห็นว่า
 การรับกุลบุตรให้บวชเป็นการสำคัญ เพราะความเจริญความเสื่อมของ
 หมู่คณะ ย่อมเนื่องด้วยสมาชิกลงในหมู่ หมู่คณะใดมีสมาชิกลดมากกว่าเลข
 หมู่คณะนั้นก็หวังความเจริญได้ หมู่คณะใดมีสมาชิกลดมากกว่าก็ หมู่
 คณะนั้นเป็นหมกหวัง ในความเจริญ การที่จะรับคนเข้าเป็นสมาชิกลง จึง

ควรได้รับการพิจารณาเลือกเฟ้นตามสมควร การรับกุลบุตรให้บวชด้วย
 วิธิตกแล้วนั้น ยังเป็นการของเอกชนอยู่ คือ ภิกษุรูปหนึ่งรูปเดียวก็
 รับได้ อาจผิดพลาดได้ง่าย เพื่อให้เป็นหลักฐานมั่นคงในกาลต่อไป จึง
 ทรงยกการรับคนเข้าบวชเป็นพระภิกษุให้เป็นการสงฆ์ ด้วยวิธิตที่เรียกว่า
 ญัตติจตุตถกรรมอุปสัมปทาส่วนสรณคมนอุปสัมปทานั้น ภายหลังโปรด
 ให้นำมาใช้เป็นวิธิบวชสามเณร ทั้งสองวิธินี้คงเป็นแบบเรียบร้อยดี ได้
 ปฏิบัติกันมาจนตราายเท่าทุกวันนี้ มิได้เปลี่ยนแปลง และเรียกการบวช
 ภิกษุว่า อุปสมบท เรียกการบวชสามเณรว่า บรรพชา

บทสรณคมนซึ่งเป็นพุทธบัญญัติในอุปสมบทวิธินี้แล เป็นที่มา
 แห่งบทสรณคมนที่ใช้ในพิธีการทั่วไป รวมทั้งสวดเป็นมนต์ด้วย อยู่ใน
 ลำดับเป็นที่ ๒ คือ ทังโมเป็นปฐมแล้ว ก็ถึงบทสรณคมน

สัมพุทธะ

สัมพุทธะ อัญญวิสญจ
ทวาทสญจ สหสฺสเก
ปญฺจสตสหสฺसानิ
นนามิ สิริสา อหิ
เตสํ ฌมฺมญฺจ สงฺฆญฺจ
อาทเรน นนามิหิ
นมการานุภาเวน
หนุตฺตวา สพุเพ อุปุทฺทเว
อนेกา अनुตฺตรายาปี
วินสฺสสนฺตุ อเสสโต

สัมพุทธะ ปญฺจปญฺญาสญฺจ
จตุวิสตีสหสฺสเก
ทสสตสหสฺसानิ
นนามิ สิริสา อหิ
เตสํ ฌมฺมญฺจ สงฺฆญฺจ
อาทเรน นนามิหิ
นมการานุภาเวน
หนุตฺตวา สพุเพ อุปุทฺทเว
อนेกา अनुตฺตรายาปี
วินสฺสสนฺตุ อเสสโต

ข้าพเจ้าขอนอบน้อมพระสัมพุทธเจ้า
ทั้งหลาย ๕ แล่น ๑ หมื่น ๒ พัน
๒๘ พระองค์ ด้วยเศียรเกล้า ข้าพเจ้า
ขอนอบน้อมพระบรมทวย พระสงฆ์
ทวย ของพระสัมพุทธเจ้าเหล่านั้น
โดยเคารพ
ด้วยอานุภาพแห่งการกระทำความ
นอบน้อม จงขจัดเสียดซึ่งอยู่ที่ทวารทั้ง
ปวง แม้อันตรายทั้งหลายเป็นอันมาก
จงพินาศไปโดยไม่เหลือ

ข้าพเจ้าขอนอบน้อมพระสัมพุทธเจ้า
ทั้งหลาย ๑ ล้าน ๒ หมื่น ๔ พัน
๕๕ พระองค์ ด้วยเศียรเกล้า ข้าพเจ้า
ขอนอบน้อมพระบรมทวย พระสงฆ์
ทวย ของพระสัมพุทธเจ้าเหล่านั้น
โดยเคารพ
ด้วยอานุภาพแห่งการกระทำความ
นอบน้อม จงขจัดเสียดซึ่งอยู่ที่ทวารทั้ง
ปวง แม้อันตรายทั้งหลายเป็นอันมาก จง
พินาศไปโดยไม่เหลือ

สมพุทฺธเช นวตฺตฺรสเด
 อฏฺฐจตฺตทาฬีสสหัสสเก
 วัสติสตสหัสสานิ
 นมามิ สิริสา อหิ
 เตสํ ฐมฺมณฺจ สงฺฆณฺจ
 อาทเรน นมามิหิ
 นมการานุกาเวน
 หนุตฺวา สพุเพ อุปฺททเว
 อเนกา อนฺตรายาปี
 วินสฺสนตฺตุ อเสสโต

ข้าพเจ้าขอนอบน้อมพระสัมพุทธเจ้า
 ทั้งหลาย ๒ ล้าน ๔ หมื่น ๘ พัน
 ๑๐๕ พระองค์ ด้วยเศียรเกล้า
 ข้าพเจ้าขอนอบน้อม พระธรรมด้วย
 พระสงฆ์ด้วย ของพระสัมพุทธเจ้า
 เหล่านี้ โดยเคารพ
 ด้วยอำนาจแห่งการกระทำความนอบ
 น้อม จงขจัดเสียซึ่งอุปัทวภัยทั้งปวง แม้
 อันตรายทั้งหลายเป็นอันมาก จงพิณาศ
 ไปโดยไม่วิหวัช

นมการสิทธิ์ิกาธา

โย จกขุมา โมหมลาปฏุโธ พระพุทธเจ้าพระองค์โต มีพระบัญญัติ
สาม์ ว พุทโธ สุขโต วิมุตโต จักขุ ขจกมลทินคือโมหะเสียได้ ครวสิริ
มารสุส ปาสา วินโมจยนุโต แล้ว เป็นผู้เสด็จไปที ทรงหลุกพัน
ปาเปสี เหม่ ชนิด วิเนยย์ พิเศษด้วยพระองค์เองแล้ว ทรงช่วย
พุทธั วรรณดี สิริสา นามิ ชุมนุมชนอันเป็นเวไนยให้พ้นจากข่วง
โลกสุส นาดนจ วินายกนจ แห่งมาร ให้บรรลุดังความเกษมด้วย
ตนุเตชสา เต ชยสิทธิ โหตุ ข้าพเจ้าขอนอบน้อมด้วยเศียรเกล้า ซึ่ง
สพพนุตรายา จ วินาสเมนตุ พระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐพระองค์นั้น ผู้
เป็นที่พึ่ง และเป็นผู้นำวิเศษของโลก
ด้วยเดชแห่งพระพุทธเจ้าพระองค์นั้น
ขอความมีชัยและความสำเร็จจงมีแก่
ท่าน และขออันตรายทั้งปวงจงถึงความ
พินาศไป

ธมโม ธโซ โย วิย ตสุส สตถุ พระธรรมเจ้าโต เป็นประคองธงชัยของ
ทสุเสสี โลกสุส วิสุทฺธิมคฺคิ พระศาสดาพระองค์นั้น ชีทางความ
นียยานิโก ธมมธรสฺส ธาวี บริสุทฺธิแก่ชาวโลก เป็นคุณนำสัตว์
สาดาวโห สนตฺติโร สุจิณฺโณ ออกไปจากทุกข์ คุ้มครองผู้ทรงธรรม
ธมฺมิ วรรณดี สิริสา นามิ บุคคลประพฤคิทีแล้ว นำความสุขใจ

โมหปฺปทาลํ อุปฺสนฺตทาหํ
 ตนฺเตชสา เต ชยสัทฺธิ โหตุ
 สพฺพนฺตฺราราชา จ วินาสเมนฺตฺ

สทฺธมฺมเสนา สุกตานุโค โย
 โลกสฺส ปาปฺปุกิเลสชเตา
 สนฺโฑ สยํ สนฺตินิโยชโก จ
 สุวากฺขาทชฺมมํ วิทิตํ กโรติ
 สงฺฆํ วรรณํ สิริสา นนามิ
 พุทฺธานุพุทฺธํ สมสํลทิฏฺฐิ
 ตนฺเตชสา เต ชยสัทฺธิ โหตุ
 สพฺพนฺตฺราราชา จ วินาสเมนฺตฺ

มาให้ ทำให้ได้รับความสงบ
 ข้าพเจ้าขอนอบน้อมด้วยเศียรเกล้า
 ซึ่งพระธรรมเจ้าอันประเสริฐนั้น
 อันทำลายเสียได้ซึ่งโมหะ เป็นคุณ
 ระวังความเร่าร้อนไ้สันทิ ทั่ว
 เทศแห่งพระธรรมเจ้านั้น ขอความ
 มีชัยและความสำเร็จ จะมีแก่ท่าน
 และขออันตรายทั้งปวงจงถึงความ
 พินาศไป

พระสงฆเจ้าโต เป็นธรรมเสนา
 ดำเนินตามพระสุคตเจ้า กำหาราย
 เสียได้ซึ่งเหล่ายาบและอุปกิเลส
 แห่งโลก เป็นผู้สงบเองด้วย ชัก
 นำผู้อื่นในความสงบด้วย เผยแผ่
 พระธรรมที่พระพุทธเจ้าตรัสแล้ว
 ข้าพเจ้าขอนอบน้อมด้วยเศียรเกล้า
 ซึ่งพระสงฆเจ้าผู้ประเสริฐนั้น ตรัส
 รู้ตามพระพุทธเจ้า มีศีลและความ
 เห็นเสมอกัน ทั่วยศแห่งพระ
 สงฆเจ้านั้นขอความมีชัยและความ
 สำเร็จจะมีแก่ท่านและขออันตราย
 ทั้งปวงจงถึงความพินาศไป

หมายเหตุ บทสัมพุทธะ และบทนมการสิทธิคาถา แต่ละบทสวด ต่อจากสรณคัมภ์ โบราณใช้ สัมพุทธะ ตลอด ไม่ทราบว่าท่านผู้ใด รจนาในครั้งใด ยุคเฟื่องบาลีครั้งก่อน ก็เห็นจะในรัชกาลสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ สัมพุทธะ อาจจะมีรจนาในยุคนั้น พร้อมๆ กันกับมงคลจักรวาลใหญ่ มงคลจักรวาลน้อย และ พาหุฯ

ใจความของบท สัมพุทธะ ก็คือ นมัสการพระพุทธเจ้า ซึ่งมีจำนวนมากมายกย่องในปางอดีต คือ หมายความว่าในกัลป์ที่ล่วงๆ แล้วไม่รู้วักวอกสงไสย มีพระพุทธเจ้าเคยมาตรัสรู้แล้ว ปรีณิพานไป มากล้นพื้นที่จะประมาณ นมัสการมาก ๆ องค์กรทำให้มีความรู้สึกว่าจะได้รับอานุภาพมาก ๆ เข้าช่วยบ่อนักภัยอันตรายเช่นนั้นกระมัง

ครั้นต่อมา การศึกษาทางพระศาสนาในยุครัตนโกสินทร์ เฟื่องฟูขึ้น ท่านเห็นว่า บท สัมพุทธะ นั้น แต่งขึ้นตามคติข้างมหายาน ไม่น่าศรัทธา สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส จึงได้นิพนธ์นมการสิทธิคาถาขึ้นใหม่ โปรดให้ใช้สวดแทนบทสัมพุทธะ แต่บางแห่งพระยังคงสวด สัมพุทธะ อยู่ก็มี

กิจของเจ้าภาพ ระหว่างที่พระสวด บทสัมพุทธะ หรือนมการสิทธิคาถาบทใดบทหนึ่ง เจ้าภาพไม่ต้องทำอะไร คงนั่งประนมมือฟังเรื่อยไป

นโมการอัญญกคาถา

นโม อรหโต สมมา
สมพุทฺธสฺส มहेสิโน

นโม อุตฺตมธมฺมสฺส
สุวากุชาตสฺสเสว เตนฺนิธ
นโม มหาสงฺฆสฺสสาป
วิสุทฺธสีลทีฎฺฐิโน

นโม โอมาทยารทฺธสฺส
รตนคฺคตฺยสฺส สาธุกั

นโม โอมกาตตฺส
ตสฺส วตฺถคฺคตฺยสฺสปี
นโมการปฺปภาเวน
วิคฺคณนฺตฺ อปฺพุทฺธา

นโมการานุกาเวน
สุวตฺถิ โหตุ สพุทฺธา
นโมการสฺส เตเชน
วิริมิหิ โหมิ เตชวา

ขอนอบน้อมแก่พระอรหันตสัมมา
สัมพุทธเจ้าผู้ทรงแสวงหาซึ่งประ-
โยชน์ใหญ่

ขอนอบน้อมแก่พระธรรมอันอุดมใน
พระศาสนานี้ ที่พระองค์ตรัสดีแล้ว
ขอนอบน้อม แก่พระสงฆ์หมู่ใหญ่
ผู้มีศีลและความเห็นอันหมดจด
การนอบน้อมแก่พระรัตนตรัยที่ชน
กันทั่วกันว่า อ.อ.ม. ทั้งนี้ เป็นการ
ยังประโยชน์ให้สำเร็จ

ขอนอบน้อมแก่พระรัตนตรัยทั้ง ๓
นั้น อันลွ่วงพันโทษคำช้า
ด้วยอำนาจแห่งการกระทำความ
นอบน้อม ขออยู่ทวารทั้งหลายจง
ปราศจากไป

ด้วยอำนาจแห่งการกระทำความ
นอบน้อม ขอความสวัสดิ์ทั้งมีทุกเมื่อ
ด้วยเดชแห่งการกระทำความนอบ
น้อม ขอเราจงมีเดชในมงคลพิธี

หมายเหตุ บทนี้เรียกเป็นสามัญว่า “นโม ๘ บท” ลองนับคำว่า นโมคู่ได้ ๘ พอดี เป็นคาถาพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว แสดงให้เห็นว่าพระองค์ทรงเชี่ยวชาญอย่างเยี่ยมในภาษาบาลี ทรงสามารถในอันที่จะทรงพระราชนิพนธ์ คาถา หรือ ค่ำกลอนในภาษาบาลีได้อย่างถูกต้องและไพเราะ เท่าเทียมกับนักปราชญ์ในยุคก่อน ๆ ที่เดียว และอาจจะถือเป็นคติได้ประการหนึ่งในเรื่องความเชี่ยวชาญทางภาษา ไม่ว่าจะ เป็นภาษาของชาติไหน ผู้เป็นชาติอื่นที่ควรยกย่องว่าเชี่ยวชาญในภาษานั้น ๆ อย่างแท้จริง ก็คือต้องสามารถแต่งกลอนในภาษานั้น ๆ ได้ถูกต้องตามกฎข้อบังคับ ได้รสได้เรื่องตามแนวของภาษาบาลี จึงแสดงว่าพระองค์ท่านทรงเชี่ยวชาญจริงๆ

นโม ๘ บทนี้ สวดต่อจากบทสัมพุทธะ หรือนมการสิทธิคาถา ใช้สวดเฉพาะงานมงคลและมีการตั้งนวางด้ายเท่านั้น พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าฯ รับสั่งไว้ใจความว่า “สวดทำนมนต์ มีสรรพคุณขจัดน้ก” แต่บางทีพระท่านก็ตัดออก เพราะมีเวลาน้อย หรือรีบด่วน

บทเริ่มขัดตำนาน

เย สนฺตา สนฺตจิตฺตา
ติสรณสรณา เอตฺถ โลกนฺตเวรา
ภุมฺมาภุมฺมา จ เทวา
คุณกณคณพฺขาวภา สพฺพกาลํ
เอเต อายนฺตุ เทวา
วรกนกมเข เมรฺวราเช วสนฺโต
สนฺโต สนฺโต สเหตุํ
มุนีวรวจฺนี โสตุมคฺคํ สมคฺคํ

สพฺเพสุ จกฺกวาเพสุ
ยกุขา เทวา จ พุรฺหุมน
ยํ อุมฺเหหิ กตํ ปุณฺณํ
สพฺพสมฺปตฺติสาธกํ
สพฺเพ ตํ อนุโมทิตฺวา
สมคฺคา สาสเน รตา
ปมาทรหิตา โหนฺตุ
อารกฺขาสู วิเสสโต

เทพเจ้าเหล่าใดเป็นผู้มีจิตสงบระงับ
นับถือพระไตรรัตน์เป็นสรณะ ขวน
ขวายที่จะถือเอาองการกุศลอยู่
ทุกเมื่อ ขอเชิญเทพเจ้าเหล่านั้น
ทั้งที่เป็นภุมมเทวดาและมีใช้ภุมม
เทวดาในโลกนี้ก็ดี ในโลกอื่นก็ดี
อีกทั้งเทพผู้สถิต ณ ขุนเขาพระเมรุ
ทอง แต่บรรพทาที่เป็นสัตบุรุษมี
สันดานสงบระงับ จงมาพร้อม
เพรียงกัน เพื่อฟังคำของพระมุนี
ผู้ประเสริฐ ซึ่งเป็นคำอันล้ำเลิศ
ประกอบด้วยเหตุผลเทอญ
บุญใดเราทั้งหลายกระทำแล้วเป็น
บุญอันสามารถยังสมบัติ ทั้งปวงให้
สำเร็จได้ ขออภัยทั้งหลาย เทวดา
ทั้งหลาย และพรหมทั้งหลาย ทั้ง
สิ้นทุกจักรวาล จงอนุโมทนา ซึ่ง
บุญนั้น แล้วสมัครสมานกัน ยินดี
ในพระศาสนา อย่าได้ประมาณใน
อันให้ความอารักขาโดยพิเศษเลย

สาสนสุส จ โลกสุส
 วุฑฒิ ภาตฺต สพฺพทา
 สาสนมฺปิ จ โลกณฺจ
 เทว รกฺขณฺตฺต สพฺพทา
 สทุธิ โหนฺตฺต สฺจํ สพฺเพ
 ปรีวาเรหิ อตฺตโน
 อนํชา สฺมณา โหนฺตฺต
 สห สพฺเพหิ ฌาตฺติ

ขอความเจริญจงมี แก่พระศาสนา
 และแก่ชาวโลกทุกเมื่อ
 เทพเจ้าเล่าก็จงรักษา ซึ่งพระศาสนา
 และชาวโลกในกาลทั้งปวงเถิด
 ขอทุกท่านพร้อมด้วยบริวารของตน ๆ
 จงเป็นผู้มีความสุข จงเป็นผู้ไม่มี
 ความทุกข์ มีแต่ความสบายใจ
 พร้อมด้วยญาติทั้งปวง เทอญ

หมายเหตุ แต่เดิมมานั้น ก่อนที่จะสวดพระปริตบทใด พระที่เป็น
 หัวหน้าเป็นผู้ว่าบทขัดตำนานของพระปริตบทนั้นโดยสรภัญญะวิธึ จบ
 แล้ว รูปที่ ๒ เป็นผู้ขึ้นต้นบทพระปริตนั้น รูปที่ ๓ รับสวดต่อไป ภาย
 หลังมาเปลี่ยนเป็นให้รูปที่ ๓ ขัดตำนาน หัวหน้าขึ้นต้นบท รูปที่ ๒ รับ
 เข้าใจว่าจะเป็นผู้สวดด้วยพระหัวหน้า ซึ่งมักเป็นพระผู้ใหญ่ มีอายุพรรษา
 มากแล้วเสียงตก มิฉะนั้นก็เหนื่อย จึงให้พระผู้น้อย ซึ่งโดยมากก็
 ยังหนุ่มเป็นผู้ใช้เสียงแทน แต่ถ้ารูปที่ ๓ ไม่สามารถให้รูปอื่นว่าก็ได้
 ดังที่ปรากฏอยู่ทั่ว ๆ ไป ในบัดนี้

ที่เรียกว่า “ขัดตำนาน” นี้ หมายความว่า “เอาตำนานเข้ามา
 ขัดการสวดพระปริต” เพราะบทขัดซึ่งมีประจำอยู่ทุกพระปริตนั้น
 ก็คือตำนานย่อของพระปริตนั้น ๆ นั้นเอง จะสวดปริตใดก็หยุดให้ว่า
 ตำนานพระปริตก่อน แล้วจึงสวดพระปริตนั้น การสวดนี้ชื่อว่าสวด
 พระปริตก็จริง แต่ความสำคัญไปขึ้นหน้าอยู่ที่ตำนานจึงแทนที่จะเรียก

“ขัดปรีต” กลับเรียก “ขัดตำนาน” และโดยนัยเดียวกัน “๑ปรีต”
เรียก “๑ตำนาน” “๑๒ ปรีต” เรียก “๑๒ ตำนาน”

บทขัตตินั้นท่านแต่งเป็นคาถา (คือคำร้อยกรองเป็นฉันทภาษา
มคธ) แต่งแต่เก่าก็มี แต่งใหม่ก็มี สังเกตได้ ถ้าแต่งมาแต่เก่า ลงท้าย
ภณาม เห ถ้าแต่งใหม่ในยุครัตนโกสินทร ลงท้ายว่า ภณาม เส

บท เข สนฺตา เข้าใจว่าแต่งมาแต่ก่อน ใช้เป็นบทเริ่มขัดตำนาน
ก็จะขัดพระปรีต หรือพระสูตรใด ๆ ก็ตาม ต้องว่า เข สนฺตา ก่อน
ไปแล้วต่อกับบทขัดของพระปรีต หรือพระสูตรนั้น ๆ ใน ๑ ตำนาน
และ ๑๒ ตำนาน คงว่า เข สนฺตา ไว้ต้นบทมงคลสูตรหนึ่งเดียว

ถ้าสวดเต็มที มีขัดตำนานทุกบท ต้องใช้เวลามาก เดี่ยว
ไม่ค่อยมีนัก

พิเคราะห์ดูบท เข สนฺตา เห็นว่าเป็นบทขุมนุมเทวดาอีกบท
หนึ่งนั่นเอง ที่พิเศษออกไป คือ มีคำให้ส่วนบุญแก่เทวดา แล้วขอให้
เทวดาช่วยอารักขาพระศาสนาและชาวโลก จบลงด้วยคำอวยพร เมื่อ
เทียบกับบทขุมนุมเทวดา ๒ บทข้างต้น จะได้ข้อสังเกตดังนี้

ก. บท สกฺเค แต่งเป็นสัทธานันท์ เขิญเทวดาไม่เลือกดีร้าย
รวมทั้งยักษ์คนธรรพ์และนาคด้วย ในจักรวาลนี้(ไม่ปรากฏคำที่แสดง
ถึงจักรวาลอื่น)

ข. บท สมฺนฺตา แต่งเป็นปฐิวาตฺรณันท์ เขิญเทวดาทุก
จักรวาลไม่เลือกเหมือนกัน แต่ไม่เขิญยักษ์คนธรรพ์และนาค

ค. บท เข สนฺตา ตอนเข็ญเทวดาแต่งเป็นศรัทธาฉันท์อย่าง
 สกฺเค และดูเหมือนจะเลียน สกฺเค ด้วย ตอนให้ส่วนบุญ ฯลฯ เป็น
 บัฏฐยวัตรฉันท์ เลือกเข็ญแต่เทวดาที่เป็นสัตว์มนุษย์ก็ใส่ ในการบุญ
 การกุศลทั่วทุกจักรวาล

ได้พบบทขุมนุมเทวดาอีกแบบหนึ่ง ในหนังสือสวดมนต์แปล
 ฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ พิมพ์ พ.ศ. ๒๔๕๒ ขึ้นต้นด้วย สรหฺขั
 แล้ว สมฺนตา แล้วลง ฆมฺมสุสฺวนกาโล

จึงเป็นอันได้ความว่า บทขุมนุมเทวดานั้นได้ดัดแปลงกันมา
 หลายชั้นแล้ว

บทคัดค้านานมงคลสูตร

ขณฺจ ทฺวาทส วสุสํานิ
จินฺตยีสฺสุ สเทวกา
จิรสฺสํ จินฺตยฺนฺตยาปี
เนว ชานีสฺสุ มงฺคลํ
จกฺกวทสทสฺเสสฺสุ
ทสฺสุ เชน ตตฺตกํ
กาลํ โกลาหลํ ชาตํ
ยาว พุรฺหุมนิเวสนา
ยํ โลกนาโถ เทเสสิ
สพฺพปาปวินาสนํ
ยํ สฺสุตฺวา สพฺพทฺทุกฺเขหิ
มฺจุจฺนฺตาสฺสุชฺชา นรา

เอวมาทิกฺุณฺเปตํ
มงฺกฺลนฺตมฺภณฺนาม เห

ก็มนุษย์ทั้งหลายก็ทั้งเทวคา คิดหา
มงคลใดถึง ๑๒ ปี แม้คิดหาอยู่
ช้านาน ก็หาทรายมงคลไม่

ความโกลาหล (ด้วยปัญหาเรื่อง
มงคล) เกิดไปทั่วห่มจักรวาล
กระทั่งถึงพรหมโลก ตลอดกาล
นานเท่านั้น เพราะมงคลใด
สมเด็จพระโลกนาถเจ้า ทรงแสดง
มงคลใด อันเป็นเหตุยังขาดทั้งปวง
ให้เสื่อมหายไป นรชนมีจำนวนสุกที่
ระนัย พ้นจากทุกข์ทั้งปวง เพราะ
ฟังมงคลใด

เราทั้งหลายจงสวดมงคลซึ่งประกอบด้วย
ด้วยคุณทั้งกล่าวมาเป็นอาทีนี้ เทอญ

มงคลสูตร

เอวมเม สุตํ	ข้าพเจ้า (พระอานนทเถระ) ได้
เอกํ สมยํ ภควา สาวตถึยํ	สัคยแล้วอย่างนี้ สมัยหนึ่ง พระผู้มี
วิหริติ เขตวนเน อนาถปิตฺตํทิกสฺส	พระภาคเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตะวัน
อารามเ	อารามของท่านอนาถปิณฑิกเศรษฐี
	ใกล้พระนครสาวัตถี
อดโข อญฺจตฺรา เทวตา	ครั้งนั้นแล เมื่อประชุมยามแห่งราตรี
อภิกฺกนฺตยา รตฺติยา อภิกฺกนฺต-	ล่วงไปแล้ว เทวดาองค์หนึ่ง มีรัศมี
วณฺณา เกวลกปฺปํ เขตวนํ	งามยิ่งนัก ยังพระเชตะวันทั้งสิ้นให้
โอภาเสตฺวา เยน ภควา	สว่างไสว เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระ
เตนุปสงฺกมึ	ภาคเจ้า
อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ	ครั้งเข้าไปถึง ถวายอภิवाทพระผู้มี
อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ อญฺจาสิ	พระภาคเจ้า แล้วยืนอยู่ ณ ที่ควร
เอกมนฺตํ จิตา โข สว เทวตา	ส่วนหนึ่ง ครั้นแล้วเทวดาผู้นั้นได้
ภควนฺตํ คาถาย อชฺฌภาสิ	กราบทูลพระผู้มีพระภาคเจ้าด้วย
	คาถาว่า
พาหุ เทวา มนุสฺสา จ	เทวดาและมนุษย์เป็นอันมากผู้
มจฺกลานิ อจินฺตยुํ	หวังความสวัสดิ์ ได้พากันคิดเรื่อง
อากงฺขมานา โสตุถานํ	มงคลทั้งหลาย ขอพระองค์โปรด
พฺรหฺมิ มจฺกลมตฺตมํ	ตรัสมงคลอันสูงสุดเถิด

(พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า)

อเสวนา จ พาลานํ
 ปณฺหิตานญจ เสวนา
 ปุชา จ ปุชนํยานํ
 เอตมฺมงฺกฺลมฺตุตฺตมํ
 ปฏฺฐิรฺูปเทสวาโส จ
 ปุพฺเพ จ กตฺตปฺปญฺจตา
 อตฺตตสมฺมาปณฺธิ จ
 เอตมฺมงฺกฺลมฺตุตฺตมํ
 พาหุสจฺจญจ สิปฺปญฺจ
 วินโย จ สุสํกฺขิโต
 สุภาสิตา จ ยา วาจา
 เอตมฺมงฺกฺลมฺตุตฺตมํ
 มาตาปิตุอฺปฺภูจฺานํ
 ปุตฺตทวารสุส สงฺคโห
 อนากุลา จ กมฺมฺนฺตา
 เอตมฺมงฺกฺลมฺตุตฺตมํ
 ทานญจ ธมฺมจริยา จ
 ฌาตกานญจ สงฺคโห
 อนวชฺชานํ กมฺมานํ
 เอตมฺมงฺกฺลมฺตุตฺตมํ
 อารตี วิรตี ปาปา
 มชฺชปานา จ สญฺญโม

ไม่คบคนพาล ๑
 คบขัณฺหิทธิ ๑
 ยฺชฺชาณฺฑิตฺตวฺชฺชา ๑
 แต่ละประการนี้เป็นมงคลอันสูงสุด
 อยู่ในปฏฺฐิรฺูปเทส (ถิ่นอันสมควร) ๑
 มีบุญได้ทำไว้ในกาลก่อน ๑
 คึงตนไว้ชอบ ๑
 แต่ละประการนี้เป็นมงคลอันสูงสุด
 ความเป็นพหุสฺสุทฺร ๑ คีลปะ ๑
 วินยฺที่คํศึกษาคํแล้ว ๑
 วาจาเป็นสุภายิต ๑
 แต่ละประการนี้เป็นมงคลอันสูงสุด
 บำรุงมารดาบิดา ๑
 สงฺเคราะหฺยฺชฺชว ๑ สงฺเคราะหฺมรรยา ๑
 การงานไม่คึงค้าง ๑
 แต่ละประการนี้เป็นมงคลอันสูงสุด
 ทาน ๑ ธรรมจริยา ๑
 สงฺเคราะหฺญาคี ๑
 การงานที่ปราศจากโทษ ๑
 แต่ละประการนี้เป็นมงคลอันสูงสุด
 งคเวณฺจากยาป ๑
 บังคับตนจากการคํมีนํมา ๑

๑. ปรมาโท จ ฌมเมสุ
 ๒. เอตมมุงฺกลมุตฺตมํ
 ๓. การโว จ นีวาโต จ
 ๔. สนฺตุญฺจํ จ กตญฺญตา
 ๕. กาเลน ฌมฺมสุสวณํ
 ๖. เอตมมุงฺกลมุตฺตมํ
 ๗. ขนฺตุํ จ โสวจสุสตา
 ๘. สมถนณฺจ ทสฺสนํ
 ๙. กาเลน ฌมฺมสากัจฉา
 ๑๐. เอตมมุงฺกลมุตฺตมํ
 ๑๑. ตโป จ พรหมจฺริยญฺจ
 ๑๒. อริยสัจจาน ทสฺสนํ
 ๑๓. นิพฺพานสจฺฉนิกิริยา จ
 ๑๔. เอตมมุงฺกลมุตฺตมํ
 ๑๕. สุญฺจสุส โลกฌมฺเมหิ
 ๑๖. จิตฺตํ ยสฺส น กมฺปติ
 ๑๗. อโสภํ วิรชํ เขมํ
 ๑๘. เอตมมุงฺกลมุตฺตมํ
 ๑๙. เอตาทิสานํ กตฺวาน
 ๒๐. สพฺพตฺตมปฺราชิตา
 ๒๑. สพฺพตฺต สโตถิ กจฺฉนฺติ
 ๒๒. ตนฺเตสํ มุงฺกลมุตฺตมฺนฺติ

ไม่ย่อระมาทในธรรมทั้งหลาย ๑
 แต่ละประการนี้เป็นมงคลอันสูงสุด
 เคารพ ๑ ไม่ผยอง ๑
 สันโทษ ๑ กตัญญู ๑
 ฟังธรรมตามกาล ๑
 แต่ละประการนี้เป็นมงคลอันสูงสุด
 ความอดทน ๑ ความเป็นผู้ว่าง่าย ๑
 การพบเห็นสมณะ ๑
 สันทนาธรรมตามกาล ๑
 แต่ละประการนี้เป็นมงคลอันสูงสุด
 การบำเพ็ญตบะ ๑ การประพฤติ
 พรหมจรรย์ ๑ การเห็นอริยสัจ ๑
 การทำนิพพานให้แจ้ง ๑
 แต่ละประการนี้เป็นมงคลอันสูงสุด
 จิตของผู้ถูกโลกธรรมกระทบแล้ว
 ไม่หวนไหว ๑ เป็นจิตไม่ยินร้าย ๑
 เป็นจิตไม่ยินดี ๑ เป็นจิตเกษม ๑
 แต่ละประการนี้เป็นมงคลอันสูงสุด
 เทวตาและมนุษย์ทั้งหลายพากันปฏิบัติ
 มงคลเช่นนั้นแล้ว เป็นผู้ไม่พ่ายแพ้ในที่
 ใดที่หนึ่ง ย่อมถึงความสวัสดิ์ในที่ทุก
 สถาน ชื่อนั้นเป็นมงคลอันสูงสุดของ
 เทวตาและมนุษย์เหล่านั้น ทั้งนฤ

ตำนาน

มงคลสูตรมาในชุดกปาฐะ ชุดกนิกาย เป็นพระพุทธานุภาพ
ตรีสัฏกัฏเทวคาผู้ทูลถามสิ่งที่เป็นมงคล จึงโปรดแสดงข้อธรรม ๓๘
ประการ เป็นมงคลภายใน

มูลเหตุที่เทวคาไปทูลถามที่พระพุทธเจ้า^๕ พระอรธรรคณาจารย์
เล่าเรื่องไว้ว่า ทั้งได้สติมา ประชาชนชาวชมพูทวีปก็ประชุมฟังถก
คือ ถ้อยคำที่แสดงเรื่องราวต่างๆ เช่น เรื่องรามเกียรติ^๕ เป็นต้น ส่วน
สถานที่ประชุม ก็ใช้ศาลาข้างประตูเมืองข้าง สันฐาคาร (ศาลากลาง
บ้าน) ข้าง สภา (หอประชุม) ข้าง ผู้แสดงมิได้แสดงเปล่า ได้รับเงินทอง
เป็นรางวัลตามสมควร เรื่องที่แสดงนั้น บางเรื่องกินเวลานานถึง ๔
เดือนก็มี วันหนึ่งมงคลกถา (การพูดปรารภถึงมงคล) เกิดขึ้น คือ
เกิดปัญหาว่า อะไรเป็นมงคล

ปัญหานี้ไม่ใช่ปัญหายาก เพราะมีผู้ตอบได้ แต่เป็นปัญหายิ่ง
เพราะไม่สามารถตกลงกันได้ เป็นเวลานานถึง ๑๒ ปี คิดกันได้ถ้อย
กันอย่างกว้างขวาง ไม่เพียงแต่ในหมู่มนุษย์ แพร่ไปถึงเทวดาค่าย และ
ไม่เพียงแต่ในจักรวาลนี้ แพร่ไปทั่วทุกจักรวาลที่เคี้ยว แต่เมื่อสรุปแล้ว
แตกต่างกันเป็น ๓ พวก ซึ่งล้วนแต่ถ่อมมงคลภายนอกทั้งสิ้น

พวกที่ ๑ เรียกว่า ทิฏฐุมังคลิกะ ถ้อยสิ่งที่ได้เห็นคือรูปซึ่งสมมติ
กันว่าดีงามเป็นมงคล เช่น คนนอนลุกขึ้นแต่เช้า ได้เห็นนางงามอ่อน
มะตุม หึงมีครรภ์ เต็กแตงตัวสวย หม้อน้ำเต็ม ปลาตะเพียนแดงสด

ม้าอาชาไนย รดเทียมด้วยม้าอาชาไนย พ่อโค แม่โค โคแดง ฯลฯ
อย่างนั้นเป็นมงคล เรียกว่า ทัศนมงคล

พวกที่ ๒ เรียกว่า สุตมงคล คือสิ่งที่ได้ยินคือเสียง ซึ่งสัมมติ
กันว่าดีงามเป็นมงคล เช่น ต้นนอนลุกขึ้นแต่เช้า ไม้ฟังเสียงที่สัมมติ
ว่าดีงามเป็นมงคลยิ่ง เป็นต้นว่าเสียงว่า เจริญแล้ว กำลังเจริญแล้ว เต็ม
ขาว ใจดี สิริ เจริญศรี วันขึ้นฤกษ์ดี ยามดี วันที่ มงคลดี ฯลฯ อย่างนั้นเป็น
มงคล เรียกว่า สุตมงคล

พวกที่ ๓ เรียกว่า มุตมงคล คือสิ่งที่ได้ทราบทางจมูก ทาง
ลิ้น ทางกาย คือ กลิ่น รส โผฏฐัพพะ ที่สัมมติว่าดีงามเป็นมงคล เช่น
ต้นนอนลุกขึ้นแต่เช้า ไม้สุกคอกกลิ่นคอกไม้หอม ไม้คอกปทุมเป็นต้น
หรือไม้เคี้ยวไม้สีฟันขาว ไม้แตะต้องแผ่นดิน ข้าวกล้าเขียว มูลโคสด
เท่า เกวียนบรรทุกงา คอกไม้ ผลไม้ ไม้สุบไล้กินขาว ไม้แห้งผ้าขาว
ไม้ใช้ผ้าโพกขาว ฯลฯ อย่างนั้นเป็นมงคล เรียกว่า มุตมงคล

ในที่สุด เทวทาสชั้นดาวดึงส์ได้สติขึ้นก่อนว่า เทวราชาของตน
คือพระอินทร์เป็นผู้มีบุญมีปัญญา ควรจะไปทูลถามให้ทรงวินิจฉัยเรื่องน
จึงพร้อมกันไปเฝ้า ทูลถามว่า มงคลปัญหาเกิดขึ้นนานแล้ว พวกหนึ่ง
ว่าสิ่งที่ได้เห็นเป็นมงคล พวกหนึ่งว่าสิ่งที่ได้ยินเป็นมงคล พวกหนึ่งว่า
สิ่งที่ได้ทราบทางจมูก ลิ้น กาย เป็นมงคล ไม่ตกลงกันได้ ขอให้
ทรงวินิจฉัยปัญหาเรื่องนี้ด้วย พระอินทร์ตรัสถามว่า มงคลกถานี้ เกิด
ที่ไหนก่อน ก็ให้ความว่าเกิดในมนุษย์โลกก่อน ตรัสต่อไปเป็นใจความ
ว่า เมื่อมงคลกถาเกิดในมนุษย์โลก ก็ชอบที่จะให้มนุษย์เป็นผู้วินิจฉัย
เวลานี้ในมนุษย์โลกนั้นได้มีมนุษย์จอมปราชาณ์เกิดขึ้นแล้ว คือ พระสัมมา

สัมพุทธเจ้า การที่เทวาททั้งหลายลงเลยพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเสียแล้ว
 มาสำคัญท้าวเธอว่า เป็นผู้ที่ควรถามปัญหาเช่นนั้น ก็เปรียบเสมือนว่า
 บุคคลต้องการแสงสว่าง ทั้งดวงไฟเสียแล้วมาหาแสงหิ่งห้อย ฉะนั้น
 ครั้นแล้วชวนเทวาททั้งหลายไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงหวังพระ
 หฤทัยว่า จะต้องได้รับคำแก้ปัญหอนันต์ที่จะเป็นสิริมงคลเป็นแน่แท้
 ครั้นไปถึงที่ประทับแล้ว โปรดให้เทพบุตรผู้หนึ่งเป็นผู้แทนคณะ กราบ
 ทูลถามมงคลปัญหา พระผู้มีพระภาคเจ้าก็ตรัสแก้ ซึ่งผู้ใดในไตรปิ
 ทังหลายยอมรับนับถือว่าเป็นมงคลแท้ ทั้งความปรากฏในมงคลสูตรนั้น
 มงคลโกลาหล (ความโกลาหลด้วยปัญหาเรื่องมงคล) ซึ่งกินเวลานาน
 ถึง ๑๒ ปี ก็สิ้นสुकุติลง ด้วยประการฉะนี้

หมายเหตุ มงคลสูตรนี้ สวดเฉพาะงานมงคลอย่างเดียว และงาน
 หนักต้องตั้งนามนตั้งค้ายสายสิญจน์ ซึ่งเรียกกันสั้น ๆ ว่าตั้งนางค้าย
 การสวดพระสูตรนี้ ถ้าสวดเต็มที่ เริ่มด้วยบทขัตติเย สุนตาฯ และ
 ยนฺจ ทวาทสวสุตฺตานีฯ ภาณม เท แล้วขึ้น เอวมเม สุตฺตํฯ
 ไปจนจบ ถ้าสวดอย่างย่อ สวดแต่เฉพาะพระพุทธวจนะ ล้วน คือ
 ตั้งแต่ อเสวนา จ พาลานํฯ ไปจนจบ

กิจของเจ้าภาพ พอพระขึ้น อเสวนาฯ เจ้าภาพจุดเทียนน้ำมันต์
 ซึ่งปักอยู่ทวาร ขัน หรือครอบน้ำมันต์ (สุดแต่เจ้าพิธีจะจัดหาไว้)
 แล้วยกทานมนต์นั้นไปประเคนพระที่เบื้องหน้า

บทคัดค้านานรัตนสูตร

ปณิธานโต ปฏุชชา
ตถาคคสุส ทส ปารมีโย
ทส อูปารมีโย
ทส ปรมตูปารมีโย
ปณจ มหาปริจจาเค
ติสุโส จริยา
ปจฺฉิมพุกเว คพฺภาวกุกนฺตึ
ชาติ อภินิกฺขมนํ ปธานจริยํ
โพธิปถุลฺลเก มารวิชัยํ
สพฺพพญฺญตฺตญาณปปฏิเวธํ
นวลโลกุตฺตรธรรมเมตติ
สพฺพเป็เม พุทฺธคฺคณ
อวชฺชิตฺวา เวสาลียา
ตึสุ ปาการนตเรสุ
ติยามรตฺตึ ปริตฺตํ กโรนฺโต
อายุสฺมา อานนฺตฺเตโร วิย
การุญฺณจิตฺตํ อูปฺนุชเปตฺวา
โกฏิสตสทสฺเสสุ
จกุกวาเพสุ เทวตา

เทวตาในแสนโกฏิจักรวาล ขอม
รับเอาซึ่งความศักดิ์สิทธิ์นี้ แห่งพระ
ปริตโต หนึ่ง พระปริตโต ยังกัย
๓ ประการ คือ โวภกัย อมนุสสัย
และทูปภิกขกัย ในเมืองเวสาลี ให้
อันตรธานไปเร็วพลัน เราทั้งหลาย
จึงตั้งการอุทิศสวคปริตตนันนี้ กุญจ
ท่านพระอานนตเถรเจ้า นิกหน่วง
พระพุทฺธคุณทั้งปวง ของพระตถาคค
เจ้า จำเคิมแต่ปรารธนาพุทฺธภูมิมา
คือ ขารมี ๑๐ อูปมารมี ๑๐ ปรมัตถ
ขารมี ๑๐ มหาบริจาค ๕ จริยา ๓
เสกข์ลงสู่คัพโภทร ในภพสุกท้าย
ประสูติ เสกข์ออกอภิเนษกรรมณํ ทรวง
บ้ำเพ็ญความเพียร ชนระมาร ฌ
โพธิบัลลังก์ครัสรู้พระสัพพัญญุตญาณ
และโลกุตฺตรธรรม ๕ เหล่านี้ แล้ว
กระทำปริต คลชตราตรีทั้ง ๓ ยาม
ภายในกำแพง ๓ ชั้น ของเมือง

ยสฺสาณมปฏิกุณฺเณหฺนติ
ขณฺจ เวสาลีขมฺปุเร
โรคาณนุสฺสทฺทุกฺกัช-
สมฺภูตฺตวิธมฺภยํ
จิปฺปมฺนตฺรธาเปสึ
ปริตฺตมฺนตฺมภณาม เห

เวสาลีณั้น เทอญ

รัตนสูตร

ยานิธ ภูตานิ สมากตานิ ภูตทั้งหลาย ทั้งเหล่าที่อยู่ ณ ภาค
ภุมมานิ วา ขานิว อนฺตลิกฺเข พนิกฺกึ เหล่าที่อยู่ในอากาศก็คื แต่
สพฺเพว ภูตา สุมนา ภาวนตฺต ขรรคทาที่มาร่วมกันในที่นี้ ขอภูต
อโถปี สกุกฺขจฺ สุณนตฺต ภาสิตํ ทงปวงนั้นจงเป็นผู้มีใจที่ และเชิญ
ฟังคำ (สกุคฺคิพระรัตนตรัย) อันข้าพเจ้า
กล่าวโดยเคารพเถิด

ตสฺมาหิ ภูตา นิสาเมถ สพฺเพ ตกรภตทั้งหลาย เพราะเหตุนี้ ท่าน
เมตฺตํ กโรถ มานุสฺสียา ปชาย ทงหลายทงปวงจงฟังข้าพเจ้า ขอท่าน
ทิวา จ รตฺโต จ หรฺนติ เย พลี ทงหลาย จงตั้งเมตตาในประชาชาว
ตสฺมาหิ เน รกฺขถ อปฺปมตฺตา มนุสฺยเถถ เพราะเขาทั้งหลายทำ
เทวคาพลี (บูชาเทวคาหรือทำบุญอุทิศ
ให้เทวคา) อยู่ทั้งกลางวันกลางคืน
เพราะฉะนั้น ท่านทั้งหลายจงเป็นผู้ไม่
ประมาทช่วยคุ้มครองรักษาเขาด้วยเถิด

ขงฺกณฺณจฺ วิตฺตํ อธิ วา หุริ วา
สกุญฺเญสุ วา ยํ รตนํ ปณฺตี
น โน สมํ อตฺถิ ตถาคเตน
อิทฺมปิ พุทฺเธ รตนํ ปณฺตี
เอเตน สจฺเจน สุวตฺถิ โหตุ

ขยํ วิรํคํ อมตํ ปณฺตี
ยทชฺฌนคา สกฺขยมนฺนี สสมาหิโต
น เตน ชมฺเมน สมตฺถิ กิณฺณิ
อิทฺมปิ ชมฺเม รตนํ ปณฺตี
เอเตน สจฺเจน สุวตฺถิ โหตุ

ยมฺพุทฺธเสฏฺฐโง ปรีวณฺณเย สุจฺฉิ
สมาธิมานนฺตริกณฺณมาหุ
สมาธินา เตน สโม น วิชฺชติ
อิทฺมปิ ชมฺเม รตนํ ปณฺตี
เอเตน สจฺเจน สุวตฺถิ โหตุ

ทรัพย์อย่างใดอย่างหนึ่ง ในโลกนี้
หรือโลกอื่น หรือรัตนอันใด อัน
สูงค่าในสรวงสวรรค์ ทรัพย์หรือ
รัตนะนั้น ที่จะเสมอด้วยพระதாகตเจ้า
ไม่มีเลย ข้อนี้เป็นรัตนคุณอย่างสูง
ในพระพุทธเจ้าประการหนึ่ง ด้วยคำ
สัจย์ ขอความสวัสดิ์จึงมี

พระศากยมุนีเจ้า มีพระเหตุที่ยำทรงมัน
ได้บรรลุลุขรรมอันใด เป็นที่สันนิทสน์
เป็นที่สันนิทสน์ เป็นอมตะ ประณีต
ธรรมชาติไรๆ ที่จะเสมอด้วยพระธรรม
นั้นไม่มี ข้อนี้เป็นรัตนคุณอย่างสูงใน
พระธรรมประการหนึ่ง ด้วยคำสัจย์
ขอความสวัสดิ์จึงมี

พระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐ ทรงสรรเสริญ
แล้วซึ่งสมาธิใด ว่าเป็นความสะอาด
บัณฑิตทั้งหลายกล่าวสมาธิใดว่า เป็น
อนันตริกะ (ให้ผลไม่มีสิ่งใดคั่นได้)
สมาธิ อันที่จะเสมอด้วยสมาธิ นั้น ไม่มี
แม้ข้อนี้เป็นรัตนคุณอย่างสูง ในพระ
ธรรมประการหนึ่ง ด้วยคำสัจย์ ขอ
ความสวัสดิ์จึงมี

เย ปุคฺคฺลา อฏฺฐ สติ ปสฺสฺตา
จตุตฺตารี เอตานิ บุคฺคานิ โหนฺติ
เต ทกฺขิณฺเอยฺยา สุกฺคสฺส สวากา
เอเตสุ ทินฺนฺานิ มหฺปฺพลานิ
อิทฺมฺปิ สงฺฆเ รตนํ ปณฺตี
เอเตน สจฺเจน สุวตฺถิ โหตุ

เย สุปฺปยุตฺตา มนฺสา ทพฺเพน
นิกฺกานินฺโน โคตมฺสาสนมฺหิ
เต ปตฺติปตฺตา อมตํ วิคฺขุห
ลทฺธา มุธา นิพฺพุตฺติ ภูณฺชฺมานา
อิทฺมฺปิ สงฺฆเ รตนํ ปณฺตี
เอเตน สจฺเจน สุวตฺถิ โหตุ

ยถินฺทฺขัโถ ปจฺวี สีโต สียา

บุคคลเหล่าใด นับเรียงเป็น ๘ นับ
เป็นคู่ได้ ๔ คู่ อันสัทบุรุษทั้งหลาย
สรรเสริญแล้ว บุคคลเหล่านั้นเป็น
สาวกของพระสุคตเจ้า เป็นผู้ควร
แก่ทักษิณา ทานทั้งหลายอัน
บุคคลถวายในท่านเหล่านั้นย่อมมี
ผลมาก ช้อนเป็น รัตนคุณ อย่างสูง
ในพระสงฆ์ประการหนึ่ง ท้ายคำ
สัจฺยนี้ ขอความสวัสดิ์จงมี

บุคคลทั้งหลายเหล่าใด ประกอบ
ความเพียรอย่างดี ก้าวไปใน
ศาสนธรรมของพระโคตมเจ้าด้วย
ใจอันมั่นคง บุคคลเหล่านั้นนี้หน่วง
เอาพระนิพพานเป็นอารมณ์ ได้
บรรลुकุณอินฺควระบรรลุ คือพระ
อรหัตผลแล้วก็ได้เสวยอมตรส คือ
นิพพุติ (ความดับความเย็น) เปล่าๆ
(ไม่ต้องช้อ) แม้ช้อนก็เป็นรัตนคุณ
อย่างสูงในพระสงฆ์ประการหนึ่ง
ท้ายคำสัจฺยนี้ ขอความสวัสดิ์จงมี
เส้าเขื่อนที่เขาฝั่งลงกินลึก ลมอัน

จตุพถิ วาเตถิ อสมปคมปิโย
ตถุปมํ สปปริสํ วทามิ
โย อริยสจฺจานิ อเวจฺจ ปสฺสตี
อิทมปิ สงฺฆเม รตนํ ปถิถํ
เอเตน สจฺเจน สุวตฺถิ โหตุ

เย อริยสจฺจานิ วิภาวณฺติ
คมฺภีรปญฺเณน สุเทสิตานิ
กิญฺจาปิ เต โหนฺติ ภูสปฺปมตฺตา
น เต ภวํ อฏฺฐมมาทียนฺติ
อิทมปิ สงฺฆเม รตนํ ปถิถํ
เอเตน สจฺเจน สุวตฺถิ โหตุ

สหาวิสุตฺต ทสฺสเนนสมฺปทาย
ตยสฺส ฐมฺมา ชหิตา ภวนฺติ
สกุทายทิกฺขิตฺติ วิจิกฺขินิตฺตญ

พัตตมาแต่ทิศทั้ง ๔ ไม่อาจทำให้
หวนไหวได้ ฉะนั้น เรากล่าวว่
สัตบุรุษผู้ยังเห็นอริยสัจ (คือพระ
อริยบุคคลชั้นต้น) ก็มีอุปมาฉันนั้น
(คือถึงจะกระทบกระเทือนอย่างไรก็
ไม่คืนคลายกลายเป็นอย่างอื่น)
แม้ชั้นนี้ ก็เป็นรัตนคุณอย่างสูงใน
พระสงฆ์ประการหนึ่ง ด้วยคำสัตย์
นี้ ขอความสวัสดีจงมี

บุคคลจำพวกใดทำอริยสัจทั้งหลาย
ที่พระศาสดาผู้ทรงพระบัญญัติอัน
ลึกทรงแสดงกั้นแล้ว ให้เป็นชั้นแก่
ตนบุคคลจำพวกนั้น (พระโสดาบัน)
ถึงจะยังเป็นผู้นวมเฝ้าอยู่มาก แต่
ท่านก็ย่อมไม่ถือเอาภพที่ ๘ (คือ
เกิดอีกอย่างมาก ๗ชาติ) แม้ชั้น
นี้ก็เป็นรัตนคุณอย่างสูงในพระสงฆ์
ประการหนึ่ง ด้วยความสัตย์นี้ ขอ
ความสวัสดีจงมี

สังโยชนธรรม ๓ ประการ คือ
สักกายทิฏฐิ วิจิกิณา และการ
ถือศีลพรตอย่างใดอย่างหนึ่งที่มีอยู่

สัลพุทธัม วาปี ยทตฺถิ กิณฺจ
 จตุหฺปาเยหิ จ วิปฺปมฺตฺโต
 ฉ จาภิจานานิ อภฺพโป กาคฺคํ
 อิทฺมปิ สงฺฆเม รตนํ ปณฺตี
 เอเตน สจฺเจเน สฺวตฺถิ โหตุ

เป็นกิลีสอนพระโสทกายนันละได้แล้ว
 พร้อมกับการได้ทสันะ (คือโสทก
 ยัตติมรรค) ที่เคียว อนึ่ง พระโสทก
 ยันเป็นผู้พ้นแล้วจากอภายทั้ง ๔ ทั้ง
 เป็นผู้ไม่อาภที่ระทำอภิฐาน (การ
 หนัก การหาย) ๖ ประการ (คือ
 อนันตริยกรรม ๕ และการยกย่อง
 ศาสตาอื่น๑) แม้ชอนก็เป็นรัตนคุณ
 อย่างสูงในพระสงฆ์ประการหนึ่ง
 ้วยคำสัจยนี้ ขอความสวัสดิ์จึงมี

กิณฺจาปี โส กมฺมํ ภโรติ ปาปลิ
 กายเน วาจาเยท เจตสา วา
 อภฺพโป โส ตสฺส ปฏิจฺจนฺทาย
 อภฺพพฺตา ทิฏฺฐปทสฺส วุตฺตา
 อิทฺมปิ สงฺฆเม รตนํ ปณฺตี
 เอเตน สจฺเจเน สฺวตฺถิ โหตุ

พระโสทกายนัน ยังทำความผิด
 (ไม่ร้ายแรง) ทางกาย ทางวาจา
 หรือทางใจ อยู่บ้างก็จริง แต่เมื่อ
 ทำแล้ว ท่านไม่ยอมปกปิดความ
 ผิดอันนั้น (พึงเห็นเช่นพระเป็น
 ชาติแล้วรีบแสดงอาบัติ) ความที่
 บุคคลผู้เห็นทางพระนิพพานแล้ว
 เป็นผู้ปิดความผิดไม่เป็นนี้ เราได้
 กล่าวไว้แล้วแม้ชอนก็เป็นรัตนคุณ
 อย่างสูงในพระสงฆ์ประการหนึ่ง
 ้วยคำสัจยนี้ ขอความสวัสดิ์จึงมี

วนปคุมฺเพ ขดา สุสุตฺตคฺเค
กิมฺหาน มาเส ปจฺมสมฺมิมฺ
ตถูปมํ ฌมฺมวโร อเทสยิ
นิพฺพานคามํ ปรมํ หิตาย
อิทฺมปิ พุทฺเธ รตนํ ปณีตํ
เอเตน สจฺเจน สุวตฺถิ โหตุ

วโร วรญฺญ วรโท วราหโร
อนุตฺตโร ฌมฺมวโร อเทสยิ
อิทฺมปิ ฌมฺเม รตนํ ปณีตํ
เอเตน สจฺเจน สุวตฺถิ โหตุ

จฺณํ ปฺรฺราณํ นวํ นตฺถิ สมฺภวํ
วิรตฺตจิตฺตฺตฺยตฺเถ กวสฺมิม

ถึงเดือนคั่นแห่งคิมทฤฎ (จิตรมาส
เดือน ๕ ซึ่งฝนตกข้างแล้ว) หมู่มิ
ในป่าผลึกออกออกโยยานงามฉันทโค
ตถาคคได้แสดงธรรมอันประเสริฐ
เป็นทางให้ถึงพระนิพพาน เพื่อ
ประโยชน์อย่างยิ่ง (แก่ประชุมชน)
ก็มีอุปมาฉันทัน (คือประชุมชนได้
ฟังธรรมแล้ว ทวยเศว้าหมองเกิด
ความฉ่องใสเบิกบาน เหมือนคั่นไม้
ในเดือนคั่นฤฎคิมหันต์ฉันทัน) แม้
ชอนก็เป็นรัตนคุณอย่างสูงในพระ
พุทธเจ้าประการหนึ่ง ด้วยคำสัตย์
นี้ ขอความสวัสดิ์จงมี

ตถาคคเป็นผู้ประเสริฐเป็นผู้รูสิ่งอัน
ประเสริฐ เป็นผู้ให้สิ่งอันประเสริฐ
เป็นผู้นำมาซึ่งสิ่งอันประเสริฐ ไม่มี
ผู้ยิ่งกว่า ได้แสดงแล้วซึ่งธรรม
อันประเสริฐ แม้ชอนก็เป็นรัตนคุณ
อย่างสูงในพระพุทธเจ้าประการหนึ่ง
ด้วยคำสัตย์นี้ ขอความสวัสดิ์จงมี

กรรมเก่าของพระอริยบุคคลเหล่า
ใดสิ้นแล้ว กรรมอันเป็นเหตุสมภพ

เต ชันพีชา อวิรุฬหกินนุทา
 นิพพนติ ฐรา ยถายมฺพทีโป
 อิมฺปิ สงฺฆเม รตนํ ปณฺตี
 เอเตน สจฺเจน สุวตฺถิ โหตุ

ใหม่ไม่มี พระอริยบุคคลเหล่านี้
 มีจิตเห็นอภัย ในอันที่จะเกิดใน
 ภพต่อไป พระอริยบุคคลเหล่านั้น
 สิ้นพีช (คือ วิญญาณ) แล้ว

ปราศจากความพอใจในอันที่จะงอก
 ขึ้น (คือเกิด) อีก เป็นผู้ข่มขู่
 ย่อมนิพพาน เหมือนประทีปดวง
 ดับไปฉะนั้น แม้ข้อนักเป็นรัตนคุณ
 อย่างสูง ในพระสงฆ์ประการหนึ่ง
 ทั่วยศยศ ขอความสวัสดิ์จึงมี

(เมื่อจบพระปริตน์แล้วท้าวสัก
 เทวราชซึ่งเสด็จมาอยู่ ณ ที่นั้น
 ด้วย ได้ทรงกล่าวชักชวนให้ภุค
 ทัช ปวงอ่อนน้อมต่อพระรัตนตรัย
 และอวยสวัสดิ์แก่ชาวกรุงเวสาลี
 ดังต่อไปนี้)

ยานิธ ภูตานิ สมากตานิ
 ภูมฺมานิ วา ยานิว อนุตฺตลิกฺเข
 ตถาคตํ เทวมนุสฺสสุปฺพิชิตํ
 พุทฺธํ นมสฺสาม สุวตฺถิ โหตุ

ภุคฺครภูคฺคทงหลาย ทงเหล่าที่อยู ฌ
 ภาคพน ทงเหล่าที่อยูในอากาศ แต่
 บรรดาที่มาร่วมกันอยู่ ณ ที่นั้น ขอ
 เราทั้งหลายจงนมัสการพระตถาคต
 พุทฺธเจ้าผู้อนเหล่าเทวตาและมนุษย์
 บูชาแล้วเถิด ขอความสวัสดิ์จึงมีเถิด

ยานีช ภูตานี สماعيل ภูกรภูตทั้งหลาย ฯลฯ ขอเราทั้งหลาย
 ภูมูมานิ ว ยานิว อนตุลิกเช งามมีสการพระตถาคคธรรมเจ้า ฯลฯ
 ตถาคคิ เทวมนุสสุปุชิติ ขอความสวัสดิ์จงมีเถิด
 รัมมิ นมสสาม สุตติ โหตุ
 ยานีช ภูตานี สماعيل ภูกรภูตทั้งหลาย ฯลฯ ขอเราทั้งหลาย
 ภูมูมานิ ว ยานิว อนตุลิกเช งามมีสการพระตถาคคสงฆเจ้า ฯลฯ
 ตถาคคิ เทวมนุสสุปุชิติ ขอความสวัสดิ์จงมีเถิด
 สงฆิ นมสสาม สุตติ โหตุ

ตำนาน

ในอรรถกถารัตนสูตรกล่าวว่า แต่เดิมมากรุงเวสาลี นครหลวงแห่งแคว้นวัชชี เป็นเมืองมั่งคั่ง อุดมสมบูรณ์ด้วยข้าวปลาธัญญาหารเนืองแน่นไปด้วยอาณาประชาราษฎร์ร่วมเย็นเป็นสุข ไม่เคยประสบความยากแค้นใด ๆ อยู่มาคราวหนึ่งในสมัยพุทธกาลนั้นเอง พระนครนั้นเกิดฝนแล้งขาดแคลนอาหารถึงขนาด คนยากจนอดตายก่อนเพื่อน ชากศพญกัถ์เกลื่อน พวกอมนุษย์ไต่กลิ้งชากศพพานั้นเข้าไปในพระนคร ข้าเดิมทำอันตรายแก่มนุษย์ ก็ยิ่งทำให้คนตายมากขึ้น ในที่สุดเมื่อปฏิญญาเข้ามา อหิวาตโรคก็เกิดขึ้นระยาศไป ทำให้คนตายเหลือที่ระนัย นครเวสาลีได้ประสบภัย ๓ ประการพร้อม ๆ กัน ด้วยประการฉะนี้ คือทุพภิกขภัย (ข้าวยากหมากแพง) ๑ อมนุษย์ภัย (ผีรบกวน) ๑ โรคภัย (เกิดอหิวาตโรค) ๑

ชาวเมืองชวนกันเข้าไปร้องทุกข์ต่อพระราชาว่า ภัยร้ายแรง ๓ ประการนี้ไม่เคยมีเลยในเมืองนับได้ ๗ ชั่วคนแล้ว ธารวยท่านผู้ครองรัฐจะประพฤติกิไม่ชอบด้วยทำนองคลองธรรมหรือไฉน จึงเกิดยุคเข็ญเช่นนี้ พระราชาพระทัยเทิด โปธาให้ชาวเมืองประชุมกันที่ศาลากลางเมือง วิจัยความผิดของพระองค์ ก็ไม่เห็นความผิดของพระราชาสักอันน้อยหนึ่ง เป็นอันว่าภัยทั้งนี้มิใช่เกิดเพราะความอธรรมของผู้ครองรัฐแต่ประการใด จึงปรึกษากันต่อไปว่า ทำอย่างไรภัยร้ายแรงทั้ง ๓ นี้จึงจะสงบ ผลการปรึกษานันต์สุดท้ายตกลงให้เชิญเสด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาโปรด ด้วยเชื่อว่าพระองค์เป็นผู้ทรงพระมหากรุณาและมีเมตตาญาณภาพ เมื่อพระองค์

เสด็จมา ภายจะระงับกลับเกิดความสุขสวัสดิ์โดยฉับพลัน เวลานั้นพระสัหมมา-
 สัมพุทธเจ้าประทับอยู่ที่กรุงราชคฤห์แคว้นมคธ ในรัชสมัยพระเจ้าพิม-
 พิสสาร ชาววัชชีเกรงพระเทศานาภาพของพระองค์มาก และเกรงภัยการ
 เมืองจะซ้ำเติมเอาเป็น ๔ ภัย จึงแต่งให้เจ้าลิขฉวี ๒ องค์ เป็นราชทูต
 คุมเครื่องราชบรรณาการไปถวายพระองค์มาก ทูลความให้ทรงทราบ
 แล้วขอพระราชทานวโรกาส กรายทูลเชิญเสด็จพระสัหมมาสัมพุทธเจ้า
 ไปโปรดชาววัชชี ก็ได้รับราชานุญาตไว้เป็นอันดี ทูตชาววัชชีได้เข้า
 เฝ้าพระพุทธองค์กราบทูลเล่าความทุกข์ยาก แล้ววิงวอนเชิญเสด็จไป
 โปรดชาวกรุงเวสาลีให้พ้นภัย

พระบรมศาสดาทรงสดับถึงนั้นแล้ว ทรงคำนึงเห็นว่า หากพระองค์
 เสด็จไปกรุงเวสาลีในครั้งนั้น จะได้ประโยชน์ถึง ๒ อย่าง คือ ภัยจะสงบ
 ไปอย่างหนึ่ง ชาววัชชีได้ฟังพระธรรมเทศนาแล้ว จะได้ดวงตาเห็นธรรม
 บรรลุุมรรคผลเป็นอันมากนอกอย่างหนึ่ง ซึ่งสรุปได้ว่าเป็นประโยชน์
 อย่างยิ่งในการแผ่พระศานา จึงทรงรับนิมนต์ พระเจ้าพิมพิสารทรงทราบว่า
 พระสัหมมาสัมพุทธเจ้าทรงรับนิมนต์แล้ว ก็โปรดให้รีบแต่งทางเสด็จ
 พระพุทธเจ้าดำเนิน ระยะทางจากกรุงราชคฤห์ถึงแม่น้ำคงคาอันเป็นพรม
 แคนแห่งแคว้นทั้งสองนั้น ๕ โยชน์ รัชสังให้ปรายพินณมทินทำทางให้เรียบ
 ให้ปลูกที่ประทับแรมทุกโยชน์ เครียมให้เสด็จพระพุทธเจ้าดำเนินแต่วันละ
 โยชน์แล้วทูลเชิญเสด็จ พระสัหมมาสัมพุทธเจ้าเสด็จออกจากกรุงราช-
 คฤห์พร้อมด้วยภิกษุเป็นพุทธบริวาร ๕๐๐ รูป การส่งเสด็จคราวนั้น ทำ
 อย่างเอิกเกริกมิโทพาร จัดคนกันร่วมถวายภิกษุทุกรูป จัดอาหารเลี้ยง
 พระเลียงคนทุกที่พักแรม เสด็จถึงแม่น้ำคงคาเป็นเวลา ๕ วันพอดี

เรือที่จะใช้เป็นเรือส่งเสด็จข้ามฝากนั้น พระเจ้าพิมพิสารโปรดให้แต่งตั้งเรือขนาน (คือเรือ ๒ ลำครั้งติดกัน) ทำมณฑปเป็นที่ลาคพุทธานุสัณ และจัดทำให้พระภิกษุทั้งปวงนั่งเป็นระเบียบ ตัวเรือนนั้นก็ตกแต่งงดงามยิ่งนัก

ข้างฝ่ายกรุงเวสาลีนั้นมีความยินดีหาที่เปรียบมิได้ เตรียมการรับเสด็จเป็นการใหญ่ แต่งทางตั้งแต่แม่น้ำคงคาจนถึงกรุงเวสาลี ซึ่งเป็นระยะทาง ๓ โยชน์ อย่างเดียวกับที่ฝ่ายกรุงราชคฤห์ทำ แต่เพิ่มความมโหฬารขึ้นเป็น ๒ เท่า คอยรับเสด็จอยู่ที่ฝั่งแม่น้ำคงคาในแคว้นของตน

เมื่อเรือส่งเสด็จใกล้ฝั่งวชิรเข้าใกล้ ยศพลก็มีเมฆฝนตงซนมีตมาทั้ง ๔ ทิศ ฟ้าแลบแปลบปลาบ พอพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงย่างพระบาท แรกเหยียบดินที่ฝั่งแม่น้ำคงคาแคว้นวชิร ฝนโยกขรพรวนก็ตกพรุลงมา

ฝนซนนี้คนท่านกล่าวว่ ใครอยากให้มีเข็ญก็เข็ญ ใครไม่ยอมให้มีเข็ญก็ไม่เข็ญ และที่เรียกว่า “โยกขรพรวน” นั้น ก็อธิบายว่าฝนเหมือนน้ำตกในโขง

ฝนตกมากและนาน น้ำไหลนองพัดพาสิ่งโสโครกต่าง ๆ ลงแม่น้ำลำคลองไปสิ้น พนดินซึ่งแห้งผากและโสโครก ก็ชุ่มเย็นและสะอาดทั่วไปในแคว้นวชิร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริเวณกรุงเวสาลีอันเป็นแคว้นภักดี การนำเสด็จจากฝั่งแม่น้ำคงคาถึงกรุงเวสาลี เป็นเวลา ๓ วันพอดี

ครั้นพระผู้มีพระภาคเสด็จถึงเวสาลี พระอินทร์พร้อมด้วยเทพบริวารเป็นอันมากก็มา ณ ที่นั้น เมื่อเทวภาซึ่งเห็นใหญ่กว่ามากนั้นมาก พวกอมนุษย์ก็ต้องถอยร่นหลบหลีกหนีไปเป็นอันมาก

พระผู้มีพระภาคเจ้าเสด็จประทับยืนที่ประตูพระนครเวสาลี รั้ง
 สั่งให้พระอานนท์เรียนรัตนสูตร แล้วให้เข้าไปทำปริติในภายในกำแพง
 สามชั้นแห่งกรุงเวสาลี พร้อมด้วยเจ้าชายลิจฉวีทั้งหลายติดตามห้อม
 ล้อมไปด้วย พระอานนท์เรียนจำรัตนสูตร ซึ่งพระผู้มีพระภาคประทับยืน
 ครบสัณทิต์ประตูเมืองนั่นเองได้แล้ว ก็ขอพระพุทธชานุญาตใช้บาตรของ
 พระองค์ใส่น้ำกินสวดรัตนสูตร พลางชกน้ำในบาตรไปจนทั่วพระนคร

พอพระเถระเจ้าสวกชั้นบท บงกิญจ วิตุตฺตํ พวกอมนุษย์หวัคคิ
 ไม่ยอมหนีไปแต่แรก (เมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จถึง และเทวดาพวกพระ
 อินทร์มา) แอบอยู่ตามที่ต่าง ๆ ก็ทนอยู่ไม่ไหวอีกต่อไป จึงกันหนีออก
 ทางประตูเมืองทั้ง ๔ ประตู แน่นอึดยัดเยียด บางพวกทนรอออกทาง
 ประตูเมืองไม่ไหว ช่วยกันพังกำแพงหนักระเจิงไปหมดสิ้น พอพวก
 อมนุษย์ออกไป โรคในคัมภีร์ก็หาย ผู้ที่หายโรคลุกได้ ก็ออกมาบูชา
 พระเถระเจ้าด้วยเครื่องบูชาต่าง ๆ

ในการรั้งเสด็จในเมืองเขารักแค้นศาลากลางเมือง(สังฆสภา)
 เป็นที่ประทับ เมื่อเชิญเสด็จพระพุทธองค์ไปประทับแล้ว ภิกษุสงฆ์ คณะ
 เจ้าลิจฉวี ราษฎรก็เข้าไปเฝ้าที่นั่น แม้สักกเทวราชก็ทรงพาเทวดา
 ทั้งปวงมาเฝ้าที่นั่นด้วย ฝ่ายพระอานนท์เถระเจ้าเที่ยวทำการรักษาทั่ว
 กรุงเวสาลีแล้ว ก็มาเฝ้าที่นั่น มีชาวพระนครเวสาลีติดตามมาเฝ้าด้วย
 เป็นอันมากรวมเข้าด้วยกัน ทุกคนทุกเหล่าเป็นมหาสมาคม พระผู้มี
 พระภาคเจ้าได้คร่ำครวญรัตนสูตรซ้ำอีกในมหาสมาคมนี้ เมื่อจบเทศนาลง

ทุกสิ่งทุกอย่างก็หมด สรรพอุปัทวันตรายภัยพิบัติซึ่งขหาย ความสวัสดิ์ที่
 สุขใจสุขกายเกิดปกแผ่ทั่วไป พุทธเวไนยได้ศรัทธาปลาทะและเกิดความ
 วัชรธรรมเป็นอันมาก ฯลฯ แต่นั้นฝนก็ตกต้องตามฤดูกาล พืชพรรณ
 ธัญญาหารกลับอุดมเหมือนดังเดิม

ภียร้ายแรง ๓ ประการในกรุงเวสาดี ถึงซึ่งความว่างภัยภัย
 ไปโดยเร็ว ทั่วยอำนาจแห่งพระพุทธบริษัทคือรัตนสูตร ภัทรวรรณามา
 ฉะนั้น

หมายเหตุ การสวดรัตนสูตรนี้ โดยทั่วไปมักสวดแบบย่อขึ้น ยงภิกขุ
 วิตต์ ไปถึงบท เย สุปฺปยุตฺตา แล้ว ก็ตัดข้ามไปสวดบท ชีณํ ปุราณํ
 เพียงเท่านั้น ส่วนยานี้ก็ ๓ บทข้างท้ายนี้ เรียกว่า ยานีน้อย มัก
 ตัดออกไปเลยไม่สวด

รัตนสูตรเป็นบททำนามนต์ พระที่๗ เป็นหัวหน้าจะเริ่มหยด
 เทียนลงในที่นามนต์ ตั้งแต่ เย สุปฺปยุตฺตา หรือ ชีณํ ปุราณํ เป็นอย่าง
 ขำ พอถึง นิพฺพนฺติ ธีรา ยถายมฺปที โป ก็ดับเทียน โดยจุ่มลงไป ใน
 นามนต์ เป็นอันเสร็จการทำนามนต์เพียงเท่านี้ ที่ดับเทียนเมื่อสวด
 ถึงตรงนี้ก็โดยเคล็ดแห่งคำบาลีนั้น ซึ่งมีความว่า ภิเสกและคามทุกขี
 ของพระอริยเจ้าดับ เหมือนประทีปดวงนี้ดับฉะฉิน ส่วนเหตุผลที่ว่า
 ทำไมใช้บทนี้เป็นบททำนามนต์ ดำเนินบ่งชี้ค้อยู่แล้ว

ในภาษาไทย มีคำภาพย้อยอย่างหนึ่ง เรียกว่า “ภาพย้อยยานี” กำหนด ๑๑ คำ วรรคหน้า ๕ วรรคหลัง ๖ เช่นคำเทียบแม่กลใน มุลบทรพพิกิจว่า

- ๑ ขนกกตทกทกข์ยาก   แสนลำบากจากเวียงไชย
 มันเผือกเลือกเผาไฟ   กินผลไม้ได้เป็นแรง ฯลฯ

นำเห็นว่า แต่งตามแบบฉันทรัตนสูตร ซึ่งเรียกกันเป็นสามัญ ว่า ยานี เพราะคำยานีเป็นคำขึ้นต้นนั่นเอง แต่ไม่กำหนดครุหลุ จึงเรียกว่า ภาพย้อย

คติที่ได้จากพระปริตบทที่ว่า “พระพุทธ พระธรรม และ พระสงฆ์เป็นของดีวิเศษช่วยรังับทุกข์ กำจัดภัย และบำบัดโรคได้” จึงถึงพระรัตนตรัยไว้เป็นทพงเถด

บทคัดกรณียเมตตสูตร

ยสุสาธุภาวโต ยกุขา
เนว ทสฺเสนฺติ ภูสฺนํ

ยมฺหิ เจวานุญฺจนฺโต
รตฺตฺนํทิวมนฺทํโต

สุขํ สุปฺติ สฺสุโต จ
ปาปํ ภิกฺขุ จ น ปสฺสตี
เอวมาทิกฺขุเปตํ
ปริตฺตฺนํมฺภณาม เห

เทวทาทั้งหลายย่อมไม่แสดงอาการ
อันน่าสะพึงกลัว เพราะอาณูภาพ
แห่งพระปริตโต

อนึ่ง บุคคลผู้ไม่เกียจคร้าน เจริญ
เนื่อง ๆ ซึ่งพระปริตโต ในกลางวัน
และกลางคืนก็

ย่อมหลับเป็นสุข และหลับแล้วย่อม
ไม่ฝันร้ายเลย

เราทั้งหลายจงสวดพระปริต อัน
ประกอบไปด้วยคุณ ดังกล่าวมา เป็น
อาทินัน เทอญ ฯ

กรณียเมตตสูตร

กรณียเมตตกุสเลน
ยนตํ สนตํ ปทํ อภิสเมจ
สกุโก อชฺช จ สหฺช จ
สุวโจ จสฺส มฺหุ อนฺติมานํ
สนฺตฺตฺสกุโก จ สฺกุโร จ
อปฺปกิจฺโจ จ สตฺถหฺกฺวตฺติ

กิจซึ่งภิกษุผู้บำเพ็ญสมณธรรมอยู่ใน
ป่า ผู้ฉลาดในประโยชน์ ใครจะ
บรรลุล้นตบทย่อมเสมอ พึงกระทำ
ก็คือ ภิกษุนั้นพึงเป็นผู้อาจ เป็นคน
ตรง เป็นคนซื่อ เป็นคนว่าง่าย อ่อน
โยน ไม่เย่อหยิ่ง อีกทั้งเป็นผู้สันโดษ

สนฺตินุทุโร จ นิปโก จ
อปฺคพฺโก กุเลสุ อนฺนุคิทุโร

ได้ง่าย และเป็นผู้มีภาระที่น้อย
(คือไม่ชวนชวายหางานภายนอกมา
เป็นภาระ ให้เกิดความกังวลมาก)
ประพฤติเป็นคนเบา (คือไปข้างไหน
ไม่หอบหิ้วบริวารมาก ถ้อยแต่บริวาร
จำเป็นไป เช่นบริวาร ๘ ไม่มีอะไร
หนักรุงรัง) มีอินทรีย์สงบ มีปัญญา
รักษาคณ ไม่คะนอง ไม่พัวพันใน
สกุลทั้งหลาย (คือไม่ทอดสนิทกับ
ชาวบ้าน)

(เมื่อทรงแสดงถึงกรณียะ ๑๔ ข้อคั้งนี้แล้ว จึงทรงแสดงกรณียะ
โดยสรุปว่า)

น จ ชุทฺถิ สฺมาจเร ทิณฺณิ
เขน วิณฺณุ ปเร อฺปวเทยฺยุ

ไม่พึงประพฤติความลามก(ทางกาย
วาจา และใจ) อะไรๆเลย ซึ่งจะ
เป็นเหตุให้ท่านผู้รู้ติเตียนได้

(แล้วจึงตรัสกล่าวเจริญเมตตาอันเป็นวัตถุประสงค์ของสูตรนี้ต่อไปว่า)

สุขิโน วา เขมิโน โหนตุ
สพฺเพ สตฺตา ภาวนตุ สุจิตฺตฺตา
เขเกจิ ปาณญฺตฺตฺติ
ตฺสา วา ถาววรา วา อนวเสสา
ทึมา วา เข มหนฺตา วา

ขอสัตว์ทั้งหลายทั้งปวง จงเป็นผู้มี
ความสุขกายสุขใจ จงมีความเกษม
(ปลอดโปร่ง)เถิด ขอสัตว์มีชีวิต
ทั้งหลาย ทุกเหล่าหมคยบรรดามี
(โดยประเภท) เป็นผู้ยังกินรณอยู่

มชฺฉินิมา รัสสะกา อณุกกุลา
ทิจฺฉา วา เย จ อทิจฺฉา
เย จ ทูเร วสนฺติ อวิทฺทูเร
กุตา วา สมฺภเวสี วา
สพฺเพ สตุตา ภวนฺตุ สุขิตตุตา

(มีคณา) หรือเป็นผู้มั่นคง (สิ้น
คณาแล้ว) กัก (โดยขนาด) เป็น
สัตว์มีตัวยาว หรือตัวปานกลาง หรือ
ตัวสั้นกัก เป็นสัตว์มีตัวใหญ่ หรือ
ตัวปานกลาง หรือตัวเล็กกัก (โดย
ชนิด) เป็นสัตว์มีตัวละเอียด (จน
มองด้วยมังสจักขุไม่เห็น ต้องมอง
ด้วยทิพจักขุ หรือยักไน้ใช้กล้อง
จุลทรรศน์จึงจะเห็น) หรือมีตัวหยาบ
(มองเห็นได้ด้วยมังสจักขุ) กัก
(โดยจำพวก) เป็นผู้ที่ไต่พบเห็นกัน
หรือมีไต่พบเห็นกันกักเป็นผู้ที่อยู่ไกล
หรืออยู่ใกล้กัก เป็นผู้ที่เกิดแล้ว หรือ
กำลังแสวงหาที่เกิดออกกัก ขอสัตว์
ทั้งปวงนั้น จงเป็นผู้มีความสุขกาย
สุขใจเถิด

น ปโร ปรี นิกุพฺเพถ
นาติมณฺเฑถ กตุถจิ นํ กิณฺจิ
พฺยาโรสนา ปฐฺมสณฺหา
นาณณมณฺสสฺส ทุกฺขมิจฺเจยฺย
มาตา ยตา นียิ ปุตุตฺติ

บุคคลไม่พึงหลอกลวงกัน ไม่พึง
กตขี้กัน ไม่ว่าจะใคร ไม่ว่าจะที่ไหน
ไม่พึงคิดก่อความทุกข์ให้แก่กัน และ
กันด้วยแสลงความร้ายออกทางกาย
วาจา หรือมุ่งร้ายอยู่ในใจ
มารดาอนอมนบุตรคนเดียวกัน ผู้เกิด

อายุสา เอกปุตฺตมนุรกฺเข
 เอมปี สพฺพภูเตสุ
 มานสมฺภาวเข อปริมาณํ

เมตตณฺจ สพฺพโลกสมฺม
 มานสมฺภาวเข อปริมาณํ
 อทุทฺธํ อโร จ ติริยณฺจ
 อสมฺพาทํ อเวรี อสปรตฺตํ
 ติญฺจณฺจจํ นิสินฺโน วา
 สยาโน วา ขาวตสฺส วิคตมฺิทุโธ
 เอตํ สติ อธิญฺเจยฺยุ

พรหมเมตํ วิหารํ อธิมาหุ

ในตนด้วยอายุ (คือยอมตายเพื่อลูก)
 ฉนฺโต พึ่งเจริญเมตตาทิจ (อันกว้าง
 ขวาง) ไม่มีปริมาณไปในสัตว์ทั้งปวง
 แม้ฉนฺนํเกิด

บุคคลพึงเจริญเมตตาทิจ อันไม่มี
 ปริมาณ ไม่มีขอบเขต ไม่มีเวร
 ไม่มีศัตรู ไปในสัตว์โลกทั้งสิ้น ทั้ง
 ในทิศเบื้องบน ทิศเบื้องต่ำ และทิศ
 ขวาง ผู้เจริญเมตตาทิจเห็นปานนี้ เป็น
 ผู้ปรารถนาจะตั้งไว้ซึ่งสติ ในเมตตาท
 ฌานให้นานเพียงใด ผู้นั้นจะอยู่ใน
 อิริยาบถใด ยืน เดิน นั่ง หรือนอน
 ก็ตาม ก็พึงเป็นผู้ปราศจากความง่วง
 ตั้งสติอันนั้นไว้ให้นานเพียงนั้น

บัณฑิตทั้งหลายกล่าวถึงเมตตาท
 วิหารจรรมนว่าเป็นพรหมวิหาร ใน
 พระธรรมวินัย

(ในที่สุดจะทรงแสดงว่า เมื่อเจริญเมตตาทจนเกิดเป็นฌาน
 แล้ว บุคคลทำเมตตาทานนั้นให้เป็นบาทบำเพ็ญวิปัสสนาต่อไป จะ
 บรรลุผลอย่างไร จึงตรัสบทสุดท้ายว่า)

ทิวชิณฺจ อนุปคมฺม สึลฺวา
 ทสฺสเนน สมฺปนฺโน
 กามสฺสุ วิเนยฺย เคธึ
 น หิ ชาตุ กพฺภเสยฺยํ ปุณฺเรตฺติ

บุคคลผู้นั้นละเลิกความเห็นผิด (สักกายทิฏฐิ) เสียได้ เป็นผู้มีศีลมั่นคง
 ยังเกิดความเห็นชอบ (สัมมาทิฏฐิอัน
 เป็นตัวโศกามัชฌิมนรรค) แล้ว (ต่อไป)
 กำจัดความยินดีในกามทั้งหลายได้
 (ด้วยอนาคามีนรรค) แล้ว ย่อมไม่ถึง
 ซึ่งการนอนในครวร์ (คือไม่กลับมา
 เกิดเป็นมนุษย์) อีกเป็นแน่แท้ทีเดียวแล
 ท่านว่า (พระอนาคามีนั้น ถ้าไม่สำเร็จ
 พระอรหัตในปัจจุบันชาติ มรณะแล้ว
 ย่อมไปเกิดเป็นเทพชั้นสุทธาวาส จะ
 ได้สำเร็จพระอรหัต แล้วปรินิพพาน
 ในภพนั้น ไม่กลับมาสู่มนุษย์โลกอีก
 จึงเรียกว่า พระอนาคามี แปลว่าผู้ไม่
 กลับมา)

ตำนาน

มีเรื่องเล่าไว้ในอรรถกถากรณีเมตตสูตร เมื่อใกล้เข้าพรรษา ภิกษุหมู่หนึ่งชวนกันไปเฝ้าพระพุทธเจ้า ซึ่งเวลานั้นประทับอยู่ ณ กรุงสาวัตถี ขอเรียนพระกรรมฐาน เรียนได้แล้วก็ทูลลาพากันไปหาสถานที่อันสมควรจะเป็นที่จำเพื่อพระกรรมฐาน ไปถึงราวป่าเชิงเขาแห่งหนึ่ง คฤเหมาะดี มีลำธารน้ำ มีหมู่บ้านเป็นที่อาศัยวิเวกชานชาต อยู่ไม่ไกลนัก ชาวบ้านเล่าว่ามีศรัทธาเลื่อมใสนิมนต์ให้จำพรรษา ปลูกกุฏิให้อยู่ประหลาด ภิกษุหมื่นนั้นจึงตกลงจำพรรษาอยู่ที่นั่น เริ่มทำความเพียรบำเพ็ญสมณธรรม ถ้าฝนไม่ตก ภิกษุทั้งหลายมักไปนั่งที่โคนไม้เป็นส่วนมาก รุกขเทวตาซึ่งสถิตอยู่ที่โคนไม้เหล่านั้น เห็นท่านผู้ทรงศีลมานั่งอยู่ใต้ รุกขวิมานของตนเช่นนั้น ก็ไม่สามารถจะนั่งเฉยเสียได้ ต้องหอบหิ้วกันลงจากวิมานมาอยู่ที่พื้นดิน ได้รับความลำบากมาก แรกๆ ก็ทนได้ ด้วยเข้าใจว่า ภิกษุหมื่นนั้นจะกลับไปไม่ช้า ครั้นปรากฏว่าภิกษุหมื่นนั้นจำพรรษาที่นั่น เห็นว่าพวกตนจะต้องลำบากไปนานนัก ก็ไม่ยอมทน จึงคิดจะขับภิกษุหมื่นนั้นไปเสีย แต่ไม่ใช้กำลังกายผลักไล่ ไม่ออกปากขยี้ไล่ ใช้วิธีรบกวนทางประสาท คือทำเป็นฉี่หลอกรูปร่างน่ากลัวต่างๆ ย่าง ทำเสียงร้องโหยหวนน่าสยของย่าง ทำให้เกิดกลืนเหม็นต่างๆ ย่าง ภิกษุทุกรูปได้เห็นได้ยินแล้ว หัวใจไหวหวาดไม่เป็นอันจะสงบจำเพียรกรรมฐาน ยิ่งไต่กลืนเหม็นอะไรก็ไม่ทราบ ทั้งวันทั้งคืนก็ปวดเคียดเหียนคลื่นสทจะทนได้ ปรึกษากันว่า “การเข้าพรรษานี้ มีพระพุทธบัญญัติไว้เป็น ๒ คือเข้าพรรษาต้น (แรมค่ำ ๑ เดือน ๘) เรียกว่าขุริมิกาวัสสูปนายิกา เข้าพรรษาหลัง (แรมค่ำ ๑ เดือน ๙) เรียกว่าขุจิมิกาวัสสูปนายิกา พวกเรา

อยู่ที่นั่นไม่ได้ จำต้องละพระราชพิธีมิภา รัชกาลย์ไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค ทูล
 ความให้ทรงทราบแล้วไปหาที่เข้าพระราชพิธีมิภาภันเถิด” ไม่บอกชาว
 บ้าน พวกนั้นรีบเกินทางไป ครั้นถึงกราบทูลความแล้ว มีพระพุทธรูป
 สถานทีที่ไหนก็ไม่เหมาะเท่าที่นั่น ซึ่งก็เป็นความจริง เพราะยกเว้นเทวคา
 ภาลัยเสียอย่างเดียว ก็ไม่มีอะไรลำบากเลย ทรงแนะนำให้อภิกษุหมื่น
 รัชกาลย์ไปที่นั่นอีก ตรัสว่าเทวคาภาลัยนั้นมีย่างยั้งกันไว้ด้วยการเจริญเมตตา
 แล้วทรงสอนอภิกษุหมื่นนั้นให้ประพฤติกวีให้สมควรแก่การอยู่ป่า ให้เจริญ
 เมตตาอธิปไตยปัญญา คือ แผ่เมตตาไปทั่วทุกทั้งโลก มีความปรากฏใน
 กรณียเมตตสูตรนั้นแล้ว ตรัสว่าไปถึงที่นั่น ก่อนจะเข้าสู่ราวป่า ให้หยุด
 ยืนตั้งใจเจริญเมตตาพร้อมกัยสาธยายพระสูตรนั้น เทวคาภาลัยจะไม่มีอีก
 ค่อยไป รัชกาลย์จะได้เทวคาอนุเคราะห์โดยไมตรีจิตเสียอีก เป็นอันว่าพระ
 บรมศาสดาทรงเปลี่ยนกรรมฐานให้อภิกษุหมื่นนั้นใหม่ คือ เมตตากรรม
 ฐาน อันสามารถจะเป็นบาทแห่งวิปัสสนาได้ด้วย เป็นปริตคือเป็นเครื่อง
 ยั้งกันภัยไว้ด้วย

อภิกษุหมื่นนั้นรัชกาลย์ไปที่นั่น ปฏิบัติตามพระพุทธโอองการ เป็นผลดี
 หมดทุกสิ่งทุกอย่าง เทวคาทั้งหลายได้รับกระแสเมตตาจากอภิกษุหมื่น
 ให้จิตใจเยือกเย็นหายเกลียดทหายข้ง รัชกาลย์เกิดเมตตาตอข แทนที่จะทำ
 ครัวให้เป็นภัยเช่นแต่ก่อน รัชกาลย์ช่วยยั้งกันภัยอื่น ๆ ให้ด้วย ตั้งแต่นั้นไม่มี
 อะไรขกวอน อภิกษุหมื่นนั้นตั้งหน้าข่าเพ็ญสมณธรรม ก็ได้บรรลุดอรหัตผล
 ภายในพรรษานั้น ออกพรรษาแล้วจึงไปจากที่นั่นโดยสวัสดิภาพ

หมายเหตุ กรณียเมตตสูตรนี้ มักสวดแบบสังเขป คือขึ้น เมตตญอ

สพฺพโลกสมิ ฯ เปฯ เลย

บทขัณฑ์วัฏฏกปริต

ปุณฺเณตมฺโพธิสมฺภาเร
นิพฺพุตํ วัฏฏกชาติยํ
ขสุส เตเชน ทาวคฺคิ
มหาสตุตํ วิวชฺชยิ

เถรสฺส สารีปฺตฺตฺส
โลกนาถेณ ภาสีตํ
กปฺปฺญฺจา ยิ มหาเตชํ
ปริตฺตฺนตฺตมฺภณาม เห

ท้วงเศษพระปริตยทโค เพลิงข่าวัน
ท่าง คือ ไม่ลามเข้ามาใกล้ พระมหา
สัทธิผู้ข่าเพ็ญโพธิสมภาร(คุณธรรมอัน
เป็นองค์ประกอบ แห่งพระโพธิญาณ)
คราวเกิดในกำเนิดนาคคุ่ม

ขอเราทั้งหลายจงสวดพระปริตยบทนั้น
ซึ่งมีเศษมาก ดำรงอยู่ชั่วกัลป์ อันพระ
โลกนาถเจ้าทรงภายิตแก่พระสารีบุตร
เถระ เทอญ

วัฏฏกปริต

อตฺถิ โลเก สัลลฺกฺโณ
สจฺจํ โสเจยฺยนฺทุทฺธา
เตน สจฺเจน กาทามิ
สจฺจกิริยมนฺตุตฺริ
อวชฺชิตฺตฺวา ชมฺมพลํ
สริตฺตฺวา ปุพฺพเก ชิเน
สจฺจพฺลมวสฺสาย
สจฺจกิริยมกาสหํ

คุณคือศีล ความสัจย์ ความสะอาด
และความเอ็นดู มีอยู่ในโลก ท้วง
ความสัจย์นั้น เราจักกระทำสัจจกิริยา
อันยิ่งยวด

ครั้นเราพิจารณากำลังของกรรม และ
หวนระลึกถึงพระชินเจ้าในปางก่อน
แล้ว อาศัยสัจจผละได้ทำสัจจกิริยาว่า

“สนธิ ปกษา อปตตกา
 สนธิ ปาทา อวณจนา
 มาตาปิตา จ นิกุขนุตตา
 ชาตเวท ปฏิกุม”

สห สจฺเจ กเต มยุหิ
 มหาปชฺชติโต สีขิ
 วชฺเชสิ โสพสกรีสานิ
 อุกกั ปตฺวา ขลา สีขิ
 สจฺเจน เม สโม นตฺถิ
 เอสา เม สจฺจปารมิติ

“ยังมีอยู่แต่เงินไม่ได้ เท้ามีอยู่แต่เงิน
 ไม่ได้ และพ่อแม่เล่าก็บินออกไปแล้ว
 คุก่อนเพลิง ท่านจงถอยกลับไปเถิด”

พร้อมกันที่เราทำสังขารแล้ว เปลวเพลิง
 กองใหญ่ซึ่งช่วงโชติ ก็เว้นห่าง (ไม่
 ลามเข้ามาใกล้) ถึง ๑๖ กวีต เป็น
 เหมือนเปลวไฟถึง (ถูก) น้ำ
 ผู้ที่เสมอด้วยสังขารของเราไม่มี นั่นเป็น
 สังขารมีของเรา ดังนั้นแล

ตำนาน

พระปริตยทนต์มีความพิสดารอยู่ในอรรถกถาชาตก เอกนิบาต มีชื่อเรื่องว่า วิภูฏกชาตก แปลว่าชาตกแสดงเรื่องนาคคุ่มเกิดแล้วในอดีต หรือจะแปลว่านิทานนาคคุ่มก็ได้ ขอเก็บความมาแล้วโดยย่อดังต่อไปนี้

สมัยหนึ่ง พระพุทธเจ้าเสด็จอยู่ ณ มคธรัฐ เข้าวันหนึ่งเสด็จ บิณฑบาตพร้อมด้วยพระภิกษุสงฆ์ยังบ้านตำบลหนึ่ง และเสด็จกลับจาก บิณฑบาตในเวลาหลังอาหาร ขณะเสด็จดำเนินอยู่ระหว่างทาง เกิดไฟ ไหม้ป่าขึ้นอย่างใหญ่หลวง และไฟลุกลามโอบล้อมเข้ามาทุกด้าน พระ พุทธเจ้ากับพระภิกษุสงฆ์ตกอยู่ในวงล้อมไฟป่ากำลังไหม้เข้ามาทุกขณะ พระภิกษุบางรูปคิกอ่านแก้ไขด้วยวิจิตรไพบรีย แต่ก็มิบังรูปคักเตือนว่า อย่ามองข้ามพระพุทธเจ้าไปเสียเลย พระองค์ทรงมีพระกำลังมาก มา เถิกพวกเราไปเฝ้าให้ไกลชีวิตพระพุทธองค์กันเถิก ภิกษุทั้งหลายพากัน ไปยืนอยู่ ในสำนักของพุทธเจ้า ผู้ประทับยืนอยู่ ณ ที่แห่งหนึ่ง ขณะ นั้นไฟป่าลุกลามไหม้เข้ามา รวากัยจะท่วมทับพระพุทธองค์กับพระภิกษุ สงฆ์ แต่ครั้นเข้ามาใกล้ประมาณ ๑๖ กโรตีโดยรอบ ไฟป่าเหล่านั้นก็ดับ ไปเองเหมือนคยไฟถูกข่มน้ำ ภิกษุทั้งหลายเห็นเป็นความมหัศจรรย์ กิ่งนั้นในเวลาต่อมา เมื่อภิกษุทั้งหลายสนทนากันในธรรมสภา จึงยก ความมหัศจรรย์ของเรื่องนั้นขึ้นเป็นหัวข้อสนทนา ความทราบถึงพระ พุทธเจ้าจึงรับสั่งว่า “ทุก่อนภิกษุทั้งหลาย ไฟป่าไม่ไหม้ภูมิประเทศแห่ง หนึ่งหาใช่เป็นเพราะกำลังของเราในบัดนี้ไม่ หากเป็นเพราะแรงสติยา- ชินฐานของเราในปางก่อน ภูมิประเทศแห่งนั้นมีชื่อเรียกว่า กัปปีภูมิตี-

ปาฏิหาริย์ คือเป็นปาฏิหาริย์ที่เกิดขึ้น เพราะแรงศรัทธาวิชชฐานเพียง
ครึ่งเดียว คำร้องอยู่ที่ดังกล่าพลั้ง” พระภิกษุทั้งหลายจึงทูลอาราธนา
ขอให้เล่าเรื่องในหนหลัง ได้ทรงนำเรื่องในอดีตมาแล้วโปรดพระภิกษุ
ทั้งหลาย มีใจความว่า

ในอดีตกาล สมัยหนึ่งพระองค์เสวยพระชาติเป็นนกคุ้ม อาศัย
อยู่ ณ บริเวณบ้าน ในเวลาที่เจาะฟองไข่ออกมาได้ไม่นาน ขนยังยังไม่
แข็ง เท้าก็ยังเดินไม่ได้ อาศัยพ่อแม่หาเหยื่อมาข้อน นอนอยู่ในรัง ไฟป่า
เกิดขึ้นก็ไหม้ลูกกลมเสียงกึ่งสนั่นอยู่โดยทั่วไป บรรดาฝูงวิหคนกไพรที่
แข็งแรง ก็พากันบินหนีออกคึกคัก ส่วนตัวโคบินหนีไม่ได้ ก็ตกเป็นเหยื่อ
ไฟป่า นกคุ้มหน่อพระโพธิสัตว์ฟังเสียงไฟไหม้ป่าดังไกลเข้ามา จึงรำพึง
ในใจว่า “ข้าของเราก็กังไม่แข็งแรงบินได้ เท้าของเราก็กังอ่อนเดินไม่
ได้ พ่อแม่ของเราก็กังบินหนีเอาตัวรอดไปแล้ว ข้าก็ไม่มีที่พึ่งและที่
บึ่งอกันค้ำคาน ควรจะกระทำอะไรสักอย่างหนึ่ง” จึงตกลงใจทำสัจ
กิริยาพร้อมกับสัจกิริยานั้น ไฟป่าที่ลูกกลมใกล้รังของนกคุ้มหน่อพระ
โพธิสัตว์ในระยะ ๑๖ กรีส ก็ดับไปเองคล้ายกับถูกน้ำ หมูสัตว์ผู้อาศัย
อยู่ในเนื้อที่ที่มีปริมาตรโดยรอบ ๑๖ กรีสนั้น ก็รอดพ้นจากอหังคภัย
ครึ่งตัว เพราะแรงสัจกิริยา ซึ่งนกคุ้มหน่อพระโพธิสัตว์ได้กระทำ
ในครั้งนั้น เป็นเหตุให้พื้นที่บริเวณนั้นเกิดมีปาฏิหาริย์ คือ ไฟไม่ไหม้
เป็นเวลาถึงกล่าพลั้ง เพราะฉะนั้น ภูมิประเทศแห่งนั้น วันนั้นไฟป่าจึง
ไม่ไหม้

หมายเหตุ เรื่องนี้จะพิจารณาตามเรื่อง ก็จะเห็นว่า เล่าความ
กระเดียดไปข้างผสมผสาน โยงเรื่องปัจจุบันต่อกับเรื่องอดีต เป็น
การยากลำบากในการวินิจฉัย แต่ถ้าจะพิจารณาอีกทางหนึ่ง ก็จะเห็น

ว่ามีสาระควรสนใจ เพราะภยันตรายต่าง ๆ ย่อมเกิดขึ้นได้ทุกโอกาส ไม่เลือกเวลาและสถานที่ ภยันตรายบางอย่างอยู่ในวิสัยพอจะแก้ไขได้ บางอย่างก็เหลือวิสัย เป็นภยันตรายนอกอำนาจ ท่านผู้อ่านโปรดพลิกไปอ่านบทปริตน์อีกครั้งก็จะพบว่า ภัยที่เกิดขึ้นแก่คน เป็นภยันตรายเหลือวิสัยนอกอำนาจ ภยันตรายเช่นว่านี้ย่อมจะมีได้เสมอ เช่น ชุมชนที่ปลูกอาคารบ้านเรือนอยู่กันหนาแน่น เมื่ออัคคีภัยเกิดขึ้นก็ย่อมเกิดเพราะความประมาท หรือเพราะจงใจของบุคคลเพียงคนเดียวหรือพวกเดียว ส่วนคนอื่นหรือพวกอื่นก็พลอยได้รับอันตรายไปด้วย คนที่พลอยได้รับอันตรายเช่นนี้ เรียกว่าประสบภัยเหลือวิสัยนอกอำนาจ ถึงอย่างนั้น ถ้าร่างกายแข็งแรง ก็ยังพอหนีเอาตัวรอด แม้ทรัพย์สินสมบัติจะวอดวายไป แต่ชีวิตยังเหลืออยู่ ถ้าประจวบกับเวลาเจ็บไข้ลูกเหินเดินไม่ได้ ก็ย่อมจะสิ้นชีพอยู่ในกองเพลิงนั้นเอง หากไม่คำนึงถึงปัญหานี้ โดยตัดทิ้งไปเสีย ก็เป็นอันแล้วไป สำหรับผู้วิพากษ์วิจารณ์ต่ออันตรายประเภทนี้และคิดจะแก้ไข ก็อาศัยพระปริตน์เป็นแนวปฏิบัติได้ เพราะปริตบทนี้แสดงยุทธวิธีของผู้หมดกำลังทางกายแล้วเหลืออยู่แต่กำลังทางใจอย่างเดียวเท่านั้น

สรุปความในภาคปฏิบัติได้ว่า ทำความสงบใจด้วยวิธีเสี่ยงบารมีเป็นการต่อสู้ครั้งสุดท้าย ดีกว่าตายไปพร้อมกับความหวาดกลัวที่เรียกว่าหลงตาย เป็นการตายอย่างทรนทราย ส่วนผู้รู้ตัวว่าไม่มีบารมีจะเสี่ยง ก็จะใช้ปริตบทนี้สวดเพื่อป้องกันไฟดังกล่าวแล้ว ภายหลังจึงเรียกพระปริตบทนี้ว่า “คาถากันไฟ” ดังนี้แล

บทขับขันธปริต

สพฺพาสวีชชาคินัน
ทิพฺพมนฺตาคทํ วย
ยฺนฺนาเสติ วิสํ โฆรํ
เสสฺสนฺจาเป ปฺริสฺสยํ
อาณกฺขเขตฺตมฺหิ สพฺพตฺถ
สพฺพทา สพฺพปาณินัน
สพฺพโสเป นีวาเรติ
ปฺริตฺตฺนตฺตมฺภณาม เห

พระปริตโต ยังพิชอินร้ายแห่งอสรพิช
ทุกชนิดให้หายไป คุงมนต์ทิพย์และ
ยาทิพย์ อนึ่ง พระปริตโตย่อมห้ามกัน
อันตรายนอกจากนี้ ของสัตว์ทั้งสิ้น
ในเขตแห่งอำนาจพระปริต ทุกสถาน
ในกาลทุกเมื่อ โดยประการทั้งปวง
เราทั้งหลายจงสวทพระปริตนั้น เทอญ

ขันธปริต

วิรูปฺกฺขเหหิ เม เมตฺตํ
เมตฺตํ เอรापฺเถหิ เม
ฉพฺยาปฺตฺเตหิ เม เมตฺตํ
เมตฺตํ กณฺหาโลตฺตมเกหิ จ

ข้าฯ มีเมตตาคิจกัษุญฺตระกูลวิรูปฺกัษะ
ทั้งหลาย
ข้าฯ มีเมตตาคิจกัษุญฺตระกูลเอราปฺเถ
ทั้งหลาย
ข้าฯ มีเมตตาคิจกัษุญฺตระกูล ฉพฺยา-
ปฺตฺตะทั้งหลาย
และข้าฯ มีเมตตาคิจกัษุญฺตระกูล
กณฺหาโลตฺตมกัษุญฺทั้งหลาย

อปาทเกหิ เม เมตฺตํ

ข้าฯ มีเมตตาคาจิตกัษัตว์ไม่มีเท้า
ทั้งหลาย

เมตฺตํ ทิปาทเกหิ เม

ข้าฯ มีเมตตาคาจิตกัษัตว์ ๒ เท้า
ทั้งหลาย

จตุปฺปเทหิ เม เมตฺตํ

ข้าฯ มีเมตตาคาจิตกัษัตว์ ๔ เท้า
ทั้งหลาย

เมตฺตํ พหุปฺปเทหิ เม

ข้าฯ มีเมตตาคาจิตกัษัตว์มีเท้ามาก
ทั้งหลาย

มา มํ อปาทโก หีสิ

ขอสัตว์ไม่มีเท้าอย่าเบียดเบียนข้าฯ

มา มํ หีสิ ทิปาทโก

สัตว์ ๒ เท้าก็อย่าเบียดเบียนข้าฯ

มา มํ จตุปฺปโท หีสิ

สัตว์ ๔ เท้าก็อย่าเบียดเบียนข้าฯ

มา มํ หีสิ พหุปฺปโท

สัตว์มีเท้ามากก็อย่าเบียดเบียนข้าฯ

สพฺเพ สตฺตา สพฺเพ ปาณา

ขอสัตว์ทั้งปวงผู้มีลมหายใจทั้งสิ้นและ

สพฺเพ ภูตา จ เภวลา

ผู้เกิดแล้วทั้งหมดโดยสิ้นเชิง

สพฺเพ ภทฺธานิ ปสฺสนตุ

ประสพแต่ความเจริญทุกผู้เกิด

มา กิณฺจิ ปาปมาคมา

อย่าได้รัยโทษตามอะไร ๆ เลย

อปฺปมาโน พุทฺโธ

พระพุทธเจ้าทรงพระคุณสุกจะประมาณ

อปฺปมาโน ฌมฺโม

พระธรรมเจ้าทรงพระคุณสุกจะประมาณ

อปฺปมาโน สงฺโฆ

พระสงฆ์เจ้าทรงพระคุณสุกจะประมาณ

ตำนาน

ภิกษุรูปหนึ่งถูกงูกัดตายในเมืองสาวัตถี ภิกษุทั้งหลายนำความไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคเจ้าให้ทรงทราบ พระองค์จึงตรัสว่า ที่เป็นเช่นนั้น เพราะภิกษุมิได้แผ่เมตตาจิตไปยังตระกูลพญาทั้ง ๕ หากแผ่เมตตาจิตไปยังตระกูลพญาทั้ง ๕ แล้ว ก็จะไม่ถูกงูกัดตาย ตระกูลพญาทั้ง ๕ คืออะไรบ้าง? ตระกูลพญาทั้ง ๕ คือ ตระกูลพญาชื่อวิรูปักษ์ ๑ ตระกูลพญาชื่อเอราขณ ๑ ตระกูลพญาชื่อนิพายบุตร ๑ ตระกูลพญาชื่อกันหาโคตมกะ ๑ ต่อแต่นั้นไป เรานุญาตให้ภิกษุทั้งหลายแผ่เมตตาจิตไปยังตระกูลพญาทั้ง ๕ นี้ เพื่อคุ้มครองป้องกันตน

บทพระบาลีที่มานามว่า ชันธปริต เป็นบทสำหรับสวดขยาย แผ่เมตตาจิตไปยังตระกูลพญาทั้ง ๕

หมายเหตุ บทนี้สวดยาก คอยจะเป็นทำนอง โยนยาว ไม่เป็นสังโยค ต้องซักซ้อมกันดีจริง ๆ จึงจะสวดสังโยคได้สะดวก บทนี้ก็มีแบบสังเขป คือขึ้น อุปปมาโณ พุทฺโธ ฯ เปฯ

คติที่ได้จากปริตบทนี้ว่า “เมตตาเป็นคุณธรรมประเสริฐยิ่ง เมื่อแผ่ไปในสัตว์ร้าย เช่นงูพิษ เป็นต้น สัตว์ร้ายเหล่านั้นก็กลัวกรายไม่ได้”

ฉันทันตปริต

วชิรสุมเนนุติ ปรามสนโต
กาสาวมทุทกขิ ธช อีสัน
ทุกุเขน สุณฺฐสสุทปาทิ สณฺณา
อรททุชโซ สพุทฺธิ อวชณฺรุโป

สลฺเลน วิทฺโร พุยฺถิโตปี สนฺโต
กาสาววตฺตมฺหิ มนฺ น ทฺสุสฺยิ
สเจ อิมิ นาควเรน สจฺจํ
มา มํ วเน พาลมิกา อคณฺณฺนฺติ

พญาช้างฉันทันต์ เมื่อจับตัวพราวน
ไพรได้มันก็หมายใจว่า “เราจัก
ฆ่าเขาเสีย” ได้เห็นกาสาวพัสตร์
อันเป็นจงของปวงพระญาติ สัญญา
เกิดขึ้นแก่พญาช้างฉันทันต์ ผู้นั้น
ความทุกข์ถูกต้องแล้วว่า “ผู้ทรง
ธงแห่งพระอรหันต์ เป็นรูปที่คนก็
ทิ้งหลายไม่พึงฆ่าเสีย” กงน

พญาช้างฉันทันต์ แม้ถูกลูกศร
แทงแล้วเจ็บปวดอยู่ ก็มีไต่คิด
ประทุษร้ายในผ้ากาสาวพัสตร์เลย
ถ้าอภัยคำที่พญาช้างกล่าวแล้วนั้น
เป็นคำจริงไซ้ร พวกพาลมฤคใน
ป่าอย่าไต่กล้ากรายฆ่าเลย

ตำนาน

พระพุทธเจ้าเสด็จประทับ ณ พระเชตะวันวิหาร เขตกรุงสาวัตถี
สายฝนหนึ่งเสด็จประทับเหนือธรรมมาสน์ ตรัสประกาศพระสัทธรรม
แก่พุทธบริษัท ด้วยพระลีลาอันงดงาม และด้วยพระสุรเสียงอันไพเราะ
นุมนวลกลมกล่อม ปราศจากความแหบเคี้ยว ชัดถ้อยชัดคำ พระภิกษุ
องค์หนึ่งออกขอขมาจากสกุลทหบดี กำลังฟังพระธรรมเทศนาร่วมกับเพื่อน
ภิกษุทั้งหลาย ได้เห็นพระรูปพระโสมมุตตมสง่าองอาจ ทรง
บุญญลักษณะสมบูรณ์ ประทับเหนือธรรมมาสน์อันอลงกต งดงามสุดที่จะ
พรรณนา พระภิกษุนั้นก็เกิดความรู้สึกชื่นชมเป็นอย่างยิ่งคิดว่า “เมื่อ
เราต้องเที่ยวเวียนว่ายในวัฏฏสงสาร ได้เคยเป็นยาทบริจาริกาขององค์
พระสัมมาสัมพุทธเจ้าบ้างหรือไม่ เราได้เคยเป็นคู่เคียงเรียงบาทของ
พระองค์มาบ้างหรือไม่ ในชาติ ไทชาติหนึ่งแต่ไหนหลัง คิดไปด้วยอำนาจ
แห่งขี้ติและปราโมทย์ ในพระรูปอันทรงบุญญลักษณะ พลันก็ระลึกถึง
ชาติไหนหลังได้ ครึ่งที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าเสวยพระชาติเป็นพญาช้าง
ชื่อตัทธินต์ ในครั้งนั้นได้เคยเป็นยาทบริจาริกา เมื่อระลึกได้ก็สุดแสน
ที่จะปรึคาปราโมทย์ กำลังแห่งขี้ติท่วมท้นล้นหลังออกมา ถึงกับหัวเราะ
ออกมาดัง ๆ ครั้นแล้วก็ทวนคิดอีกว่า “ฉันชื่อว่าหญิงที่เป็นยาทบริจาริกา
นั้น น้อยนักที่จะมีอชยาคัยเออฮารแก่สามีตน เราละในชาตินั้นก็มีอชยา
คัยเออเพื่อต่อสามีเป็นอันใดหรือไหน” ระลึกไป ก็ได้พยากรณ์กระทำของ
ตนว่า “แท้จริง เราได้สร้างความคิดไว้ในดวงใจมิใช่น้อย เราใช้นาย

พรานให้ยิงพญาฉัททันต์ด้วยลูกศรอาบยาพิษจนถึงความตาย เพื่อจะเอามาทำเครื่องประดับ ฟุทโธเอ๋ย กรรมของเราหนักนัก” คิดแล้วก็เกิดความเสียใจสุดที่จะทนทานไว้ได้ ร้องไห้สะอึกสะอื้นเสียงกึ่ง พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทอดพระเนตรเห็นพระภิกษุผู้มีอาการเช่นนั้นก็ทรงยิ้ม เมื่อพระภิกษุทั้งหลายกราบทูลถามถึงเหตุที่ทรงยิ้ม จึงมีพระคำรัสว่า “ภิกษุผู้มีสัจจะระลึกถึงความผิดที่เคยกระทำต่อเราได้ จึงร้องไห้เสียใจ” แล้วทรงนำเรื่องแต่ครั้งออกคามาตรัสเล่าให้ฟังดังต่อไปนี้

ในอดีตกาล ที่ข้าหิมพานต์มีช้างประมาณ ๘,๐๐๐ เชือก ฟานักอาศัยอยู่ใกล้ ๆ สระฉัททันต์ ตถาคตยังบำเพ็ญบารมีอยู่ ได้ถือกำเนิดเป็นลูกช้างจำโหลงมีกายเผือกผ่อง ปากและเท้าสีแดง เมื่อเจริญวัยสูงได้ ๘๘ คอก ยาว ๑๒๐ คอก งวงเป็นสีเงินยาว ๕๘ คอก งาทางขวา โดยรอบได้ ๑๕ คอก และยาว ๓๐ คอก มีสีเป็นฉัพพรรณรังสี ชื่อฉัททันต์ ต่อมาได้เป็นใหญ่ มีบริวารประมาณ ๘,๐๐๐ เชือก มีช้างพังเป็นเมีย ๒ นาง ช่อมหาสุภัทธา ๑ รุทธสุภัทธา ๑ ฟานักอาศัยอยู่ที่กาญจนคูหา ใกล้กับสระฉัททันต์ทางบ้านตะวันตก อยู่มาวันหนึ่ง ช้างทั้งหลายมาบอกกับพญาฉัททันต์ว่า “ข้าสาละใหญ่มีคอกขานสระพริง” พญาฉัททันต์คิดว่า “เราจักเล่นกีฬาตอกสาละ” จึงพร้อมด้วยบริวารไปที่ข้าสาละนั้น เขากระพองชนต้นสาละต้นหนึ่งซึ่งมีคอกขานเต็ม นางช้างรุทธสุภัทธายืนอยู่ทางเหนือลม ใบสาละเก่า ๆ ที่ติดอยู่กับกิ่งแห้ง ๆ และมดตำมดแคงก็หล่นพรุกรุกที่ร่างกายของนาง ส่วนมหาสุภัทธายืนทางใต้ลม เกษรตอกสาละก็ร่วงหล่นลงพรั่งตัวของนาง

จุลลสุภักทธาน้อยใจว่า “พญาช้างนี้ไปรอยปรายเกษรดอกไม้สด และใบไม้สด ๆ ให้ตกต้องร่างกายเมื่อยรัก เมื่อยที่คนไปรดปราน แต่ที่ เรือนร่างของเราสีกลับให้ใบไม้เก่า ๆ มีมดตำมกแคงคกต้องพรู ๆ คอย คูเถิก เราจะต้องหาทางตอบโต้ให้สาสมที่เคี้ยว” ผู้กษัตริย์พญา บัญชิตมาตมาตงแคว้นนน

อุยามักฉนวนหนึ่ง พญาฉัททันต์พร้อมด้วยบริวารลงสู่สระฉัททันต์ เพื่ออายน่า ทนโคนนมีช้างหนุ่ม ๒ เชือกเอางวงกำหญ้าไทรมาให้พญา ฉัททันต์ซัดสร้างกาย คล้ายกับจะแผ้วกวาคอยอกเขาไกรลาสฉะนั้น พญา ฉัททันต์อายน้ำชำระกายพอแก่ธรรมาศัยก็ขึ้นจากสระ ให้นางข้างลงอายน กัน ครนนางข้างทั้งสองอายน้ำแล้ว ก็ขึ้นมาขึ้นกระหนาบข้างทั้งสอง ของพญาฉัททันต์ ต่อแค้นข้างบริวารจึงพากันลงอายน เล่นน้ำกันสนุก สนานล้ำราฉนวน แล้วก็เกิดคอกขยวันนาสนิขยรรคามี่ในสระมาประคัย ภายพญาฉัททันต์ แล้วก็ประคัยภายนางข้างทั้งสอง คราวนั้นข้างหนุ่ม เชือกหนึ่งเที่ยวเพลินเดินอยู่ในสระ พยคอกประทุมขนาดใหญ่มักกลับซ้อ นกันถึง ๗ ชั้น ก็นำมามอบให้พญาฉัททันต์ พญาฉัททันต์รับแล้วก็ชูขึ้น เห็นอกระพอง ไปรอยเกษรบัวลงทกระพองแล้วยื่นให้มหาสุภักททา จุลล- สุภักททาเห็นเช่นนั้นก็คคิน้อยใจว่า “พญาช้างนี้ให้คอกประทุมใหญ่กลับ ซ้อถึง ๗ ชั้น แก่เมื่อยรักเมื่อยไปรดแต่ผู้เคี้ยว เราสีกไม่ได้รับ เขาไม่ให้ เรา” นางคคิจองเวรในพญาฉัททันต์คอกเป็นวาระที่สอง

อีกฉนวนหนึ่ง พญาฉัททันต์จัดปรุงผลมะปรางและเผือกมันกับน้ำผึ้ง ถวายพระบั้งเจกพุทธเจ้า ๕๐๐ องค์ เพื่อเป็นภัตตาหารตามมีตามได้ นางจุลลสุภักททาได้ถวายผลผลตามที่คนหามาได้แก่พระบั้งเจกพุทธเจ้า แล้วคงความปรารธนาว่า “ข้าแต่พระคุณเจ้าผู้เจริญ ช้านอนตายไปจาก

อัครกษัตริย์แล้ว ขอให้ได้เกิดเป็นมนุษย์ เป็นราชธิดาผู้ทรงศักดิ์แห่ง
 กษัตริย์มัททราช มีรูปโฉมงาม และขอให้มีนามว่าสุภัททราชกัญญา
 เมื่อเติบโตเป็นสาวแล้ว ขอให้ได้เป็นพระอัครมเหสีของจอมกษัตริย์กรุง
 พาราณสี ขอให้เป็นที่โปรดปรานของพระราชสามี ประสงค์สิ่งใด ขอ
 พระราชสามีประทานสิ่งนั้น ซอຍใจจะทำอย่างใด ขอให้ได้ทำอย่างนั้น
 พระราชสามีจะไม่ขัดใจของข้าฉันเลย ข้าฉันนจึงกราบทูลพระราช
 สามี ให้ใช้นายพรานคนหนึ่งมาฆ่าพญาช้างนี้ ด้วยลูกศรอาบยาพิษ
 จนถึงแก่ความตาย ทัดเองาทังคูนมีฉัพพรรณรังสีไป ขอพระ
 กุศลจงคลยันกาลให้ความปรารถนาของข้าฉันสำเร็จ ทั้งมีโนรถ
 ทุกประการเถิด”

นับแต่เวลานั้นมา นางช้างจุลสุภัททาทิไม่จับหญ้าจับน้ำ ร่างกาย
 ฝ่ายดมลงโดยลำคย ไม่นานนักก็ล้ม ไปยังเกิดเป็นพระราชธิดาของ
 กษัตริย์มัททราช มีรูปร่างสวยงามยิ่งนัก พระญาติพระวงศ์ถวายพระนาม
 ว่าเจ้าหญิงสุภัททา เมื่อเจริญชันษาก็ได้รับอภิเษกเป็นเอกอัครมเหสีของ
 พระเจ้ากรุงพาราณสี พระนางเป็นที่โปรดปรานของพระราชสามียิ่งนัก
 ทั้งยังมีพระญาณระลิกชาติหินหลัง ครังยังเป็นนางช้างจุลสุภัททาทิทุก
 ประการ พระนางทรงดำริว่า “ความปรารถนาของเราสำเร็จมาเป็นเช่น
 แล้ว วาระแห่งการแก้แค้นใกล้เข้ามาแล้ว คราวนี้แหละเราจักให้เองา
 ทังคูนของพระยาฉัตตคองงงามด้วยฉัพพรรณรังสีนมา” ทั้งแต่นั้น
 พระนางก็ทรงแสดกพระอาการประชวร ทรงใช้น้ำมันทาพระกาย ทรง
 พระญาเก่าๆที่เคี้ยวหมอง เส็ดังเข้าสู่ห้องบรรทม และบรรทมเหนือ
 พระแท่นน้อย แสดกว่าประชวรหนัก

พระเจ้าพาราณสีมิได้ทรงเห็นพระนางมาเฝ้า ก็มีพระคำรัสถาม
 บรรดาพระสนมว่า “สุภักทาไปไหน” ทรงทราบว่าประจวบ ก็รีบเสด็จไป
 ที่ห้องบรรทมของพระนางสุภักทาทันที เสด็จเข้าไปประทับเหนือพระแท่น
 ที่พระนางบรรทม ทรงลูบพระประตักประตัก พลางมีพระคำรัสถามว่า “พระ
 นองนางผู้มีพระสร้อยโฉมงามอร่ามเลิศ ผิวพระกายประหนึ่งสีทองผูก
 ผ่องเป็นยิ่งนัก พระเนตรทั้งคู่แจ่มใสประกายวาว ทั้งทรวดทรงสัณฐาน
 ก็สนิททึบ ไม่ต่ำไม่สูง พระนองนางเศร้าโศกถึงอะไรเล่านะ จึงได้ชู้ยเขียว
 เหมือนคอกกระทุมที่ถูกชกด้วยมือฉะนัน นอกฉะนัน พระนองรัก”

พระนางสุภักทาทรงฟังพระคำรัสของพระราชสามีเช่นนั้น กรวย
 ทูลสนองว่า “พระทูลกระหม่อมเพคะ หม่อมฉะนันแพ้กรรม ผันเห็นเป็นนิมิต
 โอ้! พระทูลกระหม่อม นิมิตผันที่หม่อมฉะนันเห็นนั้นมิใช่สิ่งดีเห็นได้ง่าย ๆ
 เลย แต่หม่อมฉะนันอยากเห็นเพคะ อยากเห็นเหลือเกิน ทรงพระกรุณา
 หม่อมฉะนันด้วยเถิด พระทูลกระหม่อม ถ้าเกล้ากระหม่อมฉะนันไม่ได้เห็น
 ชีวิตของเกล้ากระหม่อมฉะนันคงไม่อยู่รอดไปได้ นะเพคะ”

พระเจ้ากรุงพาราณสีทรงสยงใจเช่นนั้นแล้ว มีพระคำรัสว่า “สุภักทา
 ผู้เป็นที่ชื่นชมของฉะนัน สิ่งที่น่าปรารถนาบรรดาสามี ที่เป็นสมบัติของมนุษย์
 เหล่าใดเหล่าหนึ่งในโลกนี้ สิ่งเหล่านั้นทุกอย่างเป็นของฉะนันทั้งนั้น ฉะนันจะ
 ให้สิ่งที่ทำให้เธอแพ้กรรมแก่เธอ บอกฉะนันเถิด เธอต้องการอะไร เว้นแต่
 ทาวและเคื่อนเท่านั้น นอกจากนั้นแล้วบอกฉะนันมาเถิด”

พระนางสุภักทาได้ฟังเช่นนั้น จึงกราบทูลว่า “พระทูลกระหม่อม
 แก้วเพคะ เป็นพระมหากษัตริย์อย่างสิ้นพันธุ์แล้ว ที่มีพระคำรัสด้วยสังสาร
 เกล้ากระหม่อมฉะนัน แต่เป็นการยากเหลือสิ้นพันธุ์แล้วเพคะ ที่จะแก้อาการ

แพ็ครวรภักข์ของเกล้ากระหม่อมฉันได้ ถ้าทรงพระกรุณาแก่ชีวิตน้อยๆของ
เกล้ากระหม่อมฉัน ก็ขอได้โปรดเรียกประชุมพรวาน ในแคว้นแคว้นของ
ทุลกระหม่อมทั้งหมวกก่อนเถิดเพคะ เกล้ากระหม่อมฉันจะกราบทูลอาการ
แพ็ครวรภักข์ในที่ประชุมพรวาน โปรดเกล้าสุภัก์ทา ก็ขอได้ทรงพระกรุณา
คั่งที่เกล้ากระหม่อมฉันกราบทูลนเถิด เพคะ”

พระเจ้าพาราณสีตรัสว่า “สุภัก์ทา ฉันทะดำเนินการตามความ
ต้องการของเธอ” ครัสแล้วเสด็จออกจากห้องบรรทมของพระนาง รัชสัง
กะมวลาอำมาตย์ว่า “นายพรวานในแคว้นกาสิอันมีอาณาเขต ๓๐๐ โยชน์
มีทั้งหมดประมาณเท่าใด พวกท่านจงไปทักถอง ร้องประกาศให้มา
ประชุมกันทั้งหมดที่วังของเราโดยเร็ว”

อำมาตย์เหล่านั้นกระทำตามพระราชโองการ ไม่นานนักพวก
พรวานย่ำชาวกาสิต่างก็ถือบรรณาการตามมีตามได้ เดินทางเข้ามาเฝ้า
พระเจ้าพาราณสีทยอยกันมา ที่อยู่ไกลก็มาถึงก่อน ที่อยู่ไกลก็มาถึงภาย
หลัง ทั้งหมดมีประมาณ ๖๐,๐๐๐ นาย นับเป็นการประชุมพรวานครั้ง
มิไผ่ฟาร ท้องพระลานแห่งพระราชวังพาราณสีแน่นขนัดด้วยนายพรวาน
ผู้ภัก์

พระเจ้าพาราณสีทรงทราบายว่า บรรคานายพรวานในแผ่นดินของ
พระองค์มาเฝ้าพร้อมกันแล้ว ก็เสด็จไปที่ตำหนักพระนางสุภัก์ทา ครัส
ชวนพระนางเสด็จออกสั้หบัญชร ทรงสพระหัตถ์ตรัสกะพระนางว่า “เทวี
ของฉันทเห็นใหม่ละ พวกพรวานทั้งนั้นล้วนแต่มีฝีมือเยี่ยมๆกล้าหาญ
ในแดนทองพงพี เจนจบในการเพเนจร ทงรุกรักมฤคนานาชนิดบรรคากามีอยู่
ในแดนทอง ทุกคนเหล่านั้นพร้อมที่จะสละชีวิตตามความประสงค์ของฉันท
เชอมีความประสงค์อะไร ต้องการอะไร บอกฉันที้ จะให้พรวานพวกนี้
ปฏิบัติงานอะไร ก็เชิญบอกฉันที้”

พระนางสุภักษิตาท้าฟังพระคำรัสแล้ว ถวายบังคมพระราชสามี ทูลขอพระโอกาสที่จะตรัสกับพวกพรวานเหล่านั้น ครั้นพระราชสามีประทานโอกาสแล้ว พระนางก็ตรัสก่นายพรวานทั้งหลายว่า “ท่านทั้งหลายผู้สืบเชื้อสายนายพรวาน ทุกคนที่มาพร้อมกัน ณ ที่นี้จงฟัง จงตั้งใจฟัง ถ้อยคำที่ฉันจะกล่าว ณ บัดนี้ ฉันเห็น ฉ่นเห็นข้างพลายเผือก งาของพญาช้างนั้น มีรัศมี ๖ ประการ ฉ่นเห็นพญาช้างอันประเสริฐแล้ว ฉ่นต้องการงาทองสองของพญาช้างนั้น ถ้าฉ่นไม่ไ้งาช้างนั้น ชีวิตของฉ่นก็จะมียุคต่อไปไม่ได้”

นายพรวานได้ฟังพระเสาวนีย์ของพระนางสุภักษิตาแล้ว พากันกราบทูลว่า “ข้าแต่พระเทวี พญาช้างเผือกเช่นที่มพระเสาวนีย์นั้น บิคาหรือปู่ของข้าพระองค์ไม่เคยเห็น ไม่เคยไ้ยิน ถ้าปู่หรือบิดาเคยทราบเคยเห็นบ้าง ก็คงจะเล่าให้ข้าพระองค์ไ้รู้ไ้ทราบไว้ พระนางเจ้าทรงนิมิตเห็นพญาเศวตกฤษณธรมีลักษณะประการใด ขอไ้ทรงพระกรุณาตรัสถึงลักษณะอันถวิลแก่พวกข้าพระองค์เถิด พระเจ้าข้า”

“อนึ่งเล่าพระเจ้าข้า พระนางเจ้าทรงพระสุบินนั้น จะทรงพระกรุณาช้ทิศทางที่พญาเศวตกฤษณธรพำนักอาศัยอยู่ พอจะไ้เป็นเค้าให้พวกข้าพระองค์ไ้สืบเสาะแสวงหา เมื่อพบแล้วก็จะทำให้พระประสงค์ของพระนางเจ้าสมบรูณ์ พระเจ้าข้า”

พระนางสุภักษิตาได้ทรงฟังถ้อยคำของพวกพรวานแล้วมิไ้ตรัสตอบ แต่ทรงพิจารณาตรวจตราพวกพรวานที่มาประชุมกัน ทรงเห็นนายพรวานผู้หนึ่งมีลักษณะแห่งพรวานสมบรูณ์กว่าเพื่อน รูปทรงสัณฐานเข้าลักษณะคนมีความทรหด เท้าใหญ่ แข็งเป็นปมเหมือนก้อนข้าว เข้าโต สี่ข้างใหญ่ หนวดกก เควาแคง ตาเหลือง พรวานผู้นั้นชื่อว่าโสณูกร ทรงตรวจดูแล้ว

ทรงเห็นว่า “พรานผู้จักสามารถทำตามคำของเราได้” พระนางทรง
 พระคำริแล้ว จึงทูลขอพระบรมราชานุญาตเพื่อที่จะพบกับพรานโสณฺคร
 เมื่อพระราชสำนักทรงอนุญาตแล้ว พระนางก็ให้คนเรียกตัวพรานโสณฺคร
 เข้าเฝ้า ทรงพาเขาขึ้นไปบนปราสาทชั้นที่ ๗ ทรงเบิกช่องพระแสงทาง
 ทิศอุดร ทรงเหยียดพระหัตถ์ชี้ตรงไปทางป่าหิมพานต์อันอยู่ทิศเหนือ
 ของกรุงพาราณสี พลางมีพระคำริว่า “โสณฺคร คอยฟังนะ ฟังแล้ว
 จำให้แม่นยำ ทางนี้ตรงไปทิศอุดร ข้ามเขาใหญ่ ๗ ลูก ก็จะถึงภูเข
 อันสูงเยี่ยมชื่อสุวรรณบัลลวี่ ที่เขาใหญ่นี้มีพรรณไม้ผลิอกอกยานสะพร่ง
 มีฝูงกิงนรเที่ยวไปมาอยู่เสมอ เจ้าจงขึ้นสู่ภูเขสุวรรณบัลลวี่ อันเป็น
 ที่อยู่ของฝูงกิงนร และมองลงไปทางเชิงเขา ณ ที่นั้นเจ้าจักเห็นต้นไทร
 พุ่มมหามาลีเขียวชอุ่มเหมือนสีเมฆ มีรากประมาณ ๘,๐๐๐ รากห้อย
 ย้อยอยู่ ใต้ต้นไทรนั้นมีพญาเศวตกฤษฺฐร ผู้มีารุงโรจน์กวีรศมี ๖
 ประการ ยากที่ปรียักษ์จะชมขี้ไต้ อาศัยอยู่ ช้าง ๘,๐๐๐ เชือกมีงา
 ประดุจอนไถ วังว่องไวประหนึ่งลมพัด พวกนี้ให้อารักขาพญาช้างนั้น
 ฝูงช้างทั้ง ๘,๐๐๐ เชือกนั้นยื่นหายใจฟูคฟาคอย่างน่ากลัว จะโกรธ
 เกล็ดขนม้แต่ลมที่พัดกระโชกมา แต่ถ้าพวกมันเห็นคนทันแล้ว ก็
 พากันขยแหลกเป็นผงไป แม้แต่ขลุ่ยของมนุษย์นั้นก็จะไม่มีอยู่ ณ ที่
 พวกช้างเหล่านี้จะไม่ยอมให้แม้แต่ละอองผงตกต้องพญาช้างนั้นได้”

พรานโสณฺครฟังพระเสาวนีย์แล้ว มีความหวาดกลัวเป็นอย่างยิ่ง
 มองเห็นภาพพญาเศวตกฤษฺฐร มีโขลงช้าง ๘,๐๐๐ เชือกแหวดล้อมอย่าง
 แน่นหนา แล้วเขาจะไ้ังมาอย่างไร ทางเดียวเท่านั้นที่จะเป็นไปได้
 คือต้องเอาชีวิตไปทิ้งเสียแน่ ๆ มฤตยูเห็นภาพที่แจ่มแจ้งอยู่ในความนึก
 ของเขา จึงกราบทูลว่า “ความจริงในพระราชวังเครื่องประคองที่ท้าว

เงินทอง และทำด้วยรัตนอันล้ำค่า คือ มุกดา แก้วมณี และแก้วไพฑูรย์ ก็มีอยู่เป็นอันมาก พระแม่เจ้าจะต้องประสงค์เครื่องประดับอันทำด้วยงาไปทำอะไร พระเจ้าข้า หรือพระแม่เจ้ามีพระประสงค์จะฆ่าพญากุญชรผู้มั่งรุ่มโรจน์ด้วยรัศมี ๖ ประการ จึงมีพระเสาวนีย์ใช้ให้เชือกสายของพรานไปฆ่าเสีย พระเจ้าข้า”

พระนางสุภัททามมีพระคำรัสว่า “พรานเอ๋ย ฉันนะเจ็บใจพญาช้างนั้นไม่รู้ตาย ทงมีความทุกข์ระทมหนัก ฉันตรอมใจตลอดมา เพราะฉันระลึกถึงความหลังในชาติปางก่อนได้ โสณครเอ๋ย เจ้าไม่รู้คอกณะว่า ในชาติก่อนนั้นพญาช้างไ้กระทำให้ฉันเจ็บแสบเพียงไร โสณคร เจ้าช่วยจัดการให้ความประสงค์ของฉันให้สำเร็จเถิด ฉันจะให้บ้านส่วยแก่เจ้า ๕ ตำบลเป็นบำเหน็จ ช่วยฉันหน่อยเถิดนะ” ครั้นแล้วพระนางไ้เล่าถึงเรื่องทีพระนางเกิดมาเป็นนางช้าง เป็นยาทบริวาริกาของพญาช้างฉัททันต์ และไ้ถวายนานแก่พระบิ้จเรกพุทธเจ้า ทั้งไ้ตั้งความปรารถนาไว้อย่างไร พระนางตรัสแก่โสณครว่า “โสณคร เจ้าเป็นคนเกี้ยวเก้านทีฉันเห็นว่า จะช่วยปลดเปลื้องความทุกข์ของฉันได้ เจ้าไม่ต้องกลัวว่าการปฏิบัติงานของเจ้าจะไม่สำเร็จ เจ้าไม่ต้องกลัวว่าชีวิตของเจ้าจะต้องสั้นไปเพราะการปฏิบัติงานของฉัน ในชาติทีฉันเป็นช้างนั้นฉันไ้ถวายนานแก่พระบิ้จเรกพุทธเจ้า แล้วตั้งความปรารถนาไว้ว่า “ขอให้ฉันไ้เกิดเป็นคน และสามารถทีจะฆ่าพญาช้างฉัททันต์ตนเองาทิ้งคูมาให้ไ้” แรงความปรารถนาอยู่ในใจของฉัน ความปรารถนาของฉันต้องสำเร็จแน่นอน เชื่อฉันเถิดโสณคร เจ้าจะต้องไ้งานของพญาฉัททันต์มาให้ฉันแน่ทีเกี้ยว เจ้าจะต้องมีชีวิตอยู่ เพื่อไ้รับบำเหน็จรางวัล

และได้กินบ้านกินเมืองที่ฉันจะมอบให้แน่นอน เจ้าจงรับคำฉัน ทำความ
ปรารถนาของฉันให้สำเร็จเถิด”

พรานโสณฺครฟังพระเสาวนีย์แล้ว ตกลงใจยอมรับปฏิบัติตาม
เขาทูลพระนางว่า “ข้าแต่พระแม่เหนือหัว ข้าพระองค์จะปฏิบัติตาม
พระเสาวนีย์ เพื่อให้พระประสงค์ของพระเจ้าแม่สำเร็จลุกลงไป แต่ข้า
พระองค์ขอประทานพระกรุณา ขอพระแม่เจ้าโปรดทรงชี้แจงให้ข้า
พระองค์ทราบแน่นอนว่า พญาคิตทันต์อยู่ประจำที่ไหน ขอไปยืนอยู่
ที่ไหน ทางที่พระพญาคิตทันต์จะไปลงน้ำไปทางไหน ช้างอย่าน้ำด้วย
อาการอย่างไร ข้าพระองค์จะทราบละเอียดถึงความเป็นไปของพญาช้าง
ได้อย่างไร พระเจ้าข้า”

พระนางสุภททาทรงดีพระทัย ที่พรานโสณฺครรับตกลงปฏิบัติตาม
ตามที่มีพระประสงค์ พระนางทรงระลึกพระชาติได้ พร้อมทรงเห็น
สถานที่ในพระชาติที่ทรงเกิดเป็นช้างนั้นด้วย ดังนั้น จึงทรงชี้แจงแก่
พรานโสณฺครได้ถนัด พระนางตรัสว่า “โสณฺครเอ๋ยในที่ที่พญาคิตทันต์
อยู่นั้น มีสระโยกขรณอยู่ไม่ไกล เป็นสถานอันรื่นรมย์ มีท่าขน
ลงสระกวสขาย มีน้ำมากมีได้แห่งตลอดปี มีขัวกั้นและขัวสาย ออก
คอกสระพรังอยู่รอบสระ มีห่มุ่กมรมบินว่อนอาบเอาเกษรเสาวคนธ์มิได้ว่าง
เว้น ในสระโยกขรณนั้นแหละ พญาคิตทันต์ลงสนานกายเป็นประจำ พญา
คิตทันต์อาบนำคำเคี้ยวแล้ว ก็จะทำทรงมาลัยคอกอูบล พญาคิตทันต์มี
สีกายขาวปลอดตลอดคร่างราวระคอกกุดทริก ว่าเรียงบันเทิงใจเกินไปสู่ที่
อยู่ของคนให้นางช้างชื่อมหาสุภททาอันเป็นมเหสีนำหน้าไป โสณฺครเจ้า
จงจำให้แม่นอย่า เจ้าจงเดินทางไปและกระทำการงานของฉันให้สำเร็จเถิด”

พรานโสณูกรฟังพระเสาวนีย์ชี้แจงถ้วนเช่นนั้น ก็มองเห็นทาง
ที่ตนจะฆ่าพญานกที่ตนได้ จึงกราบทูลว่า “ข้าแต่พระแม่เหนือเกล้า
ข้าพระองค์จักกระทำให้สำเร็จทั้งพระแม่เจ้าประสงค์ จักฆ่าพญานกที่ตน
นำเอางามาถวายได้แน่นอน พระเจ้าข้า”

พระนางสุกัถาทรงยินดีปรีดาตรัสว่า “ดีมาก โสณูกร นัทรพีย
๑,๐๐๐ กระษాปณ์ เขาไปจับจ่ายใช้สอยก่อน และกลับไปบ้านก่อนเด็ก
ยังไม่ต้องเดินทางโดยทันที รออีก ๗ วันจึงค่อยเดินทาง”

นายพรานโสณูกรกราบถวายบังคม รัยพระราชทานนัทรพีย
๑,๐๐๐ กระษาปณ์ แล้วทูลลา ลงจากพระมหาปราสาทของพระนาง
ไปด้วยจิตใจอันเบิกบาน

พระนางสุกัถาทาเมื่อส่งพรานโสณูกรกลับไปแล้ว ก็มีรับสั่งให้คน
ไปตามช่างเหล็กมาเฝ้า มีพระเสาวนีย์สั่งช่างเหล็กว่า “นายช่างเหล็ก
ฉันต้องการมีคัพพีย ขวาน ขอบ สิว ค้อน มีคัตคี่ไม้ เคียวเกี่ยวหญ้า ตาบ
ท่อนโลหะแหลม เลื่อย หลักเหล็กและสามง่าม เจ้าช่วยจัดการทำมา
ให้ฉันโดยเร็ว” เมื่อช่างเหล็กรัยพระเสาวนีย์บังคมลากลับไปแล้วก็รับสั่ง
ให้ช่างหนังมาเฝ้า มีพระเสาวนีย์กระช่างหนังว่า “นายช่างหนัง เจ้า
ช่วยทำกระสอบหนังสำหรับใส่สัมภาระประมาณกุ่มะหนึ่งให้ฉัน และ
ฉันต้องการสิ่งเหล่านี้ เชือกหนัง สายรัด ถุงมือ รองเท้า และร่มหนัง
เจ้าช่วยนำของทั้งหมดคนมาให้ฉันโดยด่วนด้วย”

นายช่างเหล็กและนายช่างหนังรัยทำสิ่งของตามพระประสงค์ของ
พระนางไม่กัวันก็เสร็จทุกสิ่งนำมาถวายได้ เป็นที่สยพระทัยพระนางมาก
เมื่อทรงได้รัยสิ่งที่ต้องพระประสงค์ครบถ้วนแล้วพระนางก็ทรงตระเตรียม
เสียบึงเดินทาง พร้อมทั้งเครื่องใช้เครื่องอุปกรณทุกอย่างใส่กระสอบหนัง

ย่าพวงแถมขันกันแน่นทึบ ความทึบของย่าตอนนั้น แม้แต่กูก็ไม่สามารรถ
 เลือดย่นผ่านไปไ้ พ้นจากนั้นก็ถึงย่าไม้สามัญ โสณุครเดินทางด้วยความ
 ล้าบากยิ่ง พ้นจากย่าสามัญ ก็ถึงตงไผ่ขันหนาที่บ ผ่านตงไผ่ ก็ถึงหนอง
 ชึ่งมี โคลนตมและหนองน้ำ เขาพยายามช่วยตัวเองทุกประการ เพื่อผ่าน
 ทางอันแสนทุรกันดารไปให้จงได้ เครื่องอุปกรณต่างๆ ที่เตรียมมาเขา
 ใ้ใช้ให้เป็นประโยชน์เต็มที่ ทุงหญ้าหนาที่บก็แพ้เคียวของเขา คันไม้
 ใหญ่ก็ใช้เลื่อยใช้ขวานตัด บางแห่งก็เจาะเป็นทางเดินผ่านไป ที่เป็นป่าไผ่
 เกินกำลังถาง ก็ทำพะองพาดบันขึ้นไป แล้วลงอีกทางหนึ่ง หรือไม้ก็ไ้
 ไปตามไผ่ ถึงตอนที่เห็นหนองหล่ม ก็ตัดไม้ทำเป็นขอนทอดผ่านไปเป็น
 ทอดๆ ที่เป็นหนองน้ำก็ทำเรือโกลนข้ามไป เป็นการเดินทางอันแสนทุร-
 กันดารของเขา ที่ต้องผ่านภูเขาอันสูงชัน ก็เอาเชือกผูกสามง่ามขว้าง
 ขึ้นไปติดคอกเขาแล้วไ้ไ้ขึ้นไปตามเชือกจนถึงยอดเขาสำเร็จ ถ้าสูง
 ชันมาก ก็ใช้ทอยเหล็กเจาะลงในหิน แล้วก็เหินย่นขึ้นไป บางตอน
 ทางหนึ่งเป็นชะง่อนผาไม่สามารถจะใช้เชือกผูกหลักไ้ลงไ้ไ้ไ้ ต้องใช้
 รมหนังกางพุงตัวโคกลงไป เทือกเขาที่โสณุครต้องข้ามไปนั้นมั่งถึง ๗
 ลูก จึงมองเห็นสุวรรณภัสสรอันสูงเยี่ยมเทียมเมฆ

เมื่อเขาไ้เห็นขุนเขาใหญ่เยี่ยมแล้วก็คิดว่า “คงเป็นภูเขานัน
 นอนตามที่พระนางสุภัททามิพระเสาวนีย์ช้แฉง” เขาพยายามย่นย้ายขึ้น
 ไปจนถึงยอดเขานันเป็นที่อยู่ของฝูงกนิร แล้วทอดสายตาลงไปเบื้องล่าง
 เฉิงเขา ก็ไ้เห็นต้นไทรใหญ่มหัมา ใบเขียวชอุ่มเหมือนกลุ่มเมฆ มีย่าน
 ไทรหย่งย่อยหย้อยลงตั้งแปดพัน ภายไ้ไ้ไ้ไ้เขาไ้เห็นพญาฉัททันต์
 ขึ้นตระหง่าน สีกายขาวผ่อง งามวิรัคมี ๖ ประการ ยากที่หมอความญจะจับ
 คล้องไ้ ไ้ลงข้างมากมาประมาณ ๘,๐๐๐ เชือกมั่งงดงาม วิ่งเร็วปาน

ลมพัดแหว่ล้อมรกษา มองผ่านต้นไม้ไทรไปก็เห็นสระใหญ่คือสระฉัททันต์
อันเป็นที่อาบน้ำเล่นของพญาคชทันต์และช้างบริวาร มีท่าชั้นลงสระควงสาย
ทั้งน้ำก็มีมากตลอดปีไม่แห้งขอก มีพรรณดอกไม้บานาชนิด ทั้งประทุม
และอุบลกำลังมีดอกบานสะพรั่ง แมลงภู่มแมลงผิงบินว่อนเป็นกลุ่ม ๆ

พรานโสณฺฑกรยืนดูอยู่บนภูเขาด้วยความทึ่งใจ ในผลของการเดินทาง
มาถึงได้ถูกต้องแม้จะต้องลำบากยากเย็นแสนเข็ญเพียงไร ในที่สุดก็
มาถึงจุดหมายปลายทางจนได้ เขายืนดูกลางทะเลแฉกการที่จะประหารพญา
คชทันต์ เขากะการอย่างรอบคอบที่สุด มิฉะนั้นแล้ว เขาจะไม่มีทางรอด
ไปได้เลย ร่างกายของเขาจึงต้องแหลกกระเอียดเป็นแฉ่งที่เดียว ภายหลังจาก
ที่ไต่พิงผ่นและกินอาหารเรียบร้อยแล้ว ก็หาที่พักนอนพบนภพบนภูเขา
นั้นก่อน สังเกตการเคลื่อนไหวของพญาคชทันต์และบริวาร เป็นต้นว่าที่
อยู่ประจำ การไปมาและระยะเวลา เขาพยายามสังเกตจนกระทั่งได้ทราบ
แน่นอนในพฤติกรรมต่าง ๆ ทั้งนี้ ในเวลาที่พญาคชทันต์และบริวารพา
กันออกไปจากที่อยู่ไปหากินและไปอาบน้ำ โสณฺฑกรก็แอบเข้าไปในที่อยู่ของ
พญาคชทันต์ กำหนดคชทันต์นอนและที่ซึ่งตนจะซุกหลุม ซุ่มรอเวลาที่พญา
คชทันต์จะมานอน เมื่อตรวจดูเรียบร้อยแล้วก็เข้าป่าคึกไม่เพ้อทำสมาธิ
ต่าง ๆ ในการสร้างที่ซ่อนซึ่งคิดว่าปลอดภัยที่สุด จึงเตรียมทัพพร้อมอาวุธ
ต่าง ๆ อย่างเรียบร้อย รอเวลาที่พญาคชทันต์พร้อมด้วยบริวารออกไปจาก
ที่อยู่ ก็เข้าไปดำเนินการอย่างเร่งรีบ และทำเสร็จเรียบร้อยทันเวลา ซุก
หลุมใกล้ ๆ ที่พญาคชทันต์นอน ยักเส้าใส่ขื่ออยู่กระดานเลียบข้างบน เเจาะ
ช่องพอคนรอดไปได้ช่องหนึ่ง เสร็จแล้วโรยฝุ่นและผงต่างๆพร่างไว้ ก้าน
หนึ่งทำเป็นทางเข้าออก เตรียมเสร็จก็ใกล้เวลาที่พญาคชทันต์จะกลับมา
แหล่ง โสณฺฑกรก็กลับที่พัก รุ่งขึ้นได้เวลาที่พญาคชทันต์ออกไปหากิน จึง

กลุ่มศิระนุ่งห่มผ้าอ้อมน้ำฝาด (กาสาวพัสด์) ถัดนูพร้อมด้วยลูกศร
อาชยาพิษลงไปยังอยู่ในหลุม รอเวลาที่พญาคัททนต์จะกลับมา

กล่าวถึงพญาคัททนต์ใช้เวลาพักผ่อน ก็กลับมาแหล่งของคนตาม
ปกติ มิได้ทราบว่า ภายในที่อยู่นั้นมฤคยูกำลังอำมีธรรออยู่แล้ว แร้งวิษยา
แรงพยายามของนางผู้เป็นเมียน้อยได้นำมฤคยูกลับมาอยู่ใกล้ๆ พญาคัททนต์
คงยืนอยู่ที่แหล่งของตน ทันใดนั้น พรานโสณบุตรผู้มีปกติกะทำกรรมอัน
ชั่วมีรอเวลาให้เสียไป สอดลูกศรใหญ่ในแสงอันยิงออกถูกพญาคัททนต์
ทันที ลูกศรนั้นกำชาชยาพิษ ช้ำแรกหนึ่งทะลุจนถึงหลัง ก่อให้เกิด
ทุกขเวทนาแสนสาหัส พญาคัททนต์ขันธ์ธรรง้องโกลยนาทด้วยความ
เจ็บปวดครวครว ช้างบริวารทั้ง ๘,๐๐๐ เชือก ต่างก็ขันธ์โกลยนาท
ตาม เสียงสนั่นก้องกังวไรพร ต่างวิ่งแยกกันไปทั้ง ๘ ทิศเพื่อค้นหาศัตรู
ผู้ประทุษร้ายเจ้านายของตน พวกช้างที่เป็นบริวารวิ่งกันไปหมดแล้ว นาง
ช้างมหาสุภัททาที่เข้าไปยืนเคียงข้างคอยปลอบใจ พญาคัททนต์คอกกลัน
ทุกขเวทนา กำหนดทิศทางที่ลูกศรแล่นมา ไตร่ตรองคิดว่า “ลูกศรที่ยิง
เรามาจากทางไหน” เมื่อตรองดูแล้วก็เห็นว่า “ลูกศรนี้ยังถูกที่ท้องเรา
ทะลุหลัง เพราะฉะนั้น คนที่ยิงต้องซ่อนตัวอยู่ในแผ่นดิน” แล้วคิดต่อไป
ว่า “เราต้องค้นหาคนที่ยิงเราให้ได้ แต่นางมหาสุภัททามาขึ้นเคียงข้าง
เราอยู่ด้วยความจงรักภักดี หากค้นพบผู้ฆ่าเราแล้ว ใครจะไปรู้ว่าอะไร
จะเกิดขึ้นอีก ต้องให้นางออกไปก่อน” จึงบอกกับนางว่า “น้องรัก ช้าง
ทั้งหมดพากันวิ่งวนไปในทิศานุทิศ เพื่อค้นหาศัตรูทำร้ายพี่ น้องมาขึ้น
อยู่ที่นั่นทำไมเล่า”

นางมหาสุภัททาตอบว่า “ท่านเจ้าขา คิณขึ้นคอยพยายามลาท่าน
คอยปลอบใจท่าน ขอให้กรุณายกโทษให้คิณด้วยเถิด” กล่าวแล้วก็

ประทีปนิธพญาข้าง ๓ รอย ของวงแสงคงความเคารพแล้วออกวิ่ง
ประหนึ่งปลิวไปในอากาศ

พญาฉัททันต์เห็นนางมหาสุภัทธาไปแล้ว ก็เอาเท้ากระทืบพัน
กิน กระดานที่ปูไว้ก็กระตกขึ้นมา พญาข้างก็มองทางช่องกระดาน ได้
เห็นร่างพรานโสณคร ก็เกิดโทสะคิดว่า “ฆ่ามันเสียเถิด” สอดคงวงเข้า
ไปรวบร่างของโสณคร ทันทีนั้น สายตาของพญาข้างก็ประสยพยผืนผ้า
กาสาวพัสตร์คลุมกายของโสณคร กาสาวพัสตร์นั้นเป็นธงชัยแห่งพระ
อรหันต์ พญาข้างมีความเคารพผ้ากาสาวพัสตร์เป็นอย่างยิ่ง โทสจริตจึง
ระงับไป พญาข้างเองวงโอบร่างของโสณคร ประคองขึ้นมาจากหลุมที่
ซ่อน วางลงตรงหน้าของตน ทั้ง ๆ ที่ได้รับเวทนามเสนาหัตถ์เช่นนั้น
ก็เกิดความคิดขึ้นว่า “ขึ้นชื่อว่าธงชัยแห่งพระอรหันต์แล้ว ไม่ควรที่
บัณฑิตจะทำลายเสีย ควรจะสักการะเคารพอย่างเทียวโดยแท้” เมื่อ
พญาฉัททันต์จะสนทนากับพรานโสณคร ได้กล่าวคำหิว่า

“ผู้ใดยังไม่หมดกิเลสอันย่อมีใจ ไร้ธรรมคือทมะและสัจจะ
ผู้นั้นไม่ควรนุ่งห่มกาสาวพัสตร์ ส่วนผู้ใดหมดกิเลสแล้ว
มั่นคงแล้วในศีล ประกอบด้วยธรรม คือทมะและสัจจะ
ผู้นั้นแลควรนุ่งห่มกาสาวพัสตร์”

ครั้นพูดแล้วก็ระงับความคิดที่จะฆ่าโสณครเสีย ตามเขาว่า “เพื่อนเขี่ย
ท่านยิ่งข้าพเจ้าเพื่อต้องการอะไร เพื่อประโยชน์ของตนเอง หรือใครใช้มา
ข้าพเจ้ารำลึกไม่ได้เลยว่า ได้เคยประทุษร้ายมนุษย์ผู้ใดมาก่อน ในชีวิต
ของข้าพเจ้า ท่านจงเวยระไว้ในข้าพเจ้าเล่า หรือว่าที่ท่านมาฆ่าเรา
ครั้นนี้มิใช่ท่านมา บอกข้าพเจ้าหน่อยซิ”

พรานโสณฺครแสนจะพรันพรัง กลัวมรณภัยเป็นอย่างยิ่ง เมื่อได้ฟัง
ถ้อยคำของพญาฉัททันต์แล้ว ก็ค่อยคลายใจจึงกล่าวว่า “พญาช่างผู้เจริญ
พระนางสุภททาอัศรมเห็ชของพระเจ้าพาราณสี เป็นมิ่งนารที่ประชาชน
เคารพบูชาในพระราชสกุล พระนางทรงพระสุบินนิมิตเห็นท่าน พระนาง
โปรดพระราชทานยำเห็นจรวงวัลแก่ข้าพเจ้า แล้วมีพระเสาวนีย์ว่า “ที่
ป่าหิมพานต์ มีพญาช่างรูปงามอย่างน้อยที่โน้น งาทงคู้ของพญาช่างนั้น
มีรัศมี ๖ ประการรุ่งเรืองยิ่งนัก เราต้องการงาคู้นเามาทำเป็นเครื่อง
ประดับ เจ้าจงไปนำงาของพญาช่างนั้นมาให้เรา” ข้าพเจ้าฟังพระเสาวนีย์
ของพระนางแล้ว จึงได้เดินทางมาฆ่าท่าน เพื่อปฏิบัติตามพระประสงค์
ของพระนาง”

พญาฉัททันต์ได้ฟังดังนั้น ก็ทราบบทว่า “นี่เป็นเวรกรรมของ
นางสุภททาเป็นแน่แล้ว” สู้ถกกลืนทุกขเวทนาไว้ พุทฺธะโสณฺครว่า
“พระนางสุภททาเจ้านายของท่านนั้น ไซ้ว่าจะทรงพระประสงค์งาทงคู้ของ
เราก็ดำมิได้ แต่ที่ทรงสั่งท่านมากเพื่อจะให้ฆ่าเราเสีย ก็พดนมทลฐาน
ย่นย่น เรารู้ว่าพระนางสุภททาทรงทรายนั่นอน ถึงที่เก็บบางทงคู้ของง
งามครบขาคาและขูของเรา งาแต่กรบขาคาและขูของเรามิ่งงามๆ ทงน และ
มีจำนวนมากมายถูกเก็บซ่อนไว้ในที่เร้นลับ พระนางทรงทรายก็เท่ากับ
ที่ทรงทรายถึงที่ขูของเรา แต่พระนางเป็นพาลมกโกธ ต้องการจะฆ่า
เรา ของเวรเรา ทรงเก็บความพยายามในเรื่องเล็กๆ น้อยๆ ไว้ในใจ
โอ! พระนางจะให้เรารั้งวาระสุคทัย ด้วยการกระทำอันร้ายกาจขนาด
นี้เทียบหรือ” พญาฉัททันต์พุทฺธะโสณฺครด้วยความอดทน ครั้นเห็นว่าวาระ
สุคทัยใกล้จะมาถึงแล้วก็เร่งโสณฺครทันท้ว่า “พรานเหยือกขุ่นเกิดเร็วๆ
เกิด จงหยิบเหยือกมาค้ดงาคู้นของเราเสียก่อน เรากำลังจะตาย ขอส่งท่าน

สั่งท่าน ท่านจงกราบทูลพระราชบุตรผู้มากโกรธพระองค์นั้นด้วย จงทูลว่า
“พญาช้างถูกฆ่าแล้ว นั่นคือคูกาของพญาช้างนั้น เชิญพระนางทรงรับ
ไว้เถิด”

พรานโสณครได้ฟังคำของพญาฉัททันต์แล้ว ความเลื่อมซึ่งเตรียม
มาพร้อม เดินเข้าไปใกล้พญาฉัททันต์ด้วยความประสงค์จะตั้งงา พญา
ฉัททันต์นั้นยืนตระหง่านเหมือนภูเขาริมฝั่ง พรานโสณครจึงเอื้อมเลื่อย
งาไม่ถึง พญาฉัททันต์จึงคุกกลงพร้อมยกข้อมือให้ตั้งงา พราน
โสณครจึงขึ้นเหยียดงวงอันงดงามเหมือนพวงเงิน ขึ้นขึ้นไปบนกระพอง
ใช้เข้ากระตุกให้เนื้อที่ปากยกเข้าไปข้างใน แล้วสอดเลื่อยเข้าไปในปาก
เลื่อยอย่างทะมัดทะแมง พญาฉัททันต์แสนจะเจ็บปวด มีทุกขเวทนา
สาหัสยิ่ง ภายในปากเต็มไปด้วยโลหิต เพราะคมเลื่อยขากเนื้อที่อยู่ภายใน
พรานโสณครเลื่อยอยู่พักหนึ่ง งาของพญาฉัททันต์ก็ยังไม่ขาด เร็ว
แรงก็อ่อนลง ทั้งจิตใจก็หวาดระแวงว่า พวกช่างที่เป็นบริวารจะกลับมาก
พบ เกิดความไม่มั่นใจในผลสำเร็จขึ้นมา

พญาฉัททันต์อ่อนกำลังเต็มทีทุกขเวทนาบีบคั้นอย่างหนักสู้อะก
กลืนกลากลิ้น ข้วนโลหิตออกจากปาก พลางถามพรานโสณครว่า “พราน
เอ๋ย ท่านไม่สามารถจะเลื่อยงาของเราให้ขาดได้หรือ” พรานโสณคร
ตอบว่า “ถูกแล้ว พญาช้าง ข้าพเจ้าไม่สามารถจะเลื่อยงาของท่านให้
ขาดได้” พญาฉัททันต์กล่าวด้วยเสียงอันขจรถึงความสะทกสะทอนเวทนา
อย่างหนักว่า “ข้าพเจ้าไม่มีกำลังเหลืออยู่พอ แม้แต่จะยกงวงของตนเอง
ท่านช่วยหน้อยซี ช่วยยกงวงของข้าพเจ้าขึ้นจับเลื่อยทีเถิด”

พรานโสณครกระทำตามคำพญาฉัททันต์แนะนำโดยเร็ว พญา
ฉัททันต์ออกกำลังชักเลื่อยไปมาไม่นาน งาทั้งคู่ขาด เหมือนคอกคอกไม้

พญาฉัททันต์บอกโสณุครให้หีบขากุนนมาให้ เพราะตนเองหมกเรี่ยว
 แรงเสียแล้ว เมื่อโสณุครยกงาทังคู้มาให้ พญาฉัททันต์ก็ค่อย ๆ เองวง
 รวยรักไว้ พลางพูดกะโสณุครว่า “พรานเอ๋ย ข้าพเจ้าขอมอบขากุนนให้
 แก่ท่าน ใช่ว่าเราจะไม่รักก็ห้ามมิได้ เรายกย่งนิก ทงการเห็นเล่า เราก็มิ
 ใ้ให้เพราะปรารถนาจะเป็นพระอินทร์ เป็นมาร เป็นพรหมเลย แต่เรา
 รักพระสัพพัญญุตญาณยิ่งกว่าขากุนนร้อยเท่าพันทวี ขอกุศลผลทานน
 จงเป็นปัจจัยให้เราได้บรรลุประสัพพัญญุตญาณในอนาคตกาลโน้นเถิด”
 กล่าวแล้วมอบขากุนนให้โสณุคร พร้อมกับถามต่อไปว่า “พรานเอ๋ย กว่ท่าน
 จะมาถึงที่ นานเท่าไร” โสณุครตอบว่า ๗ ปี ๗ เดือน และ ๗ วัน ก็กล่าว
 ว่า “เชิญท่านเดินไปเถิด ด้วยอานาภาพแห่งขากุนน ท่านจะเดินทางถึง
 พระนครพาราณสีภายใน ๗ วันเท่านั้น” ครั้นแล้ว ก็กระทำการข้อมกัน
 โสณุคร ส่งขากุนนด้วยกระทำให้สำเร็จกิจว่า “แม้เราจะถูกลูกศรธายยา
 พิชแทงคนแล้ว แม้จะถูกเวทนาสาหัสยับยั้งแล้ว เราก็มิไ้มีความคิด
 ประทุษร้ายในท่านผู้ทรงกาสาวพัศตร์เลย ถ้าข้อนเป็นความจริง อันเรา
 ผู้เป็นช่างประเสริฐคงไว้แล้ว ขอพาลมฤคทั้งหลายในป่า อย่ากล้ากราย
 นายพรานนี้” กล่าวเสร็จกิจเรียบร้อยแล้ว ก็สันลมปราณล้มลงตรงนั้น เมื่อ
 พวกช่างขีวริวและนางมหาสุภัททา ยังมาไม่ถึง พรานโสณุครรีบยกงา
 งามกุนนของพญาฉัททันต์ ซึ่งจะหางาคูใดในโลกเปรียบปานได้ หลบ
 หลีกเดินทางไป ก่อนที่ช่างทั้งหลายจะพากันมาถึงที่อยู่
 เมื่อฝูงช่างทั้งหลายกลับมาพร้อมทั้งนางมหาสุภัททา ก็ไ้เห็น
 พญาฉัททันต์ล้มเสียแล้ว ทั้งหมดพากันเศร้าโศกร่ำไห้คร่ำครวญเสียง
 สั่นอึงไป ครั้นแล้วก็พากันไปหาพระปัจเจกพุทธเจ้า ซึ่งเป็นที่เคารพ
 สูงสุดของฝูงช่างนั้น บอกว่า “ข้าแต่ท่านผู้เจริญ พญาช่างผู้เป็นปัจจัย

ทนายของพระคุณเจ้า ถูกยิงด้วยศรอาบยาพิษล้มเสียแล้ว นิมนต์พระคุณเจ้าไปกุฎของพญาช้างนั้นเถิด”

พระขี้เجهพุทธเจ้าทั้งหลายพากันเหาะมายังที่พญาช้างล้มนั้นลงจากอากาศตรงลานใหญ่ ขณะนั้น ช้างหนุ่ม ๒ เชือกช่วยกันเอางาเสยสรีระของพญาฉัททันต์ให้ขบพระขี้เجهพุทธเจ้า แล้วทำจิตกาธารปลงซากพญาช้าง พระขี้เجهพุทธเจ้าทั้งหลายทำการสาธยายธรรม ณ ที่นั้นตลอดรุ่ง ครั้นสรีระของพญาฉัททันต์ใหม่หมดแล้ว ช้างทั้ง ๘,๐๐๐ เชือกก็ก้มกราบ แห่ธำมัญชัญของพญาฉัททันต์ เชิญนามมหาสุภัตถาเป็นหัวหน้านำมาที่อยู่ของตน แล้วยกนามมหาสุภัตถาให้เป็นหัวหน้าของพวกตนต่อไป

พรานโสณฺครเดินทางรอนแรมมายังไม่ถึง ๑ วัน ก็ถึงพระนครพาราณสี นางาทังคูนั่งกงามเข้าไปถวายพระนางสุภัตถาทันที พร้อมกับกราบทูลว่า “พญาช้างถูกยิงตายแล้ว เชิญทอกพระเนตรงาทังคูนั่งของพญาช้างนั้น” พระนางสุภัตถาทังทรงนำวลัยแก้วมณีรับคูนั่งของพญาฉัททันต์ วางประทับแทบพระอุระ ทอกพระเนตรคูนั่งกงามของสามีในภพก่อน พลังทรงอนุสรณ์ว่า “พรานโสณฺครฆ่าพญาช้างผู้มีส่วนแห่งความงามเห็นปานนี้แล้ว นางาทังคูนั่งมาให้เรา” ทรงพระอนุสรณ์ต่อไปถึงพญาฉัททันต์ผู้เคยเป็นสามีพระนางในภพนั้น ก็ทรงมีความโศกเศร้า ไม่สามารถที่จะอดกลั้นได้ ทันทันนั้น พระหทัยของพระนางก็แตกสลายสิ้นพระชนม์ในวันนั้นเอง

พระพุทธรูปองค์ทรงนำเรื่องปางอดีต ของพระภิกษุผู้ซึ่งมานั่งฟังพระธรรมเทศนาอยู่ในพระวิหาร แล้วมีพระคำรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย

พวกเขาพบเห็นภิกษุณีสาวประพฤติกพรหมจรรย์ ในศาสนาของตถาคต
ภิกษุณีนั้น คือพระนางสุภัททาในครั้งนั้น เธอเป็นผู้ใช้พรานโสณุครไป
ฆ่าพญาฉัททันต์ เรื่องราวปรากฏเช่นนี้แล” พระภิกษุณีนั้น ภายหลัง
ได้เจริญวิปัสสนาบรรลุพระอรหัตตผล เป็นพระอรหันต์องค์หนึ่งในพระ
ศาสนา

หมายเหตุ ฉัททันตปริตนี้ไม่มีบทคัดตำนาน ท่านรวมไว้กับบทคัด
ขันธปริต เข้าใจว่าพระโบราณจารย์เห็นว่า เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับ
สิ่งสสารสัตว์ และเป็นประเภทสัตว์ร้ายด้วยกันกระมัง ประกอบ
กับพระปริตบทนี้มีข้อความสั้น จะสวดแต่ลำพังบทเดียวจะห้วนเกินไป
ไป ดังนั้น ถึงคราวสวดท่านจึงนิยมสวดต่อขันธปริตทีเดียว ไม่ต้อง
คัดตำนานใหม่

กาลาในฉัททันตปริตที่ว่า “วชิรสเมนนฺติ ปรามสนฺโต ฯลฯ
นั้น เป็นถ้อยคำของพรานโสณุครใช้บริกรรมภาวนาคุ่มกันตน ใน
ตอนที่ได้ฆาตพญาฉัททันต์แล้วเดินทางกลับบ้านเมือง ทำให้เขาปลอดภัย
จากสัตว์ร้ายนานาในแดนไพร ต่อมาถือกันว่าเป็นพระปริตสำคัญ
คุ่มกันสัตว์ร้ายในป่าได้ ผู้ที่เดินทางเข้าป่าคงจึงนิยมใช้บริกรรมกัน
ทำให้ปลอดภัยจากสัตว์ร้ายทั้งหลายนานาชนิดแล

ข้อที่เป็นคติในทางปริตบทนี้ก็คือ “ไม่พึงประทุษร้ายผู้ครอง
ผ้ากาสาวพัสตร์”

บทขัดโมรปริต

ปูเรนตมโพรธิสมุภาเร
นิพพุตคฺ โมรโยนิยํ
เยน สํวิหิตารกฺขํ
มหาสตุตํ วเน จรา
จิรสฺสํ วายมนตาปี
เนว สกฺขิสฺสุ คณฺหิตุํ
พฺรหฺมมณฺตฺนฺติ อกฺุชาติ
ปริตฺตฺนตฺตมฺภณาม เห

พวกพรานไพร แม้พยายามอยู่ช้านาน
ก็ไม่อาจที่จะจับพระมหาสัตว์ผู้กำลัง
ย้ายเพ็ญโพธิสมภาร (คุณธรรมอันเป็น
องค์ประกอบแห่งพระโพธิญาณ) เกิด
ในกำเนิดแห่งนกยูง จักถวารักษาตัว
อย่างคึกคัก (สาธยาย) พระปริตไท
เราทั้งหลายจงสวดพระปริตอันเรียกว่า
พรหมมนต์ นั้นเทอญ

โมรปริต

(เมื่อพระอาทิตย์อุทัย นกยูงโพธิสัตว์กล่าวคำนมัสการว่า)

อุเทตยญฺจกฺขมา เอกราชา
หริสฺสวณฺโณ ปจฺวิปฺปลาโส
ติ ติ นมสฺสามิ
หริสฺสวณฺโณ ปจฺวิปฺปลาสิ

“พระอาทิตย์ขึ้น ๕ เป็นผู้ให้
ดวงตาแก่โลก เป็นเจ้าใหญ่ (ในการ
ให้แสงสว่าง) สาคแสงสีทองส่องประกาย
เพราะเหตุนี้ ข้าฯ ขอนอบน้อมพระ
อาทิตย์ ผู้สาคแสงสีทองส่องประกาย

คยชช คุตตะ วิหเรมุ ทิวส์ ข้าฯ อันท่านคุ้มครองแล้ว ฟังอยู่เป็น
สุขตลอดเวลากลางวันวันนี้

(นกยูงโพธิสัตว์กล่าวคาถาแรกให้พระอาทิตย์อุทัยแล้ว จึง
กล่าวคาถาที่ ๒ นมัสการอดีตพุทธะและพุทธคุณดังต่อไปนี้)

เย พุราหุณฺณาเวทคุ สพุพทมฺเม ท่านผู้ไม่มียาข (คือพระอดีตพุทธะ)

เหล่าใด เป็นผู้รู้เขยในธรรมทั้งปวง

เต เม นโม

ขอท่านผู้ไม่มียาขเหล่านั้น จงได้รับ
ความนอบน้อมของข้าฯ

เต จ มํ ปาทยนฺตุ

ท่านผู้ไม่มียาขเหล่านั้น โปรดรักษา
ข้าฯ ด้วยเถิด

นมตฺถุ พุทฺธานํ

ความนอบน้อมของข้าฯ จงมีแก่
พระพุทธรเจ้าทั้งหลาย

นมตฺถุ โพธิยา

ความนอบน้อมของข้าฯ จงมีแก่
พระโพธิญาณ

นโม วิมุตฺตานํ

ความนอบน้อมของข้าฯ จงมีแก่
ท่านผู้วิมุตแล้วทั้งหลาย

นโม วิมุตฺตยา

ความนอบน้อมของข้าฯ จงมีแก่
วิมุตติธรรม”

อิมํ โส ปรีตํ กตฺวา

นกยูงนั้นสวดปรีตินแล้ว จึงเที่ยวไป

โมโร จรติ เฮสนา

แสวงหาอาหาร

(เมื่อพระอาทิตย์อัสดง นกยุงกล่าวคำนมัสการว่า)

อเปตยณจุฑามา เอกราชา	“พระอาทิตย์เป็นผู้ให้ดวงตาแก่โลก
หริสุสวนุโณ ปจวิบุปลาโส	เป็นเจ้าใหญ่ (ในการให้แสงสว่าง)
คัม คัม นมสุสามิ	สาธแสงสีทองส่องปฐุพีกำลังอัสดง
หริสุสวนุณ ปจวิบุปลาสิ	เพราะเหตุนี้ ข้าฯ ขอนอบน้อมพระ
คยชช คุตตา วิหเรมุ รตติ	อาทิตย์ผู้สาธแสงสีทองส่องปฐุพีนี้
	ข้าฯ อันท่านคุ้มครองแล้ว พึงอยู่
	เป็นสุขตลอดเวลากลางคืนวันนี้

(นกยุงกล่าวคาถาแรกไหว้พระอาทิตย์อัสดง จึงกล่าวคาถาที่ ๒

นมัสการอดีตพุทธะและพุทธคุณ เช่นเดียวกับตอนเช้า ดังต่อไปนี้)

เข พุราหุณณา เวทคุ สพุพชมเม	ท่านผู้ไม่มีบาปเหล่าใด เป็นผู้รอบ
เต เม นโม	ในธรรมทั้งปวง
เต จ มํ ปาลชนตุ	ขอท่านผู้ไม่มีบาปเหล่านั้น จงได้รัย
นมตถุ พุทุธานิ	ความนอบน้อมของข้าฯ
นมตถุ โโพธิยา	ท่านผู้ไม่มีบาปเหล่านั้น โปรดรักษา
	ข้าฯ ภัยเถิด
	ความนอบน้อมของข้าฯ จงมีแก่
	พระพุทธรเจ้าทั้งหลาย
	ความนอบน้อมของข้าฯ จงมีแก่
	พระโพธิญาณ

นโม วิมุตตานํ

ความนอบน้อมของข้าฯ จงมีแต่

ท่านผู้วิมุตแล้วทั้งหลาย

นโม วิมุตติยา

ความนอบน้อมของข้าฯ จงมีแต่

วิมุตติธรรม”

อิมํ โส ปริตุตํ กตฺวา

นกยุงนสฺสวคปริตฺนํแล้ว จึงพักผ่อน

โมโร วาสมกปฺปยตี

หลยั่นนอน

ตำนาน

ในโมรชาตก ทุกนิยายเล่าไว้ว่า ในอดีตกาล พระโพธิสัตว์
เกิดเป็นนกกุงทองงามน่าชมยิ่งนัก นกนรุกรักระวังรักษาตัวก็เป็นที่สุด
ที่อยู่หาที่ลี้ภัยและไกลตาไกลมือมนุษย์ คือ ชนไปอยู่บนยอดเขาสูงชื่อ
ทณทกทหิรัญบรรพต ยิ่งกว่านั้น ยังมีพรหมมนต์สำหรับร้ายข่มกันตัว
ให้ปลอดภัยวันละ ๒ คาบ คือ เมื่อพระอาทิตย์อุทัยคาบ ๑ เมื่อพระ
อาทิตย์อสดงคาบ ๑ เป็นกิจวัตร พัดรายนัน ต้องไปจับที่ตรงยอดสูง
แห่งภูเขาสูงนั้น คาแห่งภูเขาสูงนี้ ซึ่งกำลังโพลขึ้นหรือลยลงไป
พลางก็ร้ายพรหมมนต์ ตอนพระอาทิตย์อุทัยใช้มนต์บทหนึ่ง คือ
อุเทยญจกขุมา ๗๒๗ เพื่อเป็นเครื่องคุ้มครองรักษาให้ปลอดภัยในดิน
ที่ไปหาเหยื่อ ตอนพระอาทิตย์อสดงใช้มนต์บทที่สอง คือ อปเตยญจกขุ-
มา ๗๒๗ เพื่อเป็นเครื่องคุ้มครองรักษาให้ปลอดภัยในดินที่อยู่อาศัย
ทำเช่นนั้นเป็นนิตย์มิได้ขาด ก็แคล้วคลาดปราศจากภัยอยู่ตลอดมา

แต่ถึงแม้ยุงทองจะมีกระวังอย่างไร ก็ไม่พ้นจากสายตามนุษย์
ได้ ด้วยว่าวันหนึ่งพรานป่าคนหนึ่งเที่ยวค่อมไปดิ่งดั้นนั้น ก็ได้เห็นนกกุง
ทองบนยอดเขาทณทกทหิรัญบรรพตนั้น ไม่ได้ทำอะไร เป็นแต่กล้มมา
บอกให้ลูกชายของตนทราบไว้ ต่อมาพระราชเทวีของพระเจ้าพาราณสี
พระนามว่า เขมา ทรงพระสุบินว่าได้เห็นนกกุงทองกำลังแสดงธรรมอยู่
ครันตนบรรทมแล้ว จึงทูลแก่พระราชสามีว่า พระนางมีพระประสงค์
จะฟังธรรมของนกกุงทอง พระราชาจึงตรัสถามอำมาตย์ว่า นกกุงทองมี
หรือ อำมาตย์ทูลว่า พวกพราหมณ์คงจะทราบ พวกพราหมณ์รับรองว่า

นกกยงสีทองมีอยู่จริง แต่ไม่ทราบว่าอยู่ที่ไหน ทูลว่าพวกพรานคงจะรู้
 พระองค์จึงมีรับสั่งให้เรียกบรรดาพรานเข้าเข้ามาประชุมพร้อมกัน แล้ว
 ตรัสถามถึงเรื่องนกกยงทอง บุตรของตาพรานบางคนนั้นก็กราบทูลให้ทรง
 ทราบว่า มีนกกยงทองตัวหนึ่งอาศัยอยู่ทณทหกริณบรพต พระองค์
 มีรับสั่งให้ไปจับมาถวาย พรานนั้นเสาะหาตามถิ่นที่อยู่ของไปลงหาเหยื่อ
 แล้วจึงไปวางบ่วงในที่นั้น พยายามกักอยู่ถึง ๗ ปี ไม่สามารถจับของ
 ใด เพราะยุงทองแคล้วคลาดข้าง บ่วงไม่แล่นข้าง ในที่สุดตนเองก็ถึง
 แก่ความตายอยู่ในที่นั้น

ฝ่ายพระนางเขมาราชเทวี เมื่อไม่สมพระประสงค์เสียพระทัย
 สิ้นพระชนม์ไป พระเจ้าพาราณสีทรงพิโรธว่า พระราชเทวีของพระองค์
 ต้องสิ้นพระชนม์ เพราะนกกยงทองตัวนี้เป็นเหตุ จึงมีรับสั่งให้จารึก
 อักษรลงในแผ่นทองมีใจความว่า “มีนกกยงทองตัวหนึ่งอาศัยอยู่บนยอด
 เขาทณทหกริณบรพต หากผู้ใดไต่กินเนื้อของมัน ผู้นั้นจะมีอายุยืน
 ไม่แก่ ไม่ตาย” ดังนี้ แล้วให้บรรจุใส่หีบทองเก็บไว้ เมื่อพระราชองค์
 นั้นสิ้นพระชนม์แล้ว พระราชาองค์อื่นขึ้นครองราชย์แทน ได้ทราบ
 ความในแผ่นทองนั้น มีพระประสงค์ที่จะมีพระชนมายุยืน จึงมีรับสั่งให้
 พรานคนหนึ่งไปจับนกกยงทองตัวนั้น ฝ่ายพรานคนนั้นแม้จะไต่พยายาม
 สักเท่าใดก็ไม่สามารถที่จะจับนกกยงตัวนั้นได้ จนกระทั่งตนเองต้องตาย
 อยู่ในป่าเช่นเดียวกับพรานคนก่อน และโดยทำนองเดียวกันนี้พระราชา
 เปลี่ยนไปถึง ๖ พระองค์

ครั้นครมมาถึงสมัยพระราชาองค์ที่ ๗ แห่งพรหมทัตวงศ์ พระราชา
 องค์นี้ก็มีรับสั่งให้พรานป่าไปจับนกกยงทองตัวนั้น โดยมีพระประสงค์

เช่นเดียวกับพระราชานุญาตก่อนๆ นายพรานคนนั้นขออนุญาตหลักแหลม
 ไปสังเวยการณ้อยู่หลายวัน จึงรู้ได้ว่า นกยูงตัวนั้นไม่ตกขัง เพราะมี
 มนต์ขลัง ก่อนออกหากินทำพิธีรำยมนต์ขลังกันตัวแล้วจึงไป จึงไม่มี
 ใครสามารถจับได้ เขาก็คิดตกลงว่าต้องจับก่อนรำยมนต์จึงจะจับได้ เมื่อ
 ครองเห็นอุบายแล้ว ก็กลับลงไปชายป่า จับนางนกยูงได้ตัวหนึ่งนำมา
 เลี้ยงไว้จนเชื่องสนิทให้รำและร้องจนชำนาญดีแล้ว ครั้นได้โอกาสเหมาะ
 ก็อุ้มนางนกยูงไปแต่เช้าตรู่ ก่อนเวลาที่นกยูงทองจะรำยมนต์ จักการ
 วางข่วงเวียงเรียบร้อยแล้ว ปล่อนางนกยูงลงใกล้ๆ ข่วงนั้น และทำสัญญาณ
 ให้นางนกยูงรำพนส่งเสียงร้องอยู่ก้องป่า

คราวเมื่อความวิบัติจะมาถึง พอนกยูงทองได้ยินเสียงของนางยูง
 ก็เกิดความกระสัน ให้กระสันกระสายเร่าร้อนใจควยอำนาจกิเลส ไม่
 สามารถระสาธยายมนต์ ตามที่เคยปฏิบัติมา ผลสุดท้ายบินไปหานางยูง
 โดยเร็ว เลยตกขังที่พรานกักไว้ พรานจับได้นำไปถวายพระเจ้าพาราณสี
 พระเจ้าพาราณสีทอดพระเนตรเห็นรูปสมบัติของนกยูงทองนั้นแล้ว พอ
 พระทัยและทรงพระกรุณาโปรดปรานมาก ทรงลี้มการที่จะเสวยเน
 นกยูงนั้นเสียสิ้น

(ตอนนี้ พระอรรคดาจารย์แต่งคำสนทนาโต้ตอบ ระหว่าง
 พระราชากับนกยูงทองโพธิสัตว์ ให้นำพาดังนี้)

นก ข้าแต่มหाराช พระองค์รับสั่งให้จับข้าพระองค์ เพราะเหตุไร
 ราชา ได้ทราบว่า ผู้ใดได้กินเนื้อของเจ้า ผู้นั้นไม่แก่ไม่ตาย เพราะ
 เหตุนี้ ข้าพวารดาจะได้อินเนื้อของเจ้า แล้วเป็นคนไม่แก่
 ไม่ตาย ข้าจึงให้จับเจ้ามา

นก ข้าแต่มหाराช ท่านผู้ใดได้กินเนื้อข้าพระองค์ ท่านเป็นคน
ไม่แก่ไม่ตายสยายไป แต่ตัวข้าพระองค์สิต้องตาย

ราชา ถูกตะ เจ้าต้องตาย

นก เมื่อข้าพระองค์ยังตาย ก็แล้วท่านคิดเห็นกันอย่างไร จึงว่าได้
กินเนื้อของข้าพระองค์แล้ว ก็ไม่ตาย

ราชา เขาว่า เพราะเจ้ามีขนเป็นสีทอง หายากนัก เพราะฉะนั้น ผู้ใด
กินเนื้อของเจ้าแล้วก็ไม่แก่ไม่ตาย

นก ข้าแต่มหाराช ที่ข้าพระองค์เกิดมีขนเป็นสีทองนี้ จะเป็นขึ้นเอง
โดยไม่มีเหตุหามิได้ ข้าพระองค์จะกราบทูลเหตุให้ทรงทราบ
แต่ปางก่อน ข้าพระองค์ได้เป็นพระเจ้าจักรพรรดิอยู่ในพระนคร
นี้แหละ ข้าพระองค์รักษาเบญจศีลเป็นนิตย์ และชวนชาว
ประชาราษฎร์ในพระราชอาณาเขตให้รักษาค้ำย ข้าพระองค์ตายไป
เกิดในภพดาวดึงส์อยู่จนสิ้นอายุในภพนั้น แล้วจึงมาเกิดในกำเนิด
นกยูงนี้ เพราะผลแห่งอกุศลกรรมอย่างหนึ่งตามมาให้ผล เหตุที่
ชนข้าพระองค์เป็นสีทอง ก็ด้วยอานุภาพแห่งเบญจศีลที่ได้รักษา
แต่อย่างบรรพชนเอง

ราชา เจ้ากล่าวว่า เจ้าเคยเป็นพระเจ้าจักรพรรดิอยู่ในพระนครนี้ ฯลฯ
คำที่เจ้ากล่าวนี้ พวกเราจะเชื่อได้อย่างไร มีอะไรเป็นสักขีพยาน
บ้างหรือไม่

นก มีพระเจ้าข้า

ราชา อะไรเล่า

นก ในเวลาที่ท่านเป็นพระเจ้าจักรพรรดินี้ ข้าพระองค์นั่งรถประดับด้วย
แก้ว ๗ ประการแล้วเหาะไปได้ รถคันนั้นข้าพระองค์ให้ฝังจมไว้

ไต่พนัสนระมณฑลโยกขรณ ขอพระองค์จงรับสั่งให้กูรุดคนนชิน
มาเถิก รตนนจกเป็นสักขีของข้าพระองค์

พระราชารับสั่งให้เ็นำออกจากสระ แล้วให้จัดการกูรุดขึ้นมา
ได้ จึงทรงเชือกำพระโพธิสัตว์

ฝ่ายพระโพธิสัตว์ได้โอกาสก็แสดงธรรมแก่พระราชอาขอให้พระ
ราชาทรงตั้งอยู่ในเบญจศีล พระราชาทรงเลื่อมใสมาก ทรงบูชาพระ
โพธิสัตว์ด้วยราชสมบัติ (คือยกราชสมบัติให้ครอบครอง) พระโพธิสัตว์
รับแล้วก็ถวายคืนแก่พระราชอา อยู่อีก ๒-๓ วัน ถวายโอวาทพระราชอา
ให้ตั้งอยู่ในความไม่ประมาท แล้วก็บินกลับไปสู่ภูเขาทิวชากหิรัญ
บรรพตอันเป็นนิवासสถานนั้นแล

หมายเหตุ บทโมรปริตนี้ ตามที่เคยสังเกตที่พระท่านสวดตามงาน
มงคล ถ้าเป็นเวลากลางวัน เช่น สวดมนต์เช้าหรือสวดมนต์เย็นเพล
สวดเฉพาะบทแรก คือ อุเทตยณฺจกฺขุมา ฯ ๗ โมโร จรติ เอสนา ถ้าเป็น
สวดมนต์เย็น สวดเฉพาะบทหลัง คือ อเปตยณฺจกฺขุมา ฯ ๗ โมโร
วาสกปฺปยฺยติ คงจะดำเนินตามเค้าเดิมที่ปรากฏในตำนานนั่นเอง

มติของท่านแต่ก่อน เคยสอนกุลบุตรให้สวดตามแบบที่
ปรากฏในตำนาน คือ ตื่นนอนสวด อุเทตยณฺจกฺขุมา ฯ ๗ จะนอนสวด
อเปตยณฺจกฺขุมา ฯ ๗ ว่าเป็นการขออำนาจพระปริตคุ้มครองตนให้
แคล้วคลาดปราศจากภัยอยู่เป็นสุข

ข้อที่เป็นคติในพระปริตบทนี้ ก็คือ “การเอาชีวิตหนึ่ง มาต่อ
อีกชีวิตหนึ่งนั้น ไม่ควรกระทำ”

บทบัญญัติศีลคสูตร

ยสุสานุสุสรณนาปี
อนตุลิกเขปี่ ปาณโน
ปติภูจุมริคจุนนติ
ภูมียี่ วิย สพุพทา
สพุพทุทวชาลมหา
ขกขโจราทิสุมภา
คณนา น จ มุตตทานี่
ปริตตุนตมภูณาม เห

เออกรัศักร์ทงหลาย แม้ทออยู่ในอากาศ
(คือเทวดา) ย่อมไค้ท่ง (ทำให้หาย
หวาคกลว) กุขเคี้ยวกันกับัศักร์ใ
แผ่นดิน (คือมนุษย์) ทุกเมื่อ
อนึ่ง ัศักร์ทงหลายผู้รอกพันจากชายคือ
สรวรพอขั้ทวะ อันเกิดแต่ยักษัและโจร
เป็นัน มีจำนวนสุกท้จะคณนา ก้วย
การระลึกลงพระปริตโต เราทงหลาย
จงสวคพระปริตนั้ เทอญ

ธขัคคสูตร

เอวมุเม สุต
เอกรั สมยี่ ภควา
สาวตฤยี่ วิหริติ เขตวเน
อนาถปีณุทิกสุส อาราม
ตตฺร โข ภควา ภิกขุ

ข้าพเจ้า (คือพระอนานทเถระ) ไค้สคัย
แล้วอย่างนั้
สมยี่หนึ่ง พระผู้มีพระภาคเจ้าเสคัจ
ประทับอยู่ ณ เขตวันวิหาร อาราม
ของท่านอนาถปิณทิกเศรยฐึ ใกลั
พระนครสาวิถึ
ตริสัเรยภิกขุทงหลายในทณนั้ ก้วย

อามนฺเตสึ ภิกฺขุโวลิตี

พระพุทธพจน์ว่า “ภิกฺขุโวลิตี” (แนะภิกษุทั้งหลาย)

ภทฺนุเตตฺติ เต ภิกฺขุ
ภควโต ปจฺจุสฺสโสสุ

ภิกษุเหล่านั้นกราบทูลชวนรับ ท้ายคำ
ว่า “ภทฺนุเต” (พระพุทธเจ้าข้า) แล้ว

ภควา เอตทโวจ
ภุตฺตปฺพุพฺพิ ภิกฺขุเว

พระผู้มีพระภาคเจ้า จึงตรัสเรื่องนั้นว่า
กุปฺกรภิกษุทั้งหลาย เรื่องเคยมีมาแล้ว

เทวาสุรสงฺคาโม
สมฺปพฺยุโฬุห อโหสิ

สงครามระหว่างเทวดากับอสูรได้
ประชิดกันแล้ว

อถโข ภิกฺขุเว สกฺโก
เทวานมินฺโท เทเว
ดาวตฺสเส อามนฺเตสึ

ภิกษุทั้งหลาย ครั้นนั้นแล ท้าวสักกะผู้
เป็นจอมเทวดา เรียกเทวดาเหล่าคว
งี้ลงมาสั่งว่า

สเจ มาริสฺสา เทวานํ สงฺคาม-
กตานิ อุมฺปชฺชเชยฺย ญํ วา
ณฺมภิตฺตํ วา โลมหํโส วา

“ท่านผู้นิรทุกข์ทั้งหลาย ถ้าความกลัว
กัฏฐิ ความหวาดสะทึงกัฏฐิ ความขน
พองสยของเกล้ากัฏฐิ ฟังยังเกิดขึ้นแก่
หมู่เทวดาผู้ไปสงคราม

มเมว ตสฺมึ สมฺเบ ฐชฺคฺคํ
อุลฺโลเกยฺยาถ

ในสมัยนั้น ท่านทั้งหลายพึงมองดู
ยศกองของเรานั้นเถิด

มมํ หิ โว ฐชฺคฺคํ อุลฺโลกยฺตี

เพราะว่าเมื่อท่านทั้งหลายมองดูยศกอง
ของเราอยู่

ขมภูวิสุตติ ภยํ วา นมภูติตตํ ความกลัวก็ ความหวาดสะท้านก็
 วา โลมหัสโส วา ความขนพองสยองเกล้าก็ อันใดจักมี
 โส ปหิยฺยิสฺสติ อันนั้นจักหายไป

โน เจ เม ชชคฺคิ อุลฺโลเกยฺยาถ ถ้าท่านทั้งหลาย จะมองดูยศทรงของ
 เรามีได้ไฉไร

อถ ปชาปติสฺส เทวราชสฺส ที่นั้น ท่านทั้งหลายพึงมองดูยศทรงของ
 ชชคฺคิ อุลฺโลเกยฺยาถ เทวราชช่อปชาปัตถิเถ

ปชาปติสฺส หิ โว เทวราชสฺส เพราะว่าเมื่อท่านทั้งหลายมองดูยศทรง
 ชชคฺคิ อุลฺโลกยตํ ของเทวราชช่อปชาปัตถิอยู่

ขมภูวิสุตติ ภยํ วา นมภูติตตํ ความกลัวก็ ความหวาดสะท้านก็
 วา โลมหัสโส วา ความขนพองสยองเกล้าก็ อันใดจักมี
 โส ปหิยฺยิสฺสติ อันนั้นจักหายไป

โน เจ ปชาปติสฺส เทวราชสฺส ถ้าท่านทั้งหลาย มองดูยศทรงของ
 ชชคฺคิ อุลฺโลเกยฺยาถ เทวราชช่อปชาปัตถิมิได้ไฉไร

อถ วรฺณสฺส เทวราชสฺส ที่นั้น ท่านทั้งหลายพึงมองดูยศทรงของ
 ชชคฺคิ อุลฺโลเกยฺยาถ เทวราชช่อวรฺณเถ

วรฺณสฺส หิ โว เทวราชสฺส เพราะว่า เมื่อท่านทั้งหลายมองดู

ธชคัคิ อุลโลกยตัง	ขยคคองของเทวราชชอวรุณอยุ่
ขมภวีสุตติ ภยั วา ฉมภิตตตัง	คววมกลวักกั คววมหวาคสะคุงักกั
วา โลมหังโส วา	คววมชนพองสยของเกล้ากักกั อินโตะจักมี
โส ปหิยยีสุตติ	อินนังจักหายไย
โน เจ วรุณสุต เทวราชสุต	ถ้าท่านทั้งหลาย มองคูนยอกคองของ
ธชคัคิ อุลโลกยยาถ	เทวราชชอวรุณมีไต่ไซรั
อถ อีสานสุต เทวราชสุต	ทินน ท่านทั้งหลายฟังมองคูนยอกคองของ
ธชคัคิ อุลโลกยยาถ	เทวราชชออิสานเจติ
อิสานสุต หิ โว เทวราชสุต	เพราะว่าเมือท่านทั้งหลายมองคูนยอกคอง
ธชคัคิ อุลโลกยตัง	ของเทวราชชออิสานอยุ่
ขมภวีสุตติ ภยั วา ฉมภิตตตัง	คววมกลวักกั คววมหวาคสะคุงักกั
วา โลมหังโส วา	คววมชนพองสยของเกล้ากักกั อินโตะจักมี
โส ปหิยยีสุตตัง	อินนังจักหายไย คังนี้
ตัง โข ปน ภิกขเว	คูก่อนภิกขุทั้งหลาย แต่ความจริงนัง
สกุสุต วา เทวานมินุสุต	เมือเทวคาทั้งหลายมองคูนยอกคองของ
ธชคัคิ อุลโลกยตัง	ท้าวสักกะผู้เป็นจอมเทวคา
ปชาปติสุต วา เทวราชสุต	หรือเมือมองคูนยอกคองของเทวราช ชอ
ธชคัคิ อุลโลกยตัง	ปชาปติ

วรุณสุส วา เทวราชสุส
ธชศุคฺคิ อุลโลกยตฺถิ

หรือมองดูขยอคงของเทวราชชัชอวรุณ

อัสานสุส วา เทวราชสุส
ธชศุคฺคิ อุลโลกยตฺถิ

หรือมองดูขยอคงของเทวราชชัชอัสาน
ก็ตาม

ขมุภวิสฺสตี ภยํ วา ฉมุภิตตฺถิ
วา โลมหํโส วา
โส ปหิยฺเยถาปี โนปี ปหิยฺเยถ
ตํ กิสฺส เหตุ

ความกลัวก็ ความหวาดสะทึงก็
ความขนพองสยองเกล้าก็ อันใดก็มี
อันนั้นพึงหายบ้าง ไม่หายบ้าง
ซัอันเป็น เพราะเหตุไร

สกุโก หิ ภิกฺขเว เทวานมินฺโท
อวิตฺราโค อวิตฺโทโส อวิตฺโมโห
ภฺรฺรํ ฉมุภิ อุตฺราสี ปลาชฺชิตฺติ

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เหตุว่าท้าวสักกะ
จอมเทวคา เป็นผู้ยังไม่ปราศจากราคะ
โทสะ โมหะ ยังเป็นผู้กลัว ยังเป็นผู้
หวาด ยังเป็นผู้สะทึง ยังเป็นผู้หวั่น กังน

อหณฺจ โข ภิกฺขเว เอวํ วทามิ

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ส่วนเราชอกกล้า
อย่างนั้นว่า

สเจ ตมุหากํ ภิกฺขเว อรณฺณ-
คตานิ วา รุกฺขมุคคตานิ วา
สุญฺญาการคตานิ วา

“เมื่อท่านทั้งหลาย ไปย่างก็ตาม ไป
โคนไม้ก็ตาม ไปเรือนว่างเปล่าก็ตาม

อุปฺปหฺรฺเชชฺชย ภยํ วา ฉมุภิตตฺถิ
วา โลมหํโส วา

ถ้าว่าความกลัวก็ ความหวาดสะทึง
ก็ ความขนพองสยองเกล้าก็ พึง
เกิดขึ้น

มเมว ตสฺมึ สมเย

อนุสฺสเรขฺยาถ

อิตฺปิ โส ภควา

อรหํ

สมฺมาสมฺพุทฺโธ

วิชฺชาจรณสมฺปนฺโน

สุคโต

โลกวิทู

อนุตฺตโร ปุริสทมฺมสารถิ

สตุถา เทวมนุสฺसानํ

พุทฺโธ

ภควาติ

มมํ หิ โว ภิกฺขเว อนุสฺสเรตํ

ขมฺภวิสฺสตี ภยํ वा ฉมฺภิตตฺตํ

วา โลมหํ โส वा

โส ปหฺยฺยิสฺสตี

โน เจ มํ อนุสฺสเรขฺยาถ

อด ชมฺมํ อนุสฺสเรขฺยาถ

ในสมัยนั้น ท่านทั้งหลายพึงระลึกถึง

เราเถิดว่า

แม้เพราะเหตุนี้พระผู้มีพระภาคเจ้า
เป็นพระอรหันต์

ควรสัจจขบถด้วยพระองค์เอง

ถึงพร้อมแล้วด้วยวิชาและจรณะ

เสด็จไปทีแล้ว

ทรงรู้จักโลก

เป็นผู้ฝึกคนทีควรฝึกไม่มีผู้อื่นยิ่งกว่า

เป็นคาสตา ของเทวดาและมนุษย์
ทั้งหลาย

เป็นผู้เบิกบานแล้ว

เป็นผู้จำแนกพระธรรม ทั้งนี้

คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย เพราะว่าเมื่อ

ท่านทั้งหลายระลึกถึงเราอยู่

ความกลัวก็ ความหวาดสะทึงก็

ความขนพองสยองเกล้าก็ อันใดจักมี

อันนั้นจักหายไป

ถ้าระลึกถึงเรามีได้ไซ้

ก็ให้พึงระลึกถึงพระธรรมว่า

สุวากุขาโต ภควตา ธมโม

พระธรรมอันพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัส
ค้แล้ว

สนทัญญิโก

เป็นคุณอันบุคคลพึงเห็นเอง

อกาลิโก

ให้ผลไม่มีกาลเวลา

เอหิปัสสิโก

เป็นความจริงที่ระอ้งเรียกผู้อื่นให้มา
คุยได้

โอปนยิโก

เป็นความค้ชินบุคคลพึงน้อมเข้ามาใน
คนได้

ปจฺจตุตฺตํ เวทิตพฺโพ วิญญูหิติ

เป็นสภาพอันวิญญูชนทั้งหลายพึงรู้แจ้ง
เฉพาะ คั้งน

ธมฺมํ หิ โว ภิกฺขเว อนุสฺสเรตฺตํ

กุก่อนภิกษุทั้งหลาย เพราะว่าเมื่อ
ท่านทั้งหลายระลึกถึงพระธรรมอยู่

ขมฺภวีสฺสตี ภายํ วา ฉมฺภิตตฺตํ

ความกลัวก็ค้ ความหวาดสะค้ก็ค้

วา โลมหํโส ภา

ความขนพองสยองเกล้าก็ค้ ชนใดจักมี

โส ปหิยฺยิสฺสตี

อันนั้นจักหายไป

โน เจ ธมฺมํ อนุสฺสเรขฺยาถ

ถ้าระลึกถึงพระธรรมมิได้ไซ้ไร

อถ สงฺฆํ อนุสฺสเรขฺยาถ

ก็ให้พึงระลึกถึงพระสงฆ์ว่า

สุปฏิปนฺโน ภควโต

พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้า

สาวกสงฺโฆ

เป็นผู้ปฏิบัติค้แล้ว

อุชฺฐปฏิปนฺโน ภควโต

พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้า

สาวกสงฺโฆ

เป็นผู้ปฏิบัติตรงแล้ว

นายปฏิปนุโน ภควโต
สาวกสงฺโฆ
สามจีปฏิปนุโน ภควโต
สาวกสงฺโฆ

ยทฺธิ

จตุตฺวาริ ปุริสยฺกานิ
อฏฺฐ ปุริสยฺกคฺคฺล

เฮส ภควโต สาวกสงฺโฆ

อาหุเนยฺโย

ปาหุเนยฺโย

ทกฺขิเณยฺโย

อนฺยชฺฉลักรณิโย

อนฺุตฺตริ ปุณฺณกฺขเขตฺติ

โลกสฺสชาติ

สงฺฆํ หิ โว ภิกฺขเว อนฺุสฺสรตฺ

ยมนฺุภวิสฺสตี ภิยฺ วา นมนฺุภิตตฺ

วา โลมหํโส วา

โส ปหิยฺยิสฺสตี

ตํ ภิสฺส เหตุ

พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้า
เป็นผู้ปฏิบัติควรแล้ว

พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้า
เป็นผู้ปฏิบัติชอบแล้ว

นคฺขอ

คຸ່แห่งบุรุษ ๔

บุรุษบุคคล ๘

นคฺขอ พระสงฆ์สาวก ของพระผู้มีพระ
ภาคเจ้า

เป็นผู้ควรรับสักการะที่เขานำมาบูชา

เป็นผู้ควรต้อนรับ

เป็นผู้ควรรับทักษิณาทาน

เป็นผู้ควรอัญชลีกรรม

เป็นเขตบุญของโลกไม่มีเขตอื่นยิ่งกว่า
กึ่ง

ก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็ว่าเมื่อเธอ
ทั้งหลายระลึกถึงพระสงฆ์อยู่

ความกลัวก็ ความหวาดสะกึ่งก็

ความขนพองสยองเกล้าก็ อันใดจักมี

อันนั้นจักหายไป

ซัอนั้น เป็นเพราะเหตุไร

ตถาคโต หิ ภิกขเว
 อรหิ สมมาสมพุทฺธโ
 วัตฺราโค วัตฺโทโส วัตฺโมโห
 อภีรु อจฺจนฺมุกิ
 อนฺนุตราสี อปฺลายิติ
 อิทฺมโวจ ภควา
 อิทิ วัตฺวาน สุกฺโต
 อถาปรี อेतฺทโวจ สฺตฺถา
 อรณฺเณ รุกฺขมฺลเ ว
 สฺสฺสฺสนาคาเร ว ภิกฺขโว

อนฺนุสฺสเรถ สมพุทฺธิ
 ภยิ ตุมฺหาก โน สียา
 โน เจ พุทฺธิ สเรยฺยาถ
 โลกเชฏฺฐิ นราสภิ

อถ ฌมฺมิ สเรยฺยาถ
 นิยฺยานิกิ สฺสฺสฺสตี

โน เจ ฌมฺมิ สเรยฺยาถ
 นิยฺยานิกิ สฺสฺสฺสตี

ทูก่อนภิกษุทั้งหลาย เหตุว่าตถาคต
 เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า
 เป็นผู้ปราศจากราคะโทสะโมหะแล้ว
 เป็นผู้ไม่กลัว เป็นผู้ไม่หวาด
 เป็นผู้ไม่สะทุ้ง เป็นผู้ไม่หิ้น คึงนแล
 พระผู้มีพระภาคเจ้า ผู้พระสุคตศาสดา
 ได้ตรัสไวยากรณภายิกัน ครันแล้ว
 จึงตรัสนิคมคาถาประพันธ์นี้ อีกว่า
 ทูก่อนภิกษุทั้งหลาย เมื่อท่านทั้งหลาย
 อยู่ป่า อยู่โคนไม้ หรืออยู่เรือนว่างเปล่า
 ก็ตาม

พึงระลึกถึงพระสัมพุทธเจ้าเกิด
 ความกลัวจะไม่พึงมีแก่ท่านทั้งหลาย
 ถ้าท่านทั้งหลายระลึกถึงพระพุทฺธเจ้า
 ผู้เป็นใหญ่แห่งโลก เป็นโจกแห่งนรชน
 มิได้ไซ้

อัน พึงระลึกถึงพระธรรม อันเป็น
 คุณเครื่องนำออกจากทุกข์ ที่เราแสดง
 ไว้แล้วเกิด

ถ้าท่านทั้งหลายระลึกถึงพระธรรมอัน
 เป็นคุณเครื่องนำออกจากทุกข์ ที่เรา
 แสดงไว้แล้ว มิได้ไซ้

อถ สงฺฆํ สเรยยาถ
 ปุณฺณกุเขตฺตํ อนุตฺตริ
 เอวํ พุทฺธํ สรณฺตานํ
 ธมฺมํ สงฺฆมฺเวย ภิกฺขโว
 ภยํ วา ฉมฺภิตตฺตํ วา
 โลมหํโส น เหสุสฺสตีติ

ทนฺน พงฺระลิกฺกิงฺพระสงฺฆมฺ ซึ่งเป็นเขต
 บุญฺของโลกร ไม้มีเขตอื่นยิ่งกว่าเกิด
 คุกก่อนภิกฺษุทั้งหลาย เมื่อท่านทั้งหลาย
 มาระลึกถึงพระพุทฺธเจ้า พระธรรม
 และพระสงฺฆมฺอยู่อย่างนั้น
 ความกลัวภิกฺษุ ความหวาดสะทึงภิกฺษุ
 ความขนพองสยองเกล้าภิกฺษุ จักไม่มีแล

ตำนาน

ในอรรถกถาธรรมบทพรรณนาไว้ว่า ทั้งโกสัลกัณเฑาะว์ ในครั้งตก
คำบรรพ์ มาณพญ์หนึ่งชื่อ “มณะ” บำเพ็ญความดี ๗ ประการ เป็น
กิจวัตรมิได้ขาด ความดี ๗ ประการนั้นจึงเรียกกันว่า “วัตรบท” คือ เป็น
ผู้กตัญญูกตเวทีเลียงมารดาบิดาทลลอกชีวิต ๑ ไม่แข่งกระถาง อ่อนน้อม
คารวะต่อผู้ใหญ่ในสกุลตลลอกชีวิต ๑ ไม่พุกคำหยาย เจจพาไฟเราะ
อ่อนหวานตลลอกชีวิต ๑ ไม่พุกส่อเสียด พุกแต่คำสรวนไมตรีตลลอก
ชีวิต ๑ ไม่พุกคำเท็จ พุกแต่คำจริงตลลอกชีวิต ๑ ไม่ตระหนัยนัตใน
การบริจาดตลลอกชีวิต ๑ บำเพ็ญความไม่โกรธ ถ้าเกิดโกรธช่นกับ
ระงับเสียดตลลอกชีวิต ๑ มาณพญ์ ไก้สหายร่วมใจอีก ๓๓ คน ช่วยกัน
บำเพ็ญสาธารณประโยชน์เป็นอันมาก ครนสิ้นชีพแล้ว บุคคลคณะนี้ไ้
ไปเกิดในสวรรค์ อันเป็นถิ่นที่อยู่เดิมของพวกอสุร ๆ มีพระราชา เรียก
ว่าอสุรินทร์ (จอมอสุร) นามว่า เวปจิตติ พวกอสุรนั้น ถึงแม้มีวัฒนธรรม
ต่ำกว่าเทวดา ก็ยังรู้จักแสดงความเป็นมิตรต่อแขกผู้เข้ามาอยู่ร่วมถิ่น
อสุรินทร์เวปจิตติสั่งให้จัดการฉลองต้อนรับคณะเทวดาที่อัยทิใหม่ ใน
การเลียงฉลองนั้น ความปรากฏว่า พวกอสุรเป็นนกกตมทงนั้น จิตนา
ทิพย์ (ทิพยานะ) มาเลียงฉลองกันเป็นการใหญ่ พวกอสุรที่มน้ำทิพย์
เข้าไปมาก ก็มาหมกสตีไปคามากัน คณะเทวดาไว้ตัวว่ามีวัฒนธรรม
สูงกว่า รู้สึกกรงเกยพวกอสุรตั้งแต่แรกพุกกันแล้ว ยิ่งมาเห็นความ
ไม่สุภาพในการเลียงเข้าช่นนั้น ก็ยิ่งรู้สึกว่ายู่ร่วมกันไม่ได้ทีเคยว จึง
เมื่อเห็นไ้ก้ช่นนั้น มฆเทพหัวหน้าคณะเทวดาจึงให้สัญญาณแก่สหาย

บริวารช่วยกันจับอสูรโยนลงทะเลสิ้น แต่นั้นคณะเทวดาก็ได้ครอง
 สวรรค์ชั้นนนิโคยสิทธิ์ขาด มนุษย์เป็นหัวหน้าก็ได้เป็นเทวดา ซึ่ง
 ในบาลีมักเรียก สกฺโก เทวานมินุโท (ท้าวสักกะจอมเทวา) ไทยเรา
 เรียกกันทั่วไปว่า พระอินทร์ สวรรค์ชั้นต่อมาเรียกว่าดาวดึงส์เทพนคร

พวกอสูรนั้น เมื่อตกไปจากสวรรค์ ก็หาได้ตั้งกษัตริย์ขึ้นที่เดียวไม่
 เพราะปรากฏว่า เกิดมีเมืองขึ้นใหม่อีกเมืองหนึ่งแถบเชิงเขาพระเมรุ
 เป็นอสูรนครสวยงามน่าอยู่ ไม่แพ้เทพนครเท่าใดนัก ทำให้พวกอสูร
 คลายความคิดถึงสวรรค์เดิมไปได้บ้าง แต่ยังมีเหตุที่อสูรนครนั้นมี
 ต้นไม้ชนิดหนึ่งชื่อจิตตปาดลี ลักษณะทั่วไปคล้ายต้นปาริชาติ ซึ่งเป็น
 ต้นไม้ประจำสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ แต่ดอกไม่เหมือนกัน เวลาออกบานจึง
 จะเห็นต่างกันชัด เพราะฉะนั้น พอถึงฤดูออกจิตตปาดลีบาน พวกอสูรก็คิด
 ถึงความหลัง ก็เกิดความคับแค้นขึ้นทุกคราวไป แล้วก็ยกทัพอสูรขึ้น
 ไปบุกแคว้นสวรรค์ เพื่อแก้แค้นและชิงแดนคืน เทวาสร้างสงคราม การ
 สงครามระหว่างเทวดากับอสูร เกิดขึ้นด้วยประการฉะนี้

ในการรบกันนั้น บางคราวเทวดาเสียทีก็มีบ้าง เมื่อการรบเสียที
 นักรบก็มักจะเสียขวัญ เกิดความหวาดกลัวขึ้น ซึ่งถ้าผู้นำทัพไม่มีทาง
 แก้ก็น่าจะแพ้ไปเสียทีเดียว เพราะฉะนั้น พระอินทร์จอมทัพเทวดาก็
 เตือนนักรบของพระองค์ก่อนจะเข้ารบว่า ถ้าเกิดกลัวขึ้น ให้มองดูยอดธง
 ของพระองค์ หรือของเทวดานายทัพใหญ่ ๓ พระองค์ เมื่อมองดูยอดธง
 นั้น ๆ แล้ว จะเกิดความมั่นใจหายหวาดกลัว สู้รบต่อไปไม่ถอยหนี

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงนำเรื่องดังกล่าวมาเป็นเครื่องประ-
 เทียบเตือนใจภิกษุผู้บำเพ็ญเพียรว่า ภิกษุผู้ไปในที่งัวยบสงฆ์เช่นในป่า

เพื่อจะทำความเพียรนั้น เปรียบได้กับคนกรวยผู้เข้าสงคราม ถ้าเกิดความ
หวาดกลัวซนก็ให้มองดูธง คือ ระลึกรังพระพุทธรูป พระธรรมคุณ หรือ
พระสังฆคุณอย่างใดอย่างหนึ่ง แล้วจะสามารถข่มใจให้ร้ายภัยหวาด
กลัวยำเพ็ญเพียรต่อไป ไม่ลุกหนี ทั้งความปรากฏในพระสูตรนั้นแล้ว

หมายเหตุ ธัคคสูตรนี้ถ้าสวดเต็มสูตร มีจังหวะขึ้นและลงอยู่หลาย
ตอน ดังนี้

๑. ขึ้น เอวมุเม สุตํ ลง ภควา เอตทโวจ
๒. ขึ้น ภุตบุพุพิ ภิกขเว ลง มเมว ตสมิ สมเย

อนสุสเรยยาถ

๓. ขึ้น อติปิโส ภควา ลง ปุณฺณกุเขตฺตํ โลกสุสชาติ
๔. ขึ้น สงฺฆํ หิ वो ภิกขเว ลงจบสูตร

การสวดย่อมีหลายแบบ คือ

๑. ขึ้นตั้งแต่ อติปิโส ภควา เรื่อยไปตลอดสูตร
๒. สวดเฉพาะพระพุทธรูป พระธรรมคุณ และพระ
สังฆคุณ แล้วต่อท้ายด้วยนิคมคาลา อरणฺเณ รุกขมุเล วา ๗ปฯ
๓. สวดแต่เฉพาะพระพุทธรูป พระธรรมคุณ และพระ
สังฆคุณ

๔. สวดแต่เฉพาะนิคมคาลา อरणฺเณ รุกขมุเล วา ๗ปฯ
ในพิธีกระทำสัตย์ปฏิญาณตนต่อธงชัยเฉลิมพล นิยมสวดพระสูตรนี้
เว้นไม่ได้ การสวดในพิธีนี้มีบทประกอบ ดังนี้

๑. บทขุมนุมเทวดา สกฺเค กามะ จ รูเป ฯ เปฯ
๒. บทนมัสการ
๓. สรณคมน์
๔. สัมพุทธะ ฯ เปฯ หรือ นมการลิตฺธิคาถา
๕. ขัดตำนาน เย สนฺตา ฯ เปฯ ยสุสานุสฺสรณนาปี้ ฯ เปฯ
๖. ธัคคสุตฺร
๗. มงคลสุตฺรย่อ
๘. รัตนสุตฺรย่อ

นอกจากนี้บทประกอบข้างท้ายอีกตามสมควร

ข้อที่เบ็ดเตล็ดในพระปริตบทนี้ ก็คือ “พวกเทวดายังมีราคะ
โทสะ โมหะ จะยึดเป็นที่พึ่งไม่ได้ พระพุทธเจ้าทรงปราศจากราคะ
โทสะ และโมหะแล้ว ควรยึดเป็นที่พึ่ง”

บทคัดอาฏานาฏิยปริต

อปฺปสนฺเนหิ นาดสฺส
สาสเน สาธฺสมฺมเต
อมนุสฺเสหิ จณฺเฑหิ
สทา กิพฺพิสการวิ
ปฺริสํณจตฺตสฺสนฺน
มฺหีสาย จ คฺคฺคฺติยา
ยฺนฺเทเสสิ มหาวิโร
ปฺริตฺตฺนตฺตมฺภณาม เห

พระพุทธรเจ้าผู้เป็นมหาวิบุรุษ ทรง
แสดงพระปริทโคเพื่อคัมภีร์พุทธรวิรัช
ทั้ง ๕ มิให้ถูกเขียนเขียนแต่ต่อมนุษย์
ทั้งหลาย ที่ร้ายสันดานหยาบช้า ไม่
เลื่อมใสในพระพุทธรศาสนา ซึ่งบัณฑิต
รับรองแล้วว่าเป็นศาสนาที่ทุกเมื่อ

เราทั้งหลายจงสวดพระปริตนั้น เทอญ

อาฏานาฏิยปริต

(ทั่วทุกแวระพันธ์ค่านมัสการบทนี้มากแล้วถวายพระพุทธรองค์
ให้ทรงรับไว้เป็นพระปริต ท่านย่อมาเป็นบทสวดในเจ็ดตำนาน ดังนี้)

วิปฺสฺสสิสฺส นมตฺถ
จกฺขมฺนตฺสฺส สวิมฺโต
สิขิสิสฺสปี นมตฺถ
สพฺพญฺตํานุกมฺปิโน
เวสฺสภุสฺส นมตฺถ
นฺหาตกฺสฺส ตปฺสฺสิโน
นมตฺถ กฺกุสฺนุสฺส
มารเสนปฺปมฺทุทิโน

ขอความนอบน้อมจงมี แก่พระวิปัสสิ
พุทธรเจ้า ผู้มีพระจักขุ ผู้ทรงพระสิริ
ขอความนอบน้อมจงมี แม้แต่พระสิขิ
พุทธรเจ้า ผู้ทรงพระกรุณาทั่วทั้งปวง
ขอความนอบน้อมจงมี แก่พระเวสสภุ
พุทธรเจ้าผู้มีกิเลสต่างไ้แล้วผู้เรืองคยะ
ขอความนอบน้อมจงมี แก่พระกกุสันธะ
พุทธรเจ้า ผู้ย้ายเสียไ้ซึ่งมารและเสนา
มาร

โกนาคมนสุส นมตฤ
พฺรหฺมณสุส วสุมีโต

กสุสปสุส นมตฤ
วิปฺปมุตฺตสุส สพฺพธิ
องฺคฺรฺสสุส นมตฤ
สภฺยปฺมุตฺตสุส สิริมีโต

โย อิมํ ชมฺมมเทเสสิ
สพฺพทฺทุกฺขาปฺนุหนํ
เย จาปี นีพฺพุตฺตา โสเก
ยถาภฺตํ วิปฺสฺสิสุ
เต ชนา อปีสุณา
มหนฺตฺตา วิตฺตสารถา
หิตํ เทวมนุสฺसानํ
ยํ นมสฺสฺสนฺตํ โคตมํ
วิชฺชาจรณสมฺบฺปนฺนํ
มหนฺตํ วิตฺตสารถํ

วิชฺชาจรณสมฺบฺปนฺนํ
พฺพุทฺธํ วนฺทาม โคตมฺนฺตํ

ขอความนอบน้อมจงมี แก่พระโกนา-
คมนะพุทธเจ้า ผู้ลอยขยายเสียแล้ว ผู้
ทรงอยู่ช่วยพรหมจรรย์แล้ว

ขอความนอบน้อมจงมี แก่พระกัสสปะ
พุทธเจ้า ผู้พ้นแล้วจากกิเลสทุกสถาน
ขอความนอบน้อมจงมี แก่พระองคฺรฺส
พุทธเจ้า ไอรสแห่งคากยราชผู้ทรง
พระสิริ

ซึ่งพระองค์ได้ทรงแสดงพระธรรมนั้นไว้
เป็นเครื่องขรรเทาเสียซึ่งทุกข์ทั้งปวง
อนึ่ง แม้ชนเหล่าใดในโลก เห็นแจ้ง
พระธรรมตามเป็นจริง คบยักเเลศได้แล้ว
ชนเหล่านั้นนี้ ไม่มีความส่อเสียด เป็นผู้
เป็นใหญ่ปราศจากความครั่นคร้ามแล้ว
พากันนอบน้อมอยู่ ซึ่งพระพุทธเจ้า
พระองค์ใด ผู้เป็นโคตมโคตร ผู้เกิดกุล
แก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย ผู้ถึง
พร้อมแล้วด้วยวิชาและจรณะ ผู้เป็น
ใหญ่ปราศจากความครั่นคร้ามแล้ว

ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอนมัสการพระพุทฺธ
เจ้าพระองค์นั้น ผู้โคตมโคตรผู้ถึง
พร้อมแล้วด้วยวิชาและจรณะ

(ต่อไปนี้เป็นคำประพันธ์เพิ่มเติมในภายหลังในสวดมนต์สิบสองตำนาน)

นโม เม สัพพพุทธานิ
อุปปันนานิ มหเสสินิ

ข้าพเจ้าขอนอบน้อม แก่พระพุทธรเจ้า
ทั้งปวง ผู้แสวงหาคุณอันใหญ่ซึ่งได้
อุบัติแล้ว

คณหุจโร มหาวโร
เมธจโร มหาวโส
สรณจโร โลกहित
ทีปังกรโรวะ ชุตินุชโร

คือ พระคณหังกร ผู้ทรงเป็นมหาวิระ
พระเมธังกรผู้ทรงยศอันยิ่งใหญ่ พระ
สรณังกรผู้เกิดกัลป์โลก พระทีปังกร
ผู้ทรงไว้ซึ่งพระบัญญัติอันรุ่งเรือง

โกณฑัญญโธ ชนปาโมกโข
มจฺจโล ปุริสาสโก
สุมนโธ สุมนโธ ธโร
เรวโต รตฺวฑฺฒโน

พระโกณฑัญญโธ ผู้ทรงเป็นประมุข
แห่งหมู่ชน พระมังคละผู้ทรงเป็นบุรุษ
ผู้ประเสริฐ พระสุมนะผู้ทรงเป็นอิริยบุรุษ
มีพระทัยงาม พระเรวตะผู้ทรงทำความ
ยินดีให้เพิ่มพูน

โสภิตโธ คุณสมปฺปนโน
อนมทสฺสี ชนุตฺตโม
ปทุโม โลกปชฺโชโต
นารโธ วรรณธโร

พระโสภิตะ ผู้ทรงสมบุรณ์ด้วยพระคุณ
พระอนมทสสี ผู้ทรงอุดมอยู่ในหมู่ชน
พระปทุมะ ผู้ทรงเป็นความสว่างของโลก
พระนารทะ ผู้ทรงเป็นสารถิผู้
ประเสริฐ

ปทุมุตฺตโร สตฺตสาโร
สุเมธโธ อปฺปฏิปฺภุคฺคโล
สุชาโต สัพพโลกคฺคโค
ปียทสฺสี นรธาโก

พระปทุมุตตระ ผู้ทรงเป็นหลักของหมู่
สัตว์ พระสุเมธะผู้ทรงหาบุคคลเปรียบ
มิได้ พระสุชาตะผู้เลืกรว่าสัตว์โลก
ทั้งปวง พระปียทสสี ผู้ประเสริฐกว่า
หมู่ประชาชน

อตุถทสุสี่ การุณีโก
ธมมทสุสี่ ตโมนุโท
สีทุทธโต อสโม โลก
ติสุโส จ วทํ วโร

พระอตุถทสุสี่ ผู้ทรงมีพระกรุณาคุณ
พระธมมทสุสี่ผู้ทรงบันเทาทุกข์ พระ
สีทุทธโตผู้หาบุคคลเสมอมิได้ในโลก
พระติสุโสผู้ประเสริฐกว่านักปราชญ์
ทั้งหลาย

ปฺสุโส จ วรโท พุทฺโธ
วิปสุสี่ จ อนุปโม
สีขี สพุพหิโต สตุถา
เวสุสภู สุขทายโก

พระพุทฺธปฺสุโสผู้โปรดประทานธรรมอัน
ประเสริฐ พระวิปสุสี่ผู้หาที่เปรียบมิได้
พระสีขีผู้เป็นพระศาสดาเกิดกกุลแก่
สรรพสัตว์ พระเวสุสภูผู้ประทานความสุข

กกุสนฺโธ สตุถวาโห
โกนาคมนโน รัตนฺชโห
กสุสโป สิริสมฺปนฺโน
โคตโม สกฺยปฺจฺจโว

พระกกุสนฺธะผู้นำสัตว์ออกจากกันดารคือ
กิเลส พระโกนาคมนนะผู้หักเสี้ยซึ่งข้าศึก
คือกิเลส พระกสุสปะผู้ทรงสมบุรณ์
ด้วยสิริ พระโคตมะผู้ประเสริฐกว่าหมู่
ศากยราช

เอเตจญฺเฒ จ สมฺพุทฺธา
อนนทสโตโกฏฺโธ

พระสัมพุทฺธเจ้าเหล่านี้^{๕๕๕}ก็ เหล่าอัน^{๕๕๕}ก็
หลายร้อยโกฏฺโธ

สพฺเพ พุทฺธา อสมสฺมา

พระพุทฺธเจ้าเหล่านี้^{๕๕๕}ทั้งหมดเป็นผู้เสมอ
กันกับพระพุทฺธเจ้าผู้ไม่มีใครเสมอ

สพฺเพ พุทฺธา มหิทฺธิกา
สพฺเพ ทสพฺลฺลเปตา

พระพุทฺธเจ้าทุกพระองค์ทรงมีฤทธิ์มาก
ทุกพระองค์ทรงประกอบด้วยพระทศพล
ญาณ

เวสสารชฺเชหุปาคตา
 สพุเพ เต ปฏิจานนติ
 อาสภณฺธานมุตตมัม
 สีหนาทํ นทฺนเต เต
 ปริสาสุ วิสารทา
 พุรหมจกัํ ปวตฺเตนฺติ
 โลเก อปฺปฏิวตฺติยัม
 อูเปตา พุทฺธมฺเมหิ
 อญฺจารสฺหิ นายกา
 ทวตฺตีสลฺกขณฺุเปตา
 สัตฺตฺยานุพฺยณฺนนาธฺวา
 พฺยามปฺปฺภาย สฺปฺปฺภา

สพุเพ เต มุนิภฺญชฺรา
 พุทฺธา สพุพฺพณฺุโน เอเต
 สพุเพ ชินฺดาสฺวา ชินา

มหปฺปภา มหาเตชฺา
 มหาปฺปณฺวา มหพฺพลา
 มหาการุณฺิกา ชฺรฺา
 สพุเพสํนํ สฺุชาวหา

ทรงประกอบด้วยพระเวสาร์ชชญาณ
 ทุกพระองค์นั้นทรงปฏิญาณพระองค์
 ฐานผู้ยิ่งใหญ่

ทรงปราศจากความครั่นคร้าม ย่นลื้อ
 สีหนาทในประชุมชนทุกหมู่เหล่า ทรง
 ยังพรหมจักรให้เป็นไป ไม่มีผู้ใดจะคัก
 ค้านได้ในโลก

ทรงเป็นผู้นำ ประกอบด้วยธรรมของ
 พระพุทธเจ้า ๑๘ ประการ

ประกอบด้วยพระลักษณะ ๓๒ ประการ
 ทรงไว้ซึ่งพระอนุพยัญชนะ ๘๐ ประการ
 มีพระรัศมีงาม แผล่ออกจากพระวรกาย
 โดยรอบข้างละ ๑ วา

ทุกพระองค์ทรงเป็นพระมุนีผู้ประเสริฐ
 ทั้งนั้น พระพุทธเจ้าเหล่านั้น ทรงเป็น
 พระสัพพัญญูทุกพระองค์ เป็นพระชินา
 สพ ทรงชำนาญแล้ว

มีพระรัศมีมาก มีพระเดชมาก
 มีพระปัญญามาก มีพระกำลังมาก
 มีพระกรุณาใหญ่ เป็นปราชญ์
 ทรงนำความสุขมาให้แก่ชนทั้งปวง

ที่ป่า นาคา ปติฏฐา จ
ตามา เลณา จ ปาณินิ

ทรงเป็นเกาะ เป็นที่พึ่ง เป็นที่พำนัก
เป็นที่ค้ำทาน (ภัก) และเป็นที่เรือน
(ภัก) ของสัตว์ทั้งหลาย

คดี พนฺธู มหฺสฺสาสา

เป็นที่ (สงฺโ) ถึง เป็นพวกพ้อง เป็น
ที่อุ้มใจมาก

สรณฺา จ หิเตสฺสโน

เป็นสรณะของสัตว์ทั้งหลาย และเป็น
ผู้แสวงหาประโยชน์แก่อกุลสัตว์โลก

สทฺเวกฺสฺสฺส โลกฺสฺส
สพฺเพ เอเต ปฺรายนฺา

พระพุทฺธเจ้าเหล่านั้นทุกพระองค์ เป็น
ที่จอกใจของสัตว์โลกกับเทวดา

เตสํหิ สิริสํา ปาเท
วณฺุทํมิ ปุริสฺสูตฺตเม
วจสํา มนสํา เจว
วณฺุทํเมเต ตถาคเต

ข้าพเจ้าขอน้อมเศียรนมัสการพระบาท
ยุคล ของพระพุทฺธเจ้าเหล่านั้น ขอ
นมัสการพระตถาคตเจ้าเหล่านั้น ผู้
เป็นยอดคน ทั้งทางวจาและทางใจ

สยเน อาสเน จานเ
คมเน จาปี สพฺพุทฺธา
สทา สฺสุเขน รกฺขณฺตุ
พุทฺธา สนฺตฺติกรํ ตฺวํ
เตหิ ตฺวํ รกฺขิโต สนฺโต

ขอพระพุทฺธเจ้าผู้ทรงกระทำความสงบ
ไพบรรักษาท่านในกาลทั้งปวง คือ
ทั้งในเวลาอน เวลานั้น เวลาขึ้น
และเวลาเกิน มีความสุขทุกเมื่อเถิด
ท่านอันพระพุทฺธเจ้าเหล่านั้นทรงรักษา
แล้ว จงเป็นผู้สงบ

มฺุคฺโต สพฺพุทฺธเยน จ
สพฺพุโรควินิ มฺุคฺโต

รอดจากภัยทั้งปวง
พ้นจากโรคทั้งปวง

สพฺพสนฺตปาปวชฺชชโรโต
 สพฺพเวรมตฺถิกนฺโต
 นิพฺพุโต จ ตฺวํ ภว

เตสํ สจฺเจน สํเสน
 ขนฺตุเมตฺตปาพเลน จ
 เตปปี ตุมฺเห อนฺนรฺกฺขนฺตุ
 อาโรกฺเขน สุขเนน จ

ปฺรตฺตฺถิมสฺมิมิ ทิสภาเก
 สนฺตฺติ ภูตา มหิตฺถิกา
 เตปปี ตุมฺเห อนฺนรฺกฺขนฺตุ
 อาโรกฺเขน สุขเนน จ

ทกฺขินฺตฺถิมิ ทิสภาเก
 สนฺตฺติ เทวา มหิตฺถิกา
 เตปปี ตุมฺเห อนฺนรฺกฺขนฺตุ
 อาโรกฺเขน สุขเนน จ

ปจฺจณฺิมสฺมิมิ ทิสภาเก
 สนฺตฺติ นาคา มหิตฺถิกา
 เตปปี ตุมฺเห อนฺนรฺกฺขนฺตุ
 อาโรกฺเขน สุขเนน จ

หายจากความร้อนทั้งปวง
 ล่วงเสียซึ่งเวรทั้งปวง
 และภัยทุกข์ทั้งปวง

ด้วยสัจจะ ด้วยศีล ด้วยกำลังขันติและ
 เมตตาของพระพุทธรเจ้าเหล่านั้น ขอให้
 คุณธรรมแม้เหล่านั้น จงตามรักษา
 ท่านทั้งหลาย ด้วยความเป็นผู้ไม่มีโรค
 และด้วยความสุขเป็นสุขเถิด

คนจรรพทั้งหลายมีฤทธิมาก มีอยู่ใน
 บ้านทิศบูรพา แม้คนจรรพเหล่านั้น จง
 ตามรักษา ท่านทั้งหลาย ด้วยความเป็น
 ผู้ไม่มีโรคและด้วยความสุขเป็นสุขเถิด

เทวดาทั้งหลายเป็นผู้มีฤทธิมาก มีอยู่
 ในบ้านทิศทักษิณ แม้เทวดาเหล่านั้น
 จงตามรักษาท่านทั้งหลาย ด้วยความ
 เป็นผู้ไม่มีโรคและด้วยความสุขเป็นสุขเถิด

นาคทั้งหลายเป็นผู้มีฤทธิมาก มีอยู่ใน
 บ้านทิศปัจฉิม แม้นาคเหล่านั้น จงตาม
 รักษาท่านทั้งหลาย ด้วยความเป็น
 ผู้ไม่มีโรคและด้วยความสุขเป็นสุขเถิด

อตุตฺรสมิ ทิสภาเก
สนฺติ ขกฺขา มหิตฺธิกา
เตปปี ตุมฺเห อนฺรฺกฺขนฺตุ
อาโรกฺเขน สฺุเขน จ

ปฺริมทิสํ ฆตฺรณฺโง
ทกฺขิณฺเนน วิรุพฺพฺโกล
ปจฺฉินฺเมน วิรุปกฺโข
กฺเวโร อตุตฺตรํ ทิสํ

จตุตฺตารो เต มหาราชา
โลกปาลา ยสฺสฺสฺสฺโน
เตปปี ตุมฺเห อนฺรฺกฺขนฺตุ
อาโรกฺเขน สฺุเขน จ

อากาสณฺนิชา จ ภูมฺมณฺนิชา
เทวา นาคา มหิตฺธิกา
เตปปี ตุมฺเห อนฺรฺกฺขนฺตุ
อาโรกฺเขน สฺุเขน จ

สพฺพัตติโย วิวชฺชนฺตุ
สพฺพโรโค วินสฺสฺตุ
มา เต ภวตฺวานฺตราย
สฺุขี ทีฆายุกฺโก ภว

ยักขทั้งหลายเป็นผู้มีฤทธิ์มาก มีอยู่ใน
ก้านทิศอุดร แม้ยักขเหล่านั้น จงตาม
รักษาท่านทั้งหลาย ด้วยความเป็นผู้
ไม่มีโรคและด้วยความเป็นสุขเถิด

ท้าวฉัตรอยู่ประจำทิศบูรพา ท้าว
วิรุพฺพหอกอยู่ประจำทิศทักษิณ ท้าว
วิรุชฺชียักษ์อยู่ประจำทิศปัจฉิม ท้าวกฺเว
อยู่ประจำทิศอุดร

มหาราชทั้งหลาย เป็นผู้มีศรัทธา
โลก แม้มหาราชเหล่านั้น จงตามรักษา
ท่านทั้งหลายด้วยความเป็นผู้ไม่มีโรค
และด้วยความเป็นสุขเถิด

เทวดามีฤทธิ์มากซึ่งสถิตอยู่ในอากาศ
ก็กิตติ อยู่ในภาคพื้นกิตติ และหมู่เนาคทั้ง
หลาย แม้เทวดาและนาคเหล่านั้น จง
ตามรักษาท่านทั้งหลาย ด้วยความเป็น
ผู้ไม่มีโรคและด้วยความเป็นสุขเถิด

ขอความเจริญไรทั้งปวงจงเว้นไป

ขอโรคทั้งปวงจงหายไป

ขออันตรายอย่าได้มีแก่ท่าน

ขอท่านจงเป็นผู้มีสุข มีอายุยืน

อภิวัตนสี่ลีสุส
 นิจุจ วุฑฒาปจาโยโน
 จตุตาโร ฐมา วาฑฒนุติ
 आय वणुणे सुं पत्ति

ธรรม ๔ ประการ คือ อายุ วรรณะ
 สุขะ พละ ย่อมเจริญแก่บุคคลผู้มีการ
 นบไหว้เป็นปกติ ชื่อนน้อมต่อผู้ใหญ่
 เป็นนิตย์

คุ้มเกรงรักษาให้อยู่ผาสุก แล้วจึงกล่าวอาชฏานาฎิยปริตขึ้นในเวลานั้น
ขึ้นต้นว่า วิปสุสิสุส นมตถุ เป็นต้น

เมื่อทราบว่าพระพุทของค์ทรงรับโดยคุณธิภาพ ท้าวฤเวร จึง
กราบทูลต่อไปอีกว่า ผู้ที่เจริญอาชฏานาฎิยปริตนี้แล้ว อมนุษย์จะทำ
อะไรไม่ได้เลย ถ้าอมนุษย์ผู้ใดขึ้นมากล้ากราบท่านผู้เจริญพระปริตนี้
เข้า อมนุษย์ผู้นั้นจะมีอันเป็นแพภัยตัวไป เมื่อได้เวลาพอสมควร ท้าว
ราชกุมหาราชพร้อมทั้งบริวารต่างก็ทูลลาแยกย้ายกันกลับ

พระสุทรัน พระพุทของค์ได้ทรงนำมาตราสแล่าแก่ภิกษุทั้งหลาย
ในภายหลัง

หมายเหตุ การสวดพระปริตบทนี้โดยทั่วไป มักสวดตั้งแต่ วิปสุสิสุส
นมตถุ ถึง พุทธี วนุทามิ โคตมนุตติ เท่านั้น บางครั้งเวลาน้อย ก็สวดขึ้น
สพฺพโรควินิมุตฺโต ถึง อายุ วนฺโณ สุขํ พลั

ข้อที่แปดในพระปริตบทนี้ ก็คือ “พวก ภูต ผี บัศาจ
แท้พระพุทธเจ้าทรงน”

บทขับตองคุณิมาลปริต

ปริตต์ ขมภณนุตสุส
นิสินุณฺณจานโชนัน
อุทกมฺปิ วินาสติ
สพฺพเมว ปริสุสยํ
โสตุถินา กพฺภวฺภูจฺจานัน
ขณฺจ สาสติ ตังขณ
เถรสฺสงฺคุณิมาลสุส
โลกนาถน ภาสิตํ
กปฺปฺภูจฺจาปิ มหาเดชํ
ปริตฺตุนตฺมภณนาม เห

แม้แต่น้ำล้างตั้งรองนั่งของพระองค์คุณิมาลเถระ ผู้กล่าวพระปริตบทใด ยังบันดาลให้อันตรายทั้งปวงหายไปได้

อนึ่ง พระปริตบทใด ที่พระโลกนาถเจ้าทรงภายิต แก่พระองค์คุณิมาลเถระ ย่อมยังการคลอชกฺขุตรให้สำเร็จ โดยสวัสดิ์ที่ทันที่ทันใด
เราทั้งหลายจงสวดพระปริตบทนั้น ซึ่งมิเคยชมากตองอยู่ตลอดกาลป์ เทอญ

องคุณิมาลปริต

ยโตหํ ภคินี อริยาบ ชาคิยา
ชาโต นากิขานามิ
สณฺจิจฺจ ปาณํ ชีวิตา
โวโรเปตา เตน สจฺจเณ
โสตุถิ เต โหตุ โสตุถิ กพฺภสุส

ดูก่อนน้องหญิง จ้าเคิมแต่อาตมาเกิดในชาติอริยะแล้ว มิได้รู้สู้กว่าจงใจทำลายชีวิตสัตว์เลย ภัยความจริงนั้น ขอความสวัสดิ์ก็จงมีแก่ตัวเจ้า ขอความสวัสดิ์ก็จงมีแก่กรรมของเจ้าเถิด

ตำนาน

พระปริศนาคัทมาจากของคุลิมาลสูตร ในมัชฌิมนิกาย มัชฌิม
ปัณณาสก มีเรื่องเล่าไว้ในอรรถกถาเฉพาะความตอนนั้นว่า จำเดิมแต่
พระของคุลิมาลบรรพชาแล้ว ท่านลำบากด้วยการบิณฑบาต เพราะประชาชน
ยังหวาดกลัวท่านอยู่มาก พอทราบว่าท่านมา ต่างคนต่างหนี บาง
พวกขึ้นเรือนยึดประตู บางพวกหนีออกหลังบ้านไป พวกที่หนีไม่ได้
เพราะความชราหรือทุพพลภาพ ก็นั่งหลังให้ พระเถระจึงไม่ได้
อาหาร เมื่อไม่ได้ภายนอกพระนคร จึงเข้าไปภายในพระนคร ด้วยคิดว่า
ในเมืองมีประชาชนหนาแน่น ทั้งสี่ขั้วประตู คงมีคนที่ไม่รู้จักอยู่
บ้าง ถึงอย่างนั้น พอข่าวแพร่ไปว่าพระของคุลิมาลมาแล้ว ประชาชนก็
แตกตื่นกันอีก ท่านได้พบหญิงมีครรภ์แก่คนหนึ่งเจ็บครรภ์แต่คลอดไม่ได้
ได้ เสนอด้วยครรภ์หลง คือ (ครรภ์ซัด) เจ็บปวดควรมีคนช่วย ๓ คน
จะเป็นทำนองว่า หญิงผู้นี้มีครรภ์แก่จะคลอด ออกมาได้บาตรหรือ
ออกมาด้วยศูริกิจอย่างใดอย่างหนึ่ง ตกใจกลัวพระเถระ เพราะฤทธิแห่ง
ความตกใจ เป็นเหตุให้เกิดกัมมชิวาตขึ้น แต่ทว่าก็ยังซัดคลอดไม่ได้
พระเถระเห็นแล้ว ให้รู้สึกสงสารเป็นกำลัง ใครจะช่วยให้พ้นจากทุกข์
อันนั้น แต่มีผู้จะช่วยอย่างไร ครั้นท่านกลับมาเวฬุวนาราม ได้เล่า
เรื่องนถวายพระพุทธรเจ้า พร้อมทั้งกราบทุกความในใจของท่านด้วย
พระพุทธรองค์จึงรับสั่งว่า “ถ้าเช่นนั้น เธอจงกลับไปทักหญิงคนนั้น แล้วจง
ทำสักการียากล่าวะนางอย่างนั้นว่า “โยโตหิ ภคินี ซาโต นากิซานามิ

สณฺหิจฺจ ปาณํ ชีวิตา โวโรเปตา เตน สจฺเจน โสตุถิ เต โหตุ
 โสตุถิ คพฺภสฺส” แปลว่า “ก่อนน้องหญิง จำเกิดแต่อาตมาเกิดแล้ว
 มิไทรู้สึกว่าตั้งใจทำลายชีวิตสัตว์เลย ด้วยความจริงนั้น ขอความสวัสดิ
 ษณ์แก่เจ้า ขอความสวัสดิษณ์แก่กรรมของเจ้าเถิด” พระเถระฟัง
 พระคำรัสแล้ว มีความขบขันใจจึงกราบทูลว่า “จะมีเป็นมูสาวาทหรือ
 พระเจ้าข้า ข้าพระองค์คงแต่เกิดมานี้ ฆ่าสัตว์มากมายนิก” จึงรับสั่งว่า
 “ถ้าอย่างนั้นจงกล่าวเสียใหม่ว่า.....อริยาบ ชาติยา ชาโต.....” แปลว่า
 “.....เกิดแล้วในชาติอริยะ.....(คือหมายความว่าคงแต่ชั่วแล้วมา)....”
 พระเถระหายขบขัน รัยพระคำรัสแล้ว จึงกลับไปทูลหญิงผู้นั้นเพื่อทำ
 สัจจกิริยา ชาวบ้านทราบความประสงค์ของท่าน ได้จัดการรวมม่านให้
 หญิงผู้นั้นอยู่ในม่าน และถวายนั่งให้พระเถระนั่งอยู่นอกม่าน กั้นบอกให้
 หญิงนั้นรู้ว่า บัดนี้พระเถระท่านมาเพื่อทำความสวัสดิษณ์ให้ ครั้นแล้ว
 พระเถระก็ทำสัจจกิริยา ตามนัยพระพุทฺธภาษิตที่ตรัสสอนนั้น พอท่าน
 กล่าวจบ ทารกก็คลอด การคลอดนี้ง่าย คล้ายกับน้ำที่ไหลออกจาก
 ชุมกรก (หม้อกรองน้ำ) มีความสบายทั้งมารดาและบุตร ชาวบ้าน
 เห็นเป็นความศกฺกิสฺสทฺธิ จึงส่งวงศ์ที่ถวายให้พระเถระนั่งไว้ ไม่เอา
 ไปใช้ในกิจการอื่น ๆ ถ้าหญิงคนไหนคลอดบุตรยาก ก็พามาที่ตงตวนน
 คือใช้ตงตวนนเป็นที่ทำคลอด การคลอดก็สะดวกดี และมีความผาสุก
 ทั้งมารดาและบุตร ส่วนผู้ที่มาไม่ได้ ก็ใช้น้ำล้างตงตวนน แล้วนําน้ำ
 นั้นไปรดศีรษะ การคลอดก็เรียบร้อย มีความสวัสดิษณ์ทั้งมารดาและบุตร
 เมื่อตงตวนน กลายเป็นตงศกฺกิสฺสทฺธิแล้ว ชาวบ้านก็ขยายเขตการช่วย
 เหลือออกไปถึงสี่ศตวรรษด้วย ถ้าสัตว์ตัวไหนตกถูกขุยกาก นำมาที่ตงตว

นั้นเป็นตกได้โดยสะดวก เพราะเหตุที่เป็นผู้เคยแต่ทำลายชีวิตเขา มา
กลายเป็นผู้ช่วยชุบชีวิตคนและสัตว์ไปเช่นนั้น เป็นผลให้ประชาชนหาย
กลัวพระเถระ ท่านก็มีฉันทาตได้สะดวก ไม่ลำบากเหมือนแต่ก่อน เมื่อ
ท่านได้อาหารพอเพียง จิตก็ระงับ ทำให้บำเพ็ญสมณธรรมสะดวกขึ้น
ในที่สุดท่านก็ได้บรรลุประอรหัตผล เป็นพระอรหันต์องค์หนึ่งในพระพุทธร
ศาสดา

หมายเหตุ พระปริตบทนมเนอความสั้น เพราะเป็นบทสัจจกิริยา
บทสวดจึงสั้นไปด้วย ดังนั้นในสิบสองตำนาน พระอาจารย์แต่เก่าก่อน
จึงแนะนำให้สวดซ้ำให้ครบ ๓ คาบ เพื่อให้มีน้ำหนักเห็นว่าเป็นการทำ
สัจจกิริยานักแน่นจริงจัง คือสวดดังนี้

ยโตหิ ภคินี ฯ เปฯ ลง โสตุถิ กพฺพสุส จนครบ ๓ ครั้ง

ข้อที่เป็นคติในพระปริตบทนี้ ก็คือ “ถึงร้ายกาจขนาดหนัก
แต่ยังรู้จักดี ก็อาจกลับตัวเป็นคนดีได้”

บทขัดโพชฌงคปริต

สัสสาเร สัสสรนฺดานัน
สพฺพทกฺขวินาสเน
สตุต ฐมฺเม จ โพชฺฌงฺเก
มารเสนปฺปมทฺทีโน
พฺพชฺฌิตฺวา เยปฺปเม สตุตา
ติภวามุตฺตกุตฺตมา
อชาตี อชราพฺยาธิ
มตฺถํ นินฺพฺภยํ คตา
เอวมาทิกุณฺดูเปตฺติ
เอเนกคุณสงฺกคฺหิ
ไอสถณฺจ อิมํ มนฺตํ
โพชฺฌงฺกนฺตมฺภณาม เห

สัตว์เหล่านี้แม่ไก่ ฐมฺเมแห่งธรรม ๗
ประการอันเป็นองค์เครื่องตรัสรู้ ยัง
ทุกขซึ่งยว่งแห่งสัตว์ทั้งหลาย ผู้ต้อง
เที่ยวไปในสังสารวัฏให้พินาศ ย้าย
เสียซึ่งมารและเสนามาร เป็นผู้สูง
สุดหลุดพ้นจากไตรภพ สัตว์เหล่านี้
ชื่อว่าบรรลุแล้วซึ่งพระนิพพาน อัน
ไม่มีชาติชราพยาธิ เป็นอมตะไม่มีภัย
เราทั้งหลายจงสวทมนตนฺ อันชื่อว่า
โพชฌงคปริต เป็นไอสถขนานแท้
ประมวลคุณไว้เป็นอเนก ประกอบ
ด้วยคุณทั้งที่กล่าวแล้วอย่างนี้ เป็นต้น
เทอญ

โพชฌงคปริต

โพชฌงฺโก สติสงฺขาโต
ฐมฺมานํ วิจโย ตถา
วิริยมุปฺปติ ปสฺสุสทฺธิ
โพชฌงฺกา จ ตถาปเร

โพชฌงค์ ๗ ประการ คือ
๑ สติ ความระลึก (ในสติขั้นพื้นฐาน)
๒ ธีมมวิริยะ การเลือกเฟ้นธรรม
๓ วิริยะ ความเพียร

สมาธิเพิกขโพชฌงคา
สตุเตเต สพุพทสุสีนา
มุนีนา สมมุทกขาตา

๔ ปีติ ความอิมใจ
๕ ปัสสัทธิ ความสงบ
๖ สสมาธิ ความตั้งใจมั่น
๗ อุเบกขา ความวางเฉย
เหล่านี้ เป็นธรรมอันพระมุนีเจ้าผู้ทรง
เห็นธรรมทั้งปวง คริสัไว้โดยชอบ

ภาวิตา พหุลีกตา
สวัตตุนุตติ อภิญญา
นิพพานาย จ โพธิยา
เอเตน สจจวชฺเชน

บุคคลอบรมทำให้มากแล้ว ย่อมเป็นไป
เพื่อความมรุษยเห็นจริง เพื่อความตรัสรู้
และเพือนิพพาน
ด้วยคำสัจยนี้

โสตุถิ เต โหตุ สพุพทา
เอกสมึ สมเย นาโถ
โมคคัลลานญจ กสฺสปี
กิลานะ ทุกฺขิเต ทิสฺวา
โพชฌงเค สตุต เทสยิ
เต จ ตํ อภินนฺทิตฺวา
โรคา มุจฺฉิสฺสุ ตังเณ
เอเตน สจจวชฺเชน

ขอความสวัสดีจงมีแก่ท่านทุกเมื่อ
สมัยหนึ่งพระ โลกนาถเจ้าทอศพระเนตร
เห็นพระโมคคัลลานะ และพระกัสสป
เป็นใช้ได้ความลำบาก ทรงแสดง
โพชฌงค์ ๗ ประการให้ท่านทั้งสองฟัง
ท่านทั้งสองชื่นชมพระธรรมเทศนานั้น
หายจากโรครันยักกล
ด้วยคำสัจยนี้

โสตุถิ เต โหตุ สพุพทา
เอกทา รมุมราชาป
เคลณฺเณนาภิปิโต
จุนฺทตฺเตเรน ตณฺเณว

ขอความสวัสดีจงมีแก่ท่านทุกเมื่อ
ครั้งหนึ่ง องค์พระธรรมราชาเอง ทรง
พระประสงวรใช้ รัยสั่งให้พระรุตเถระ
กล่าวโพชฌงค์ ๕ ประการนั้นถวาย

ภณาเปตุวาน สาทร
สมุโมทิตฺว จ อาพาธา
ตมฺหา วุฏฺฐาสี จานโส

โดยเคารพ ทรงบันเทิงพระหฤทัยหาย
จากพระประชวรนั้น โดยแท้จริง

เอเตน สจฺจวชฺเชน
โสตุถิ เต โหตุ สพุพพา
ปหีนา เต จ อาพาธา
ติณฺณนฺนุมนฺปี มหฺสีนํ
มคฺคาหตฺกิลฺเลสา
ปตฺตฺตานุปฺปตฺติชฺชมมตฺติ

ด้วยคำสัตย์
ขอความสวัสดิ์จึงมีแก่ท่านทุกเมื่อ
ก็อาพาธเหล่านั้น ของท่านทั้ง ๓ หาย
แล้วไม่กลับเป็นอีก กุศลก็เลิศอัน
มรรคกำจัตแล้ว ถึงซึ่งความไม่เกิดอีก
เป็นธรรมภาณนั้น

เอเตน สจฺจวชฺเชน
โสตุถิ เต โหตุ สพุพพา

ด้วยคำสัตย์
ขอความสวัสดิ์จึงมีแก่ท่านทุกเมื่อเทอญ

หมายเหตุ พระปริตบทนี้ มีข้อแตกต่างในทางปฏิบัติที่ใช้สวดกันอยู่
บ้าง ท่านผู้อ่านพึงกำหนดสังเกตไว้ เป็นทางศึกษาดังนี้

ในการสวดมนต์เจ็ดตำนาน ท่านยกเอาไปสวดต่อกับองคฺคิมาล
ปริตรรวมเป็นบทเดียว ที่ทำเช่นนั้น เพราะองคฺคิมาลปริตสั้นมาก
จะสวดสั้นแค่นั้น ฟังดูไม่น่าหนัก จึงแก้ด้วยยกเอาโพชฌคฺคปริต
ซึ่งมีสรรพคุณละม้ายคล้ายกัน คือ แก้เจ็บไข้ด้วยกัน มาสวดต่อให้
ยาวขึ้น ส่วนสิบสองตำนานนี้ไม่จัดอย่างนั้น เพราะต่างก็มีบทขัดด้วย
กันเวลาสวด ท่านจึงไม่นิยมนำมารวมกันอย่างเจ็ดตำนาน คงสวดไป
ตามลำดับบท

โพฆณงคปริตน์^๕ไม่มีตำนาน เพราะความในปริต แสดงตำนาน
 อยู่ในตัวชัดพอแล้ว ขอกล่าวเพิ่มเติมแต่เพียงว่า ความที่กล่าวใน
 พระปริตนั้น ท่านสังเขปมาจากโพฆณงคสูตรทั้ง ๓ ซึ่งเป็นบทสวด-
 มนต์ในภาณวารที่สอง แต่งเป็นคำสัจจกิริยา นัยเดียวกับองค์ลีมาล-
 ปริต

ข้อที่เป็นคติในพระปริตบทนี้ ก็คือ “ยามเจ็บ ยามไข้ อย่า
 ไรสติ”

บทคัดภยปริต

ปุลฺลลาภํ มหาเดชะ
วณฺณกิตฺติมหายสํ
สพฺพสตุคหิตํ ชาตํ
ตํ สฺถนฺนุตฺตํ อเสสโต
อตุตฺตปฺพรหิตํ ชาตํ
ปริตฺตฺตฺตมฺภณาม เห

สาธุชนทั้งหลายจงฟังพระปริต อันจะ
ให้ไค้บุญ มีเกษมาก มีคุณและ
เกียรติยศใหญ่ เป็นประโยชน์แก่สัตว์
ทั้งปวงโดยสิ้นเชิงนั้น
เราทั้งหลายจงสวดพระปริตนั้น อัน
เป็นประโยชน์แก่คนและผู้อื่น เทอญ

บทสวดต่อท้ายเจ็ดตำนาน ภยปริต

ชนฺทฺนฺนํมิตฺตํ อวมฺภคฺคณฺจ
โย จามนาโป สกฺกฺลเสสฺส สทฺโท
ปาปคฺคโห ทฺสฺสฺสฺสปีนํ อกฺนฺตํ
พฺพทฺธานุภาเวน วินาสเมนฺตฺ

ลางร้ายอันใด อภัยมงคลอันใด เสียง
นกที่น่าตกใจอันใด เคราะห์ร้าย และ
ฝันร้าย ที่ไม่น่าปรารถนาอันใด ขอ
ความร้ายทั้งปวงนั้น จงถึงความเสื่อม
สูญไป ด้วยพุทธานุภาพ

ชนฺทฺนฺนํมิตฺตํ อวมฺภคฺคณฺจ
โย จามนาโป สกฺกฺลเสสฺส สทฺโท
ปาปคฺคโห ทฺสฺสฺสฺสปีนํ อกฺนฺตํ
ธมฺมานุภาเวน วินาสเมนฺตฺ

ลางร้ายอันใด อภัยมงคลอันใด เสียงนก
ที่น่าตกใจอันใด เคราะห์ร้าย และ
ฝันร้าย ที่ไม่น่าปรารถนาอันใด ขอ
ความร้ายทั้งปวงนั้น จงถึงความเสื่อม
สูญไป ด้วยธรรมานุภาพ

ย่นทุ่นนิมิตต์ อวมงฺกคลฺจ ลางร้ายอันใด อภัยมฺกคลฺจอันใด เสียง
 โย จามนาไป สกฺกฺสฺส สทฺโท นกที่นำตกใจอันใด เคารวะที่ร้าย และ
 ปาปคฺคฺโค หุสฺสฺสปีนํ อกนฺตํ ฝันร้าย ที่ไม่น่าปรารถนาอันใด ขอ
 สงฺฆานุภาเวน วินาสเมนฺตุ ความร้ายทั้งปวงนั้น จงถึงความเสื่อม
 สฺฐฺโย ไปด้วยสังฆานุภาพ

หมายเหตุ คาถานี้มีชื่อโดยเฉพาะว่าอภัยปริต ไม่ปรากฏตำนาน ใจ
 ความก็คือ ขอรอานุภาพของพระรัตนตรัยช่วยบำบัดขจัดปัดเป่าความร้าย
 ทั้งปวงที่นอกเหนือวิสัยของตนจะบำบัดได้ และเชื่อมั่นว่าอานุภาพ
 ของพระรัตนตรัย สามารถจะบำบัดเรื่องเหล่านั้นได้ ประพันธ์ด้วย
 ความเชื่อมั่นในอานุภาพของพระรัตนตรัย เป็นเรื่องที่ปราศจากโทษ
 ทั้งอำนาจคุณประโยชน์แก่ผู้ที่ได้สวดเสมอ ๆ บางอาจารย์บอกว่า ถ้า
 เกิดฝันร้ายหรือเห็นนิมิตร้าย ก็ให้สวดคาถานี้ จะทำให้เรื่องร้ายนั้น
 คลายลง หนักจะเป็นเบา และบางท่านก็ว่า ถ้าได้สวดก่อนนอนทุก ๆ
 คืน จะไม่ปรากฏลางร้าย ฝันร้ายเลย

ในการสวดมนต์ตามงานต่าง ๆ บางที่ท่านก็ตัดออก เพราะ
 เป็นแต่บทประกอบเท่านั้น มิใช่เนื้อหา สวดก็ได้ ไม่สวดก็ได้ แต่ถ้า
 งานนั้นเป็นพิธีเกี่ยวกับรับมัจฉาขวัญ ก็เว้นไม่ได้ ต้องสวดเสมอไป

ข้อที่เป็นคติในพระปริตบทนี้ ก็คือ “ขวัญดี ไม่มีร้าย”

เทวดาอุโยชนคาถา

ทุกขปรปตฺตา จ นิตฺทุกฺขา
ภยปรปตฺตา จ นิตฺภยา
โสภปรปตฺตา จ นิสฺโสภา
โหนตฺตฺ สพฺเพปปี ปาณินโน

เอตฺตฺดาวตา จ อมฺเหหิ
สมฺภตฺติ ปุณฺณสมฺภตฺติ
สพฺเพ เทวานุโมทฺตฺ
สพฺพสมฺปรตฺติสัทธา

ทานิ ทนฺตฺ สทฺธา
สีลํ รกฺขณฺตฺ สพฺพทา
ภาวนาภีรตา โหนตฺตฺ
คจฺจนฺตฺ เทวตาคตา

สพฺเพ พุทฺธา พลปรปตฺตา
ปจฺเจกานนฺจ ยํ พลํ
อรหนฺตฺตานนฺจ เตเชน
รกฺขํ พนฺธามิ สพฺพโส

ขอสัคว์ทงั้ปวงที่ประสยทุกข์ ิงหมต
ทุกข์ ที่ประสยภย ิงปราศภย
ที่ประสยความโศก ิงสร้างโศก
เทอญ

ขอเทวดาทงั้ปวงจงอนุโมทนา บุญ
สมยติที่ข้าพเจ้าทงั้หลายสร้างสมแล้ว
เพียงเท่านี้ เพื่อความสำเร็จแห่งสมยติ
ทงั้ปวงเถิด

ขอเทวดาทงั้หลายจงให้ทานรักษาศีล
บำเพ็ญภาวนา ทวยศรัทธาทงั้เมื่อ
เทวดาทงั้มาชุมนุม ณ พิณฑมณฑลนี้
ขอเชิญกลยั้เถิด

ข้าพเจ้าผู้การค้มเกรงรักษาไว้ทุก
ประการ ทวยเศขแห่งพระกำลังของ
พระพุทฺธเจ้าทงั้ปวงผู้ทรงพระกำลังทวย
เศขแห่งกำลัง ของพระยั้เจกพุทฺธเจ้า
ทงั้หลาย และทวยเศขแห่งกำลังของ
พระอรหันตทงั้หลายทวย

หมายเหตุ เทวดาอยู่โยชนกาลา แปลว่า คาลาส่งเทวดา หมายความว่า เชิญมาตั้งแต่เริ่มเจริญพระปริต เมื่อใกล้จะจบก็เชิญกลับ ความในคานานี้ แม้เมตตากรุณาในตอนต้น แล้วเชิญเทวดา อนุโมทนาบุญในตอนต่อมา ลงท้ายชวนเทวดาให้ทำบุญบ้าง แล้วเชิญให้กลับ ต่อจากนั้นขอกำลังใจพระพุทธเจ้า พระปัจเจกพุทธเจ้า และพระอรหันต์ทั้งหลายคุ้มครอง

การสวดคาถาส่งเทวดานี้ ต้องสวดทุกครั้งที่มีการชุมนุมเทวดา และสวดเป็น ๒ ระยะเวลา คือ

ขั้น ๑ ทุกขปุตตะตา ลง คจฉนตฺตฺ เทวดาคตา ระยะเวลา ๑ ขั้น
สพฺเพ พุทฺธา พลปุตตะตา ลง รกฺขํ พนฺธามิ สพฺพโส ระยะเวลา ๑

ถ้าเป็นการสวดมนต์ฉันเช้า หรือฉันเพล เมื่อจบคาถาส่งเทวดานี้แล้ว ก็สวดถวายพรพระ คือ พาหุํ ต่อไปเลย ถ้าเป็นสวดมนต์เย็น หรือสวดไม่มีฉัน ก็สวดบทอื่น ๆ ต่อไป

ข้อที่เบ็ดเตล็ดในคานาบทนี้ ก็คือ “พึงตั้งความปรารถนาดีแผ่กว้างออกไปเป็นเนืองนิตย์”

บทขี้ดขี้ปริต

ขยี้ เทวมนุสฺसानิ
ชโย โหตุ ปราชิต
มารเสนา อภิกุณฑา
สมนฺตา ทฺวาทสโยชนา
ขนฺติเมตฺตาอธฺจฺจนา
วิทฺธเสตฺวาน จกฺขุมา
ภวาทเว สํสรนฺโต
ทิพฺพจกฺขุ วิโสชยิ

ขอขยี้ข้านะงมีแก่เทวตาและมนุษย์
ทั้งหลาย ผู้ที่แพ้แล้วจงกลับเป็น
ผู้ข้านะ พระผู้มีพระภาคเจ้าผู้มีพระ
จักขุ เมื่อยังท่องเที่ยวไปในภพน้อย
ใหญ่ ทรงกำจักมารและเสนามาร
ให้ถอยทัพไปถึงสยิสองโยชน์โทยรบ
ด้วยพระขันตีบารมี พระเมตตายารมี
และพระอหิขุญชฺชบารมี ทรงชำระ
ทิพจักขุแล้ว

ขี้ดขี้ปริต

มหาการุณิโก นาโถ
หิตาย สพฺพปาณินิ
ปฺปเรตฺวา ปารมี สพฺพปา
ปตฺโต สมโพธิมุตฺตมํ

เอเตน สจฺจวชฺเชน
โหตุ เต ชยมฺงคฺลํ

ชยนฺโต โพธิยา มุเล
สกฺขยานิ นนทิวทฺตโน

พระพุทธเจ้าผู้เป็นที่พึ่งของโลก ทรง
มีพระกรุณาใหญ่ ทรงบำเพ็ญพระ
บารมีทุกประการเพื่อเกื้อกูลแก่สรรพ
สัตว์ ทรงบรรลุพระสัมโพธิญาณ
อันสูงสุดแล้ว

ด้วยการกล่าวคำสัตย์
ขอขยี้มงคลงมีแก่ท่านเถิด

ขอท่าน จงเป็นผู้มีขยี้ข้านะในพิชิตขยี้
มงคล เหมือนดังองค์พระทศพล

เอวี่ คุ้ม วิชโย โหหิ
ชยสุสุ ชยมงคล
อปรวิชิตปลดงเก
สี่เส ปจวิโปกขเร
อภิเสเก สพพพุธานิ
อคคปฺปโต ปโมทติ

สุนกขตฺติ สุมงคฺล
สุปฺปภาตฺติ สุกฺขจิตฺติ
สุกฺขโณ สุมฺหุตฺโต จ
สุยฺยจฺจ พุรฺหมจฺจาริสฺสุ
ปทกฺขินฺนิ กายกมฺม
วจากมฺม ปทกฺขินฺนิ
ปทกฺขินฺนิ มโนกมฺม
ปณฺธิ เต ปทกฺขินา
ปทกฺขินานิ กตฺวาน
ลภนตฺตเถ ปทกฺขินเ

โส อตฺตลทฺโธ สุขิโต
วิรุโฬห พุทฺธสาสนเ
อโรโค สุขิโต โหหิ
สพ สพเพหิ ฌาตฺถิ

ขวัญใจแห่งชาวคากยะ ทรงมีชัย
ช้านะมาร ณ มุสสถานโพธิพฤกษ์
ทรงถึงความเป็นผู้เลิศ (คือได้ตรัสรู้)
แล้ว ทรงบันเทิงอยู่บนอโยราชิต
บัลลังก์ ณ แผ่นดินอันเป็นจอมดิน
ซึ่งเป็นที่อภิเษกแห่งพระพุทธเจ้าทุกๆ
พระองค์

กายกรรม วาจากรรม มโนกรรม
ความปรารถนาของท่าน เป็นประ-
ทักษิณ (คือเป็นสุจริต) (ในวันเวลา
โต วันเวลานั้น) เป็นฤกษ์ดี มงคลดี
แจ้งดี รุ่งดี ชะณะดี คุรุดี และเป็น
การบูชาอย่างใดในพรหมจารีทั้งหลาย
คนทำกรรมอันเป็นประทักษิณแล้ว
ย่อมได้ประโยชน์อันเป็นประทักษิณ
(คือเจริญดี)

ท่านนั้น (ชาย) จงเป็นผู้ได้ประโยชน์
ถึงซึ่งความสุข งามงามในพระพุทธ
ศาสนา เป็นผู้หาโรคมิได้ สวรรุณ
กายใจ พร้อมด้วยญาติทั้งปวง

สา อตฺตลทฺธา สุขิตา
 วิรุฬฺหา พุทฺธสาสเน
 อโรคา สุขิตา โหหิ
 สห สพฺเพหิ ฌาตภิ
 เต อตฺตลทฺธา สุขิตา
 วิรุฬฺหา พุทฺธสาสเน
 อโรคา สุขิตา โหถ
 สห สพฺเพหิ ฌาตภิ

ท่านนั้น (หญิง) จึงเป็นผู้ได้ประโยชน์ถึง
 ชึ่งความสุขของงามในพระพุทฺธศาสนา
 เป็นผู้หาโรคมิได้ สําราญกายใจ
 พร้อมด้วยญาติทั้งปวง
 ท่านทั้งหลาย (ทั้งชายและหญิง) จง
 เป็นผู้ได้ประโยชน์ ถึงชึ่งความสุข
 ของงามในพระพุทฺธศาสนา เป็นผู้หา
 โรคมิได้ สําราญกายใจพร้อมด้วยญาติ
 ทั้งปวง เทอญ

หมายเหตุ ขัยปริตน์ ในสิบสองตำนานจัดเป็นปริตหนึ่ง มีบทขัดด้วย
 แต่ในเจ็ดตำนานใช้เป็นบทสวดต่อท้ายเท่านั้น

คาถา มหาการุณีโก นาโถ ฯ เปฯ อคฺคปฺตฺโต ปโมทิตํ
 เป็นบทที่ท่านเรียบเรียงขึ้นใหม่ เพื่ออวยชัยให้พรแก่ท่านเจ้าภาพ และ
 ผู้ที่เข้าร่วมในงานอันเป็นมงคลพิธี เข้าใจว่าแต่งในยุคเดียวกับบท
 ถวายพรพระ (คือพานั) ๕ ซึ่งสังเกตได้จากการที่เมื่อสวดบทถวายพร
 พระจบแล้ว ก็สวดบทนี้ต่อทุกครั้ง จะเป็นบทสวดควบกันกับบทถวาย
 พรพระมาแต่เดิม ภายหลังตัดตอนนำมาสวดประกอบท้ายเจ็ดตำนาน

มีข้อที่น่าสังเกตอยู่ประการหนึ่ง คือคำว่า สีเส ปจฺวิโปกฺขเร
 อภิสเสก สพฺพพุทฺธานํ ซึ่งแปลไว้ว่า “ณ ผืนแผ่นดินอันเป็นจอมดิน
 ซึ่งเป็นที่อภิเษกแห่งพระพุทฺธเจ้าทุก ๆ พระองค์” ความหมายของคำนี้
 กล่าวตามมติพระโบราณจารย์ว่า “แผ่นดินตรงที่พระพุทฺธเจ้าตรัสรู้”

นั้น เป็นแผ่นดินที่เกิดก่อนส่วนอื่น ๆ ในกัลป์” คือว่า เมื่อโลกนี้สลาย
 ไปแล้วเกิดแผ่นดินขึ้นใหม่ แผ่นดินตรงที่ตรัสรู้ขึ้นเกิดก่อน มีหลัก
 ฐานเป็นใบบัว นอกนั้นยังเป็นนาทงนน เมื่อเกิดแผ่นดินขึ้นแล้ว ก็มี
 ต้นไม้เกิดขึ้น คือ บัวหลวง เรียกเป็นศัพท์ที่บาลีว่า ปทุม(ปทุมะ)แปล
 ตรงตามศัพท์ว่า “ต้นไม้ต้นแรก” บัวหลวงก่อนมีดอกบอกจำนวนพระ
 พุทธเจ้าที่จะเสด็จอุบัติในกัลป์นั้น ๆ ว่ามีกี่องค์ เช่นในกัลป์นี้มี ๕ ดอก
 ก็จะมีพระพุทธเจ้ามาตรัส ๕ องค์ มากกว่ากัลป์ไหนหมด จึงเรียกว่า
 ภัทรกัลป์ แปลว่า กัลป์เจริญ

ชัยปริตน์ ตอนท้ายตั้งแต่ สุนัขขุดดี สุมงฺคลิ ฯ เปฯ ลกฺษณฺตฺตฺเต
 ปทกฺขิณฺเน เป็นพระพุทธวณะ นำเข้ามาต่อไว้ เป็นการอ้างและยืนยัน
 ว่าอุกษัฆามยามดีมีแก่บุคคลได้จริง ๆ โดยที่ประกอบกรรมดีเมื่อใด ก็
 เป็นอุกษัฆามยามดีเมื่อนั้น

ชั้น ขยฺนฺโต โพิธฺยา มฺเฏ ลง ลกฺษณฺตฺตฺเต ปทกฺขิณฺเน เพียงนี้
 เรียกว่า ชัยมงคลคาถา ใช้สวดอวยชัยในพิธีต่าง ๆ ทำนองเดียวกัน
 กับการบรรเลงเพลงมหาชัย

ส่วนคาถา ๓ บท (โส อตฺถลทฺโร ฯ เปฯ สา อตฺถลทฺธา ฯ เปฯ
 เต อตฺถลทฺธา ฯ เปฯ) ที่ใช้สวดต่อท้ายปริตน์ เป็นคาถาแต่งเพิ่มขึ้นใหม่
 ๒ บท คือ โส อตฺถลทฺโร กับ สา อตฺถลทฺธา ส่วนบทที่ ๓ เต อตฺถลทฺธา
 เป็นคาถาเดิม มีในพระไตรปิฎก (ติงฺกคุตร) เรียงอยู่ต่อท้ายคาถา
 สุนัขขุดดี สุมงฺคลิ

ที่แต่งเพิ่มขึ้นใหม่นั้น เพื่อให้ตรงกับเพศและจำนวนของเจ้าภาพ
 ถ้าเจ้าภาพเป็นชายผู้เดียว ก็ใช้บท โส อตฺถลทฺโร ถ้าเป็นหญิงผู้เดียว

ใช้บท สา อตุลลทฐา ถ้าเจ้าภาพมีทั้งสองเพศ หรือจำนวนมากจึงใช้
บท เต อตุลลทฐา

อนึ่ง คาถา ๓ บทนี้ มักนำไปสวดเป็นบทอนุโมทนาในการ
ทำบุญบางอย่าง เช่น บวชพระ ฉลองพระ และทำบุญวันเกิด เป็นต้น
แล้วต่อท้ายด้วยมงคลจักรวาลน้อย พิศดารบ้าง ย่อบ้าง สุดแต่เวลา
จะอำนวย

ข้อที่เป็นคติในพระปริตบทนี้ ก็คือ “ความประพฤติกี่ เป็น
ฤกษ์งามยามดี”

สักกัตวา

สกุทตวา พุทฺธรัตนํ
โอสถํ อุตฺตมํ วรํ
หิตํ เทวมนุสฺसानํ
พุทฺธเตเชน โสตุถินา
นสฺสอนุตฺตปทฺทวา สพุเพ
ทุกฺขา วุปฺสเมนฺตุ เต

สกุทตวา ธรรมรัตนํ
โอสถํ อุตฺตมํ วรํ
ปริพาหุปสมนํ
ธมฺมเตเชน โสตุถินา
นสฺสอนุตฺตปทฺทวา สพุเพ
ภยา วุปฺสเมนฺตุ เต

สกุทตวา สงฺฆรัตนํ
โอสถํ อุตฺตมํ วรํ
อาหุเนยฺยํ ปาหุเนยฺยํ
สงฺฆเตเชน โสตุถินา
นสฺสอนุตฺตปทฺทวา สพุเพ
โรคา วุปฺสเมนฺตุ เต

เพราะทำความเคารพพระพุทธรัตนอัน
เป็นโอสถประเสริฐสูงสุด เกอภูลแก่เทวคา
และมนุษย์ทั้งหลายแล้ว ขออุปัชฌะ
ทั้งปวงจงหายไป ขอทุกขทั้งหลาย
ของท่านจงสงบไปโดยสวัสดิคี ทั่วยเขต
แห่งพระพุทธเจ้า เทอญ

เพราะทำความเคารพพระธรรมรัตน
อันเป็นโอสถประเสริฐสูงสุด ระวังความ
ร้าวร้อนได้แล้ว ขออุปัชฌะทั้งปวงจง
หายไป ขอภัยทั้งหลายของท่านจงสงบ
ไปโดยสวัสดิคี ทั่วยเขตแห่งพระธรรม
เทอญ

เพราะทำความเคารพพระสังฆรัตน
อันเป็นโอสถประเสริฐสูงสุด ควรแก่ของ
ค้ำนัย ควรแก่ของค้ำนัยแล้ว ขอ
อุปัชฌะทั้งปวงจงหายไปขอโรคทั้งหลาย
ของท่านจงสงบไปโดยสวัสดิคี ทั่วยเขต
แห่งพระสงฆ์ เทอญ

นตฺถิ เม สรณํ อณฺฺณํ
 พุทฺธโธ เม สรณํ วรํ
 เอเตน สัจจวชฺเชน
 โหตุ เต ชยมงฺคลํ

นตฺถิ เม สรณํ อณฺฺณํ
 ธมฺโม เม สรณํ วรํ
 เอเตน สัจจวชฺเชน
 โหตุ เต ชยมงฺคลํ

นตฺถิ เม สรณํ อณฺฺณํ
 สงฺโฆ เม สรณํ วรํ
 เอเตน สัจจวชฺเชน
 โหตุ เต ชยมงฺคลํ

ยงฺกิญฺจิ รตนํ โลกํ
 วิชฺชติ วิวิธํ ปุณฺณํ
 รตนํ พุทฺธสมํ นตฺถิ
 ตสฺมา โสตฺถิ ภาวนตุ เต

ยงฺกิญฺจิ รตนํ โลกํ
 วิชฺชติ วิวิธํ ปุณฺณํ
 รตนํ ธมฺมสมํ นตฺถิ
 ตสฺมา โสตฺถิ ภาวนตุ เต

ที่พึ่งอันของเราไม่มี พระพุทธเจ้าเป็นที่
 พึ่งอันประเสริฐของเรา ทักขการ
 กล่าวคำสัจอัน ขอชัยมงคลจงมีแก่
 ท่านเทอญ

ที่พึ่งอันของเราไม่มี พระธรรมเป็นที่พึ่ง
 อันประเสริฐของเรา ทักขการกล่าว
 คำสัจอัน ขอชัยมงคลจงมีแก่ท่าน
 เทอญ

ที่พึ่งอันของเราไม่มี พระสงฆ์เป็นที่พึ่ง
 อันประเสริฐของเรา ทักขการกล่าว
 คำสัจอัน ขอชัยมงคลจงมีแก่ท่าน
 เทอญ

รัตนะหลายหลากมากชนิด บรรดามี
 ในโลก รัตนะนั้น ๆ ที่จะเสมอพระพุทธ
 รัตนะไม่มีเลย เพราะเหตุนี้ ขอ
 ความสวัสดิ์จงมีแก่ท่าน

รัตนะหลายหลากมากชนิด บรรดามี
 ในโลก รัตนะนั้น ๆ ที่จะเสมอพระธรรม
 รัตนะไม่มีเลย เพราะเหตุนี้ ขอ
 ความสวัสดิ์จงมีแก่ท่าน

ยงฺกิญฺจิ รตนํ โลกเ
วิษุชฺชติ วิวัธํ ปุณฺ
รตนํ สงฺฆสมฺมํ นตฺถิ
ตสฺมา โสตถฺถิ ภาวนตฺ

รัตนะหลายหลากมากชนิด บรรทม
ในโลก รัตนะนั้น ๆ ที่จะเสมอพระสังฆ
รัตนะไม่มีโดย เพราะเหตุนั้น ขอ
ความสวัสดิ์จึงมีแก่ท่าน

หมายเหตุ คาทาเหล่านี้สวดต่อกันเรื่อยมา พระรูปที่เป็นหัวหน้า
ขึ้น สกุกถวา แล้วก็สวดติดต่อกันไป จนถึง รตนํ สงฺฆสมฺมํ นตฺถิ
ตสฺมา โสตถฺถิ ภาวนตฺ เต จึงหยุดลง

คาทาเหล่านี้เป็นสังจักริยา คือ การกระทำสัตย์ของพระที่
เจริญพระพุทธมนต์ เพื่ออำนวยความสะดวกแก่เจ้าภาพและผู้ร่วม
บำเพ็ญกุศล

มีข้อที่น่าสังเกตอยู่ในบท สกุกถวา เป็นบางประการ คือ
คาทาทั้ง ๓ คาทานั้นมีความอย่างเดียวกัน เปลี่ยนแต่เฉพาะ พุทธเต-
เชน ธมฺมเตเชน สงฺฆเตเชน และทุกฺขา ภยา โรคา เท่านั้น เป็นทำนอง
ว่าท่านผู้แต่งต้องการจะแยกพระเดชของพระรัตนตรัย ออกบำบัด
แต่ละอย่าง คือ “พระพุทธเดชกำจัดทุกข์ พระธรรมเดชกำจัดภัย
พระสังฆเดชกำจัดโรค” ความข้อนี้เกี่ยวโยงไปถึงคำอาราธนาพระ
ปริตที่ท่านเจ้าภาพหรือผู้แทนอาราธนาไว้แต่ต้นว่า

“วิปตุติปฏิพาหาย
สพฺพทุกฺขวินาสาย
วิปตุติปฏิพาหาย
สพฺพภยวินาสาย
วิปตุติปฏิพาหาย
สพฺพโรควินาสาย

สพฺพสมฺปตุตฺติสัทฺธิยา
ปริตฺตํ พุรฺถ มงฺคฺลํ
สพฺพสมฺปตุตฺติสัทฺธิยา
ปริตฺตํ พุรฺถ มงฺคฺลํ
สพฺพสมฺปตุตฺติสัทฺธิยา
ปริตฺตํ พุรฺถ มงฺคฺลํ”

แปลรวมกันว่า “ขอพระคุณท่านทั้งหลาย จงเจริญพระปริตอันเป็นมงคล เพื่อย้อนกันวิบัติ เพื่อกความสำเร็จแห่งสมบัติทั้งปวง เพื่อกความเสื่อมหายไปแห่ง ทุกข์ ภัย โรค ทั้งปวง เทอญ”

คำอาราธนา มีต่างกันอยู่ ๓ คำ คือ ทุกข์ ภัย โรค เช่นเดียวกัน เมื่อคำขอแสดงความประสงค์เช่นนั้น ท่านจึงแต่งคาถาสนองให้สมประสงค์หรืออย่างไร เป็นข้อที่น่าคิดอยู่ การที่พระกล่าวถึงเรื่องนี้ จำต้องฟังมติของเกจิอาจารย์ ที่ท่านอธิบายไว้ในเรื่องพระพุทธคุณ พระธรรมคุณ และพระสงฆ์คุณไว้ โดยนัยเป็นอันมากดังต่อไปนี้

มติของเกจิอาจารย์ถือว่า พระรัตนตรัยเป็นมงคลในโลก ท่านได้แต่งไว้เป็นคาถาว่า

พุทฺธ สํ มงฺคฺลํ โลกํ ทุกฺขนาสฺสทํ วรํ

พุทฺธ สํ สรณํ คจฺจนํ สุขกาโมสฺมิ เจ ตูวํ

พระพุทธเจ้า พระธรรมเจ้า พระสงฆ์เจ้า เป็นมงคลในโลก
 กำจัดทุกข์ได้อย่างประเสริฐ ถึงพระพุทธเจ้า พระธรรมเจ้า
 พระสงฆ์เจ้าเป็นที่พึ่งเกิด ถ้าท่านต้องการความสุข

ควรต่อมาก็เกิดเกจิอาจารย์อีกท่านหนึ่ง นิยมในทางประสิทธิธิ-
 ภาของพระรัตนตรัย อาศัยมติของเกจิอาจารย์ในยุคก่อน สร้างขึ้นเป็น
 บทมนต์ ประกอบด้วยพิธีการ เพื่อบอกพระเดชพระคุณป้องกันตน เรียก
 มนต์บทนั้นว่า “มงคล ๓ สาย” มีบทบริกรรม คือ

พุทฺธโฆ มงฺคฺลํ โลกํ พระพุทฺธเจ้าเป็นมงคลในโลก

ธมฺโม มงฺคฺลํ โลกํ พระธรรมเจ้าเป็นมงคลในโลก

สงฺฆโฆ มงฺคฺลํ โลกํ พระสงฆ์เจ้าเป็นมงคลในโลก

มีผลการในการที่จะคาดมงคล ๓ สายนี้ คือ

พระพุทธมงคลคาคทศิระ

พระธรรมมงคลคาคทอก

พระสังฆมงคลคาคทเอว

ตามมติของเกจิอาจารย์ สองความที่ควรกำหนดไว้ข้อหนึ่ง คือ

พระพุทธเจ้าทรงพระเดชปราบทุกข์ เมื่ออัญเชิญพระพุทธมงคล
ไว้ที่ศิระ ก็ประกาศว่า ตำแหน่งของทุกข์อยู่ที่นั่น คือ ทุกข์อยู่หัว

พระธรรมเจ้าทรงพระเดชปราบภัย เมื่ออัญเชิญพระธรรมมงคล
ไว้ที่อก ก็คือ อัญเชิญมาประทัยใจ ประกาศว่า ตำแหน่งของภัยอยู่ที่นั่น
คือ กลัวอยู่ใจ

พระสงฆ์เจ้าทรงพระเดชปราบโรค เมื่ออัญเชิญพระสังฆมงคล
มาคาคทเอว ก็คือ อัญเชิญมาไว้ที่ท้อง ประกาศว่า ตำแหน่งของโรคอยู่
ที่นั่น คือ ไข้อยู่ท้อง

ทุกข์อยู่หัว หมายความว่า ความทุกข์ความเดือดร้อนต่าง ๆ อยู่
ตรงหัว เมื่อพิจารณาทุกส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย ส่วนไหนจะรับทุกข์มาก
ที่สุด ตรวจดูแล้ว ก็ไม่เห็นส่วนไหนเกินกว่าหัวไปได้ อวัยวะที่เรียกเป็น
สามัญว่า หัว นั้นแหละเป็นที่รับทุกข์มากที่สุด ทั้งนี้ เพราะสี่ข้อของทุกข์
คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ล้วนแต่รวมกันอยู่ตรงหัวทั้งนั้น ที่คนเราจะมี
ทุกข์มีร้อน ก็เพราะตาเห็น หูได้ยิน เป็นต้น และในยามที่เกิดความทุกข์
มักจะทำให้เกิดอาการปวดหัว หนักหัว ความทุกข์เหล่านี้ พระพุทธเจ้า
ทรงปราบไว้แล้ว และทรงสอนมหาชนให้ดำเนินตามพระองค์ จนกระทั่ง
พบโพธิ์ คือ ปัญญาอันรู้แจ่มแจ้งในสภาวะธรรม ทุกข์ต่างๆ ก็หมดไป

กลัวอยู่ใจ หมายความว่า ความกลัวนั้นเป็นความสะทึงของจิตใจ จิตใจเกิดความหวาดเสียว แม้ในทางภาษาก็ระบุชัดอยู่ว่า กลัวเกิดที่ใจ ทำให้มีมีอาการต่างๆ เช่น ในยามที่เกิดความกลัว จิตใจสะทึงสนระรว บางครั้งถึงกับรู้สึกว่าจะใจไม่ได้อยู่กับตัวขณะหนึ่งก็มี อย่างที่พูดกันว่า “ตกใจ ใจสั่น ใจหายหมด” ที่กลัวก็เพราะยังไม่รู้แจ้ง ถ้ารู้แจ้งแล้ว ก็หายกลัว พระธรรมปราชญ์วิชา คือความไม่รู้แจ้ง ทำให้วิชาความรู้แจ้งยังเกิดขึ้น ก็เท่ากับขบรายภัยให้หมดไปนั่นเอง

ไข้อยู่ท้อง หมายความว่า โรค ความเจ็บ ความไข้ บรรดาที่ยังเกิดจากเหตุภายในสำคัญอยู่ที่ท้อง พิจารณาตามพฤติการณ์ที่เป็นไปอยู่ ก็เห็นความจริงได้ เพราะคนเราก็อายุแก่แล้ว แม้อวัยวะส่วนอื่นๆ จะยังดีอยู่ ก็พลอยเสีย คือไม่สำเร็จประโยชน์ไปทั่ว ตรงกันข้ามถ้าส่วนอื่นๆ เสีย แต่ท้องยังดี ยังสำเร็จประโยชน์ได้ ตามหน้าที่ของอวัยวะที่ยังไม่เสียนั้นๆ และเมื่อกล่าวถึงโรคที่สำคัญยิ่ง พระพุทธเจ้าได้ตรัสว่า “ชิกขุณา ปรมา โรคา ความหิวเป็นโรคอย่างยิ่ง” ก็เป็นเรื่องท้อง อีก พระสังฆมณฑลปราชญ์โรคสำคัญนี้ คือการบริหารท้องโดยประมาณที่เรียกว่า “โภชนเน มตฺตณฺณตฺตา ความเป็นผู้รู้จักประมาณในโภชนะ” คุณสมบัติข้อนี้เป็นหลักสำคัญในการประกันโรคท้อง ท่านจึงให้นำพระเทศของพระสงฆ์มาปราชญ์โรค ดังนี้

ที่นำมากล่าวนั้น เก็บความจากมติของเกจิอาจารย์ เป็นความจริงแก่ผู้ปฏิบัติเพียงไรหรือไม่ อยู่ที่ทดลองปฏิบัติด้วยคน อย่างไรก็ตาม การปฏิบัติเพื่อกำจัดทุกข์ กำจัดภัย และกำจัดโรคนั้น รวมอยู่ในการปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้ามาแล้ว

มงคลจักรวาล

สรีรติมติเตโชชยสิทธิมหิทฺธิ- ท้ายอาณูภาพแห่งพระมหาบุรุษลักษณะ
มหาคุณาปริมิตปุณฺณชาติการสุส ๓๒ ประการ ท้ายอาณูภาพแห่งพระ
สพฺพนฺดรายนีวารณสมตฺตสุส อนุพยัญชนะ (พระลักษณะปลีกย่อย)
ภควโต อรหโต สมฺมสมฺพุทฺธสุส ๘๐ ประการ ท้ายอาณูภาพแห่งพระ
ทวตฺตีสมหาปริสลกฺขณานุภาเวน มงคลลักษณะ (ในผ้าพระบาท) ๑๐๘
อัสติยานุพยัญชนานุภาเวน ประการท้ายอาณูภาพแห่งพระรัศมี ๖ สี่
อณฺุจตุตรสทฺมกฺลานุภาเวน ท้ายอาณูภาพแห่งพระเกตุมาลา ท้าย
ฉพฺพณฺดรสียานุภาเวน อาณูภาพแห่งขารมี ๑๐ ท้ายอาณูภาพ
เกตุมาลानุภาเวน แห่งพระอุปกฺขารมี ๑๐ ท้ายอาณูภาพแห่ง
ทสปรามิตานุภาเวน พระปรมัตถขารมี ๑๐ ท้ายอาณูภาพ
ทสอุปปรามิตานุภาเวน แห่งพระคัล พระสมาธิ และพระปัญญา
ทสปรมตฺตปรามิตานุภาเวน ของพระผู้ทรงพระภาคอรหันตสัมมา
สัสมฺพุทฺธเจ้า ผู้ทรงมีความสำเร็จแห่ง
สัสมฺมาธิปญฺณานุภาเวน เทโชชย (ความชนะด้วยอำนาจ)
อันเกิดแต่ความที่ความรู้ความเห็นชอบ
มีพระฤทธิมาก มีพระคุณใหญ่ มีพระ
บุญญาธิการอันประมาณมิได้ผู้สามารถ
ป้องกันอันตรายทั้งปวงได้

พุกุธานุภาเวน	ท้วยฮานุภาพแห่งพระพุทธรเจ้า
ธมฺมานุภาเวน	ท้วยฮานุภาพแห่งพระธรรมเจ้า
สงฺฆานุภาเวน	ท้วยฮานุภาพแห่งพระสงฆเจ้า
เทศานุภาเวน	ท้วยฮานุภาพแห่งพระเทศ
อิทฺธานุภาเวน	ท้วยฮานุภาพแห่งพระฤทธิ
พลานุภาเวน	ท้วยฮานุภาพแห่งพระกำลัง
เฉยฺยธมฺมานุภาเวน	ท้วยฮานุภาพแห่งพระไฉยธรรม
จตุราสตีสหัสสมุทฺตขณฺธา- นุภาเวน	ท้วยฮานุภาพแห่งพระธรรมชั้น ๘๔,๐๐๐
นวลอกุตฺตรธมฺมานุภาเวน	ท้วยฮานุภาพแห่งพระโลกุตฺตรธรรม ๘
อฏฺฐชกฺกิมคฺคานุภาเวน	ท้วยฮานุภาพแห่งพระอริยมรรคมีองค์๘
อฏฺฐสมาปฺตฺตียนุภาเวน	ท้วยฮานุภาพแห่งพระสมาบัติ ๘
ฉฬภิญฺยานุภาเวน	ท้วยฮานุภาพแห่งพระอภิญฺญา ๖
จตุสจฺจวณานุภาเวน	ท้วยฮานุภาพแห่งพระญาณ ในพระ อริยสัจ ๔
ทสพลณานุภาเวน	ท้วยฮานุภาพแห่งพระทศพลญาณ
สพฺพญุตฺตวณานุภาเวน	ท้วยฮานุภาพแห่งพระสัพฺพญุตฺตญาณ
เมตฺตากรุณามุทิตาอุเปกฺขา- นุภาเวน	ท้วยฮานุภาพแห่งพระเมตตาพระกรุณา พระมุทิตาและพระอุเบกขา
สพฺพปริตฺตานุภาเวน	ท้วยฮานุภาพแห่งพระปริตฺตทั้งปวง

- รตนตุดยสรณานุภาเวน   ทั่วอาณาภาพแห่งสวณะ คือพระรัตน-
 ตรี
- ตุดุหิ สพุพโรคโสกุปทุทว-   ขอสรรพโรค สรรพโรค สรรพอุยาทวิ
 ทุกุขโทมนสสุสาปยาสา   และความทุกข์กาย   ความทุกข์ใจ
 วินสฺสนตุ   ความคับแค้นใจทั้งปวงของท่าน จงสูญ
 หายไป
- สพุพอนฺตรายาปี วินสฺสนตุ   แม้อันตรายทั้งปวง   ก็จงสูญหายไป
 สพุพสงฺกปฺปา ตุดุหิ สมิชฺฌนฺตุ   ขอความคำริทุกประการของท่าน จง
 สำเร็จด้วยดี
- ทีฆายุดา ตุดุหิ โหตุ   ขอความมีอายุยืนจงมีแก่ท่าน
 สตวสฺสชฺเเวน สมงฺคิโก โหตุ   ขอท่านจงเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยความเป็น
 สพุพทา   อยู่ตลอด ๑๐๐ ปี ในกาลทั้งปวง
- อากาสพุพตวนภูมิคงฺคา-   ขออารักขาเทวดาททั้งหลาย   ผู้อยู่ใน
 มหาสมุทฺทาอรกฺขกา เทวดา   อากาศ อยู่ ณ ภูเขา ลำเนาป่า ณ พน-
 สทา ตุมฺเห อณฺรกฺขนฺตุ   ดิน ณ แม่น้ำ และมหาสมุทร จงตาม
 รัักษาท่านทั้งหลาย ทุกเมื่อ เทอญ

หมายเหตุ บทนี้แปลกอยู่ตรงที่มีชื่อไทย ๆ ว่า “มงคลจักรวาล”
 เป็นบทสำหรับพระที่สวดมนต์ทำสังคิรียา อ่างอาณาภาพของพระ
 พุทธเจ้า พระธรรมเจ้า และพระสงฆเจ้า ให้กำจัดทุกข์โรคภัย
 อันตราย จาระไนออกไปละเอียดยตามทีปรากฏอยู่นั้นแล้ว บทมงคล

จักรวาลนั้นเข้าใจว่าแต่งในเมืองไทยเราเอง เพราะชื่อก็บอกอยู่แล้ว
ว่าเป็นไทย ยังมีคู่มืออีกบทหนึ่งเรียก มงคลจักรวาลน้อย (สัพพพุทธา)
ใช้สวดเป็นบทอนุโมทนา ที่เติมคำว่าน้อยนั้น หาได้หมายความว่า
จักรวาลอีกอันหนึ่งไม่ แต่หมายความว่า เป็นบทสวดแบบมงคล
จักรวาลอีกแบบหนึ่ง ซึ่งน้อยกว่าสั้นกว่าเท่านั้น เมื่อเรียกแบบนี้
ว่าน้อย ก็ต้องเรียกแบบนี้ว่าใหญ่ เช่นคู่มือ บทนมัสบูชา มาก ตั้งต้น
แต่ชื่อมงคลจักรวาลไปทีเดียว จะขออธิบายไว้ตามที่ทราบ

อันศรัทธาของพุทธศาสนิกชนแต่ครั้งก่อน ๆ นั้น ดำเนินตาม
แนวทางที่พระอรหันตศาสดาจารย์ได้อธิบายไว้อย่างมั่นคง ปลงจิตใจลง
ว่าจักรวาลในเวทามันนับเป็นแสนโคฏิ แต่ในจักรวาลต่าง ๆ นั้น ไม่มี
พระพุทธเจ้าเสด็จอุบัติ เมื่อพระพุทธเจ้าไม่เสด็จอุบัติแล้ว พระธรรม
พระสงฆ์ ก็เป็นอันไม่มี แต่ในจักรวาลที่เราอาศัยกันอยู่เดี๋ยวนี้ มี
พระพุทธเจ้าเสด็จอุบัติ ตรัสสอนพระธรรม และมีพระสงฆ์สาวก
ดำรงพระธรรมสืบต่อมา ดังนั้นจักรวาลจึงเรียกว่า มงคลจักรวาล
บทสวดอันอัญญาภาพของพระพุทธเจ้า พระธรรมเจ้า พระสงฆ์เจ้า
ซึ่งปรากฏมีแต่ในจักรวาลเท่านั้น จึงได้นามว่ามงคลจักรวาลด้วย

ในบทนี้มีจำนวนเลขต่าง ๆ อยู่มาก ผู้สนใจใคร่จะทราบ
ความพิสดาร โปรดดูในหนังสือพระปฐมสมโพธิใหญ่หรือพระปฐม
สมโพธิกถาฉบับพิสดาร ของสมเด็จพระปรมานุชิตชิโนรส และ
ธรรมวิภาคปริเฉทที่ ๒ ของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยา
วชิรญาณวโรรสเถิด

ภาตฺสัพ

ภาตฺส สพุพมฺจลํ
รกฺขณฺตฺ สพุพเทวตา
สพุพพุทฺธานุภาเวน
สทา โสตุถิ ภาตฺส เต

ขอมงคฺลทงปวงจงมี ขอเทวคาทงปวง
จงคฺมฺครอง กวฺยอานุภาพของพระ
พุทฺธเจ้าทงปวง ขอความสวัสดิทงหลาย
จงมีแก่ท่านทุกเมื่อ เทอญ

ภาตฺส สพุพมฺจลํ
รกฺขณฺตฺ สพุพเทวตา
สพุพธมฺมานุภาเวน
สทา โสตุถิ ภาตฺส เต

ขอมงคฺลทงปวงจงมี ขอเทวคาทงปวง
จงคฺมฺครอง กวฺยอานุภาพแห่งพระ
ธรรมทงปวง ขอความสวัสดิทงหลาย
จงมีแก่ท่านทุกเมื่อ เทอญ

ภาตฺส สพุพมฺจลํ
รกฺขณฺตฺ สพุพเทวตา
สพุพสงฺฆานุภาเวน
สทา โสตุถิ ภาตฺส เต

ขอมงคฺลทงปวงจงมี ขอเทวคาทงปวง
จงคฺมฺครอง กวฺยอานุภาพแห่งพระ
สงฺฆทงปวง ขอความสวัสดิทงหลาย
จงมีแก่ท่านทุกเมื่อ เทอญ

หมายเหตุ บทนี้ ซึ่งเรียกกันเป็นสามัญว่า ภาตฺสัพ เป็นบทสุดท้าย
การสวดมนต์และอนุโมทนา ไม่ว่างานมงคล หรือมิใช่ในงานมงคล
พอขึ้นบทนี้ พระท่ายแถวก็เริ่มม้วนสายสิญจน์ ส่งต่อเข้ามาจนถึง
หัวหน้าพอดีจบ วางสายสิญจน์
กิจของเจ้าภาพ ทางฝ่ายเจ้าภาพจะเลี้ยงเครื่องคัมหรือน้ำชา ก็เตรียม
ไว้ พอจบก็ให้ประเคนได้พอดี

ในงานมงคล บางที่ท่านไม่จบเพียงนี้ ต่ออีกบทหนึ่งจึงจบ คือ
บทนักษัตยักข์ ดังจะได้กล่าวต่อไป

นักษัตรยักข์

นฤขตตยภุขภูฏานัน
ปาปคฺคหฺนึวราณา
ปริตฺตสฺสานุภาเวน
หนฺตฺวา เตสํ อฺปทุทเว

นฤขตตยภุขภูฏานัน
ปาปคฺคหฺนึวราณา
ปริตฺตสฺสานุภาเวน
หนฺตฺวา เตสํ อฺปทุทเว

นฤขตตยภุขภูฏานัน
ปาปคฺคหฺนึวราณา
ปริตฺตสฺสานุภาเวน
หนฺตฺวา เตสํ อฺปทุทเว

พระปริตเป็นเครื่องห้ามซึ่งบาปเคราะห์
อันเกิดแต่อำนาจแห่งทวารนักษัตร และ
อำนาจแห่งยักข์แห่งภุคฺคิทั้งหลาย ด้วย
อานุภาพแห่งพระปริตที่ได้สวคมาตั้งแต่
ต้นจนจบนี้ จึงกำจัดความอุบายทวารอัน
เกิดแต่อำนาจแห่งนักษัตรเป็นต้น โดย
เกิดชขาด เทอญ

พระปริตเป็นเครื่องห้ามซึ่งบาปเคราะห์
อันเกิดแต่อำนาจแห่งทวารนักษัตร และ
อำนาจแห่งยักข์แห่งภุคฺคิทั้งหลาย ด้วย
อานุภาพแห่งพระปริตที่ได้สวคมาตั้งแต่
ต้นจนจบนี้ จึงกำจัดความอุบายทวารอัน
เกิดแต่อำนาจแห่งนักษัตรเป็นต้น โดย
เกิดชขาด เทอญ

พระปริตเป็นเครื่องห้ามซึ่งบาปเคราะห์
อันเกิดแต่อำนาจแห่งทวารนักษัตร และ
อำนาจแห่งยักข์แห่งภุคฺคิทั้งหลาย ด้วย
อานุภาพแห่งพระปริตที่ได้สวคมาตั้ง
แต่ต้นจนจบนี้ จึงกำจัดความอุบายทวารอัน
เกิดแต่อำนาจแห่งนักษัตรเป็นต้น โดย
เกิดชขาด เทอญ

หมายเหตุ บทนี้ใช้สวดเฉพาะพิธีที่มีการตั้งนามนต์ วงค้ายสายสิญจน์ เท่านั้น ถ้าไม่มีการตั้งนามวงค้าย ไม่สวด

บท นกขัตตยักษุภูตานัน นี้ เข้าใจว่า แต่งขึ้นในเมืองไทยทางเหนือ หรืออาจเป็นบทหนึ่งในคัมภีร์มหาทิพมนต์ ซึ่งแต่งในเวียงจันทน์ก็ได้ เป็นบทขออำนาจของพระปริตกำจัดอุบาทว์ต่าง ๆ ในบทนักษัตยักษณ มีศัพท์ที่เป็นปัญหาทางไวยากรณ์อยู่บ้าง เห็นควรอธิบายไว้ในที่นี้ ศัพท์นั้น คือ หนตุวา เมื่อตัดบทออกไปจะได้รูปดังนี้ หนตุ-อา หนตุ แปลว่า จงฆ่า หรือจงกำจัด (หนธาตุ อนุทวิภติ) -อา เป็นนิบาตบอกความหนักแน่น ในที่นี้จึงแปลว่า จงกำจัดโดยเด็ดขาด ไม่ใช่ แปลว่า ฆ่าแล้ว (หนธาตุ ตูนาทิบัจจย)

คติที่ได้จากบทนักษัตยักษณว่า “พระปริตเป็นมนต์ศักดิ์สิทธิ์ บัองกันอัปมงคล” ภูตผีปิศาจทำอันตรายมิได้

บทถวายพรพระ ๘ บท

ไม่ว่าในงานพิธีอะไร ก่อนที่พระจะฉัน จะต้องสวดบทถวายพรพระ (ภาษาปากว่า พาหุ) ก่อน ทายกทายิกาเป็นไ้ฟังทุกครั้งที่ทำบุญเลี้ยงพระ จึงขอนำมาพิมพ์รวมไว้ด้วย

ที่เรียกว่า "ถวายพรพระ" นั้น ฟังดูไม่ตรงกับความจริง ที่จริงนั้นเราขอพรจากพระ ความทั้ง ๘ บทก็เป็นคำสรรเสริญพระ ที่ทรงเป็นผู้พิชิตในคราวต่าง ๆ แล้วอ้างเดชอำนาจพระ ขอพรชัยมงคล กิ่งต่อไปนี้

๑. พาหุ สหสสมภินิมิตตสาธุชนุตติ ปางเมื่อพระยามารนิรมิตแสน
ครู่เมฆลั อุกิตโนรสเสนมาริ ถืออาวสุครบตงพันแสน ชีชัยช้าง
ทานาทิรมมุวิธินา ชิตวา มุนินุโท คิริเมฆลล สหวิบพร้อมด้วยพลเสนา
ตนุเตชสา ภวตุ เต ชยมงุคลานิ มาร ไห่ร้องก้องกึกพิลึกสะฟังกลัว
เข้ามาประจัญ พระจอมมุนิทรงใช้
วิธิต่างธรรม คือ ทรงเสด็จพระขารมี
มีทานเป็นต้นเข้าผจญ ไ้ชัยชำนะ
ด้วยเดชแห่งองค์พระผู้พิชิตมาร นน
ขอชัยมงคลจงมีแก่ท่าน

๒. มาราดิเรกมภิชุณิตสพพหตุติ ปางเมื่ออาฬวกยักษ์ ผู้คร่ำ
โหมรมุปนาพวกมกขมถทชยกุขิ หยาชช้า เขียมโหด ไม่เลือกหน้า
ชนุตติสุทนต์วิธินา ชิตวา มุนินุโท เข้ามากระทำยุทธนาการอยู่ตลอดคืน
ตนุเตชสา ภวตุ เต ชยมงุคลานิ ยิ่งเสียดกว่าเมื่อครั้งผจญพระยามาร
(ซึ่งพ่ายไปก่อนอาทิตย์อัสดง) พระ
จอมมุนิ ทรงใช้ วิธิ ปราย ด้วย พระ

ชั้นคิคุณ (คือออกพระเหตุภัยต่อสู) ได้
ชัยชำนะท้วยเทศแห่งองค์พระผู้พิชิต
ยักยันน ขอชัยมงคลจงมีแก่ท่าน

๓. นาพาคีรี คชวร อติมตตฤคิ ปางเมื่อพระยาชังนาฟ้าครซง
ทาวคฤจิกฤมสนิว สุทารุณนุติ กำลังเมามันเต็มที ครุร้ายนัก แปร
เมตตมพุเสกวิธินาชิตวามุนินโท แปรันแล่นเข้ามา รวากย์ไฟไหม้ฆ่า
ตนุเตชสา ภวตุ เต ชยมงฺกลานี หรือมิฉะนั้น เหมือนจักรวรุชอินแรง
ร้าย หรือเหมือนสายฟ้าฟาด พระ
จอมมุนั้ทรงใช้ วิชิรทท้วยน้า คือ
เมตตา ได้ชัยชำนะท้วยเทศแห่ง
องค์พระผู้พิชิตชัง ขอชัยมงคลจงมี
แก่ท่าน

๔. อุกุขิตุชคฤคตติหตุตสุทารุณนุติ ปางเมื่อมหาโจร ผู้มีฉายาว่า
ชวานุติโยชนปถงคฤคิตมาลนุติ องคฤคิตมาล สันทานขาย่หยายชัว มีอ
อิทธิภัสสงขตมโน ชิตวา มุนินโท ถึอขาย่งเอร่า วังไล่ตึกตามพระองค์
ตนุเตชสา ภวตุ เต ชยมงฺกลานี ไปเป็นระยะทางถึง ๓ โยชน์ พระจอม
มุนั้ทรงบันทาลท้วยฤทธิทางใจได้ชัย
ชำนะ ท้วยเทศแห่งองค์พระผู้พิชิต
โจรนั้น ขอชัยมงคลจงมีแก่ท่าน

๕. กตวาน กฤษมฺหริ อิว คพฺภินียา ปางเมื่อนางจิณฺฆมาณวิกาเอาผ้า
จิณฺฆาย ทูฏฐวณั้ ชนกายมชฺเช ห่อไม้ผูกเข้าที่ท้อง แลร์วังทำเป็น

สนฺเตน โสภมวีนํ ชิตวา มุนินฺโท
ตนฺเตชสา ภวตุ เต ชยมงฺคลานํ

หญิงมีกรรมมากแล้วคำใส่ร้ายต่อ
พระองค์ในท่ามกลางชุมนุมชน
พระจอมมุนีทรงเฉลียววิสัยสิ่งหนึ่ง
วางพระองค์เป็นสง่าผ่าเผย เคยอยู่
ถึงดวงจันทร์เพ็ญลอยเด่นอยู่ใน
นภากาศ ไท้ชัยชนะ ด้วยเดช
แห่งองค์พระผู้พิชิตคำใส่ร้ายนั้น -
ขอชัยมงคลจงมีแก่ท่าน

๖. สจฺจํ วิหยา มติสจฺจกฺวาเทกฺตุ
วาทาภิโรปิตมณํ อติอนุชฺฌุตํ
ปญฺญาปทีปชฺลิโต ชิตวา มุนินฺโท
ตนฺเตชสา ภวตุ เต ชยมงฺคลานํ

ข้างเมื่อสักจนครนถ์ ผู้เชิดชู
ลัทธิของตนว่าจริงแท้เลิศลวยราว
กับสูงชันฟ้า ทำให้มีคมมีด
ปัญญาที่รู้ความจริงเสียดสี มุ่ง
มาจะโต้วาทะกับพระพุทธองค์ พระ
จอมมุนีทรงจุดประกายข้อปัญญาชั้น
สูงให้เห็นความจริง ไท้ชัยชนะ
ด้วยเดชแห่งองค์พระผู้พิชิตนครนถ์
นั้น ขอชัยมงคลจงมีแก่ท่าน

๗. นนฺโทปนนฺทภุชคํ วิพฺุชํ มหิทฺธิ
ปฺตุเตน เถรภุชเคน ทมาปยนฺโต
อิทฺฐูปเทสวีนํ ชิตวา มุนินฺโท
ตนฺเตชสา ภวตุ เต ชยมงฺคลานํ

ข้างเมื่อนั้นโทปนันทนาคราชผู้
หลงผิดเป็นพาล ชำมีฤทธิมาก
ด้วย ทะนงจิตยังอาจสำแดงฤทธิ
แผ่พัวพันกันฉนวนอากาศ ยึด
ทางพุทธโคจร พระจอมมุนีจึง
โปรดให้พระพุทธบุตร (คือพระ

มหาโมคคัลลานะ) ผู้เป็นเถรฤๅชงค์
ไปปรายใต้ซัยซำระ ด้วยวิธึแสดง
ฤๅชงค์ฤๅชงค์ จนสิ้นพยัคฆ์ฤๅชงค์ชอย
ด้วยเทศแห่งองค์พระผู้พิชิตนาค
นั้น ขอชัยมงคลจงมีแก่ท่าน

๘. ทศกัณฐะทมิฬภูษเคน สฤๅชงค์หตุถึ ปางเมื่อพรหมช้อยพระ ผู้ล้าคณฺฑน
พรมุหึ วิสฤๅชงค์ชคิมิทธิพกาภิธานึ ว่ามีความบริสุทธิมรคัมมิอานาจและ
ณาคเทณ วิธึนา ชิตวา มุณินุโท มิฤๅชงค์ไม่มีใครยิ่งกว่าเลยเกิดความ
คณฺฑชสา ภวตุ เต ชยมงคลานึ เห็นผิดไปว่า ชีวิตของพรหมเป็น

สัสสตะ เป็นอมตะ เป็นปฏิปัตถึกับ
พระพุๅทศศาสนา เปรียบเสมือนว่า
ถูกงูกัดเอาที่มือเข้าแล้ว พระจอม
มุณิทรงใช้วิธึวางยา คือพระญาณ
แสดงควมรู้ทักว้างกว่า ลึกกว่า
ทำให้พรหมหายความเห็นผิดได้ชัย
ชนะ ด้วยเทศแห่งองค์พระผู้พิชิต
พรมนึ ขอชัยมงคลจงมีแก่ท่าน
แม้นรชนใดไม่เกียจคร้าน สวด
กัถึ ระลึก (คือบริกรรมในใจ) กัถึ
ซึ่งพุๅทศชัยมงคลคาถา ๘ บทนี้ทุก
วัน ๆ นรชนนั้นจะพึงละลวงเสียได้
ซึ่งอุปัตถึทุกสิ่งทุกอย่าง จะเป็นผู้
มิชัณฺญา ถึงซึ่งความสุขอันเป็น
โมกษะ แล

เอาปี พุๅทศชยมงคลอฏฐคาถา
โย วาจโน ทินทึเน สรตมตนุทึ
หิตวานเนกวิธึานึ จุๅปทุๅทวานึ
โมกขั สขั อธิคเมขุยนโรสปลโย

ในสมัยที่ดำรงเพศเป็นภิกษุ ได้เล่าให้ฟังว่า “พระมหาเถระในลังกา
ชมว่า บทพาทุไทยแต่งได้ดีมาก” เป็นข้อยืนยันอีกข้อหนึ่ง ที่ทำให้
เห็นว่า บทพาทุ ประพันธ์ในเมืองไทยแน่ ที่ไปเผยแพร่ในลังกา ก็คง
เป็นในตอนที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกษฐ์ ทรงส่งพระ
อุบาลีออกไปประดิษฐานพระสงฆ์สยามวงศ์ในลังกา บทพาทุ ของ
ไทยจึงไปแพร่หลายอยู่ในประเทศนั้น และจากข้อยืนยันนี้ ทำให้สักค
ระยะกาลแห่งการประพันธ์บทพาทุว่า ได้ประพันธ์มาก่อนรัชกาลพระ
เจ้าอยู่หัวบรมโกษฐ์ สาวย้อนจากนั้นขึ้นไปถึงยุคทองแห่งบาลีในประ
เทศไทย ตกในรัชกาลพระเจ้าอยู่หัวบรมไตรโลกนาถ ก็พอจะอนุมาน
ได้ว่า คงไม่ก่อนรัชกาลนั้น และก็เป็นที่ไปได้ว่า พระมหาเถระในยุคนั้น
ได้ประพันธ์ขึ้น เป็นบทสำหรับสวดก่อนที่จะรับภัตตาหารในที่
นิมนต์ และคงจะเริ่มจากงานบำเพ็ญพระราชกุศลเป็นประจำก็ได้
ต่อมาจึงได้แพร่หลายไปในหมู่พุทธศาสนิกชนทั่วไป

เมื่อมาถึงสมัยปัจจุบัน นักปราชญ์ผู้สันทัดทางบาลี ได้
พิเคราะห์คำคาถาที่ ๘ น้อย่างถี่ถ้วน ได้เห็นว่า “น่าจะวิปลาสอยู่” จึง
ได้แก้ไขบทสุดท้ายของแต่ละคาถา คือบทว่า “ขยมงคลานี” เป็น
“ขยสิทฺธิ นิจฺจ” บาง “ขยมงคลคฺค” บาง

ที่แก้เป็น “ขยสิทฺธิ นิจฺจ” คือพระบาทสมเด็จพระมงกุฎ
เกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงบทพระราชนิพนธ์บทพาทุ แปล เป็นบท
วสันตดิถีกถณ์ที่ ได้ทรงแก้บทท้ายเป็น “ขยสิทฺธิ นิจฺจ” บทสุดท้าย
จึงเป็น “ตนฺเตชสา ภวตุ เม ขยสิทฺธิ นิจฺจ” ที่ทรงแก้ดัง
นี้เห็นจะเป็นด้วยทรงมีพระราชประสงค์ จะให้มีความในทำนองนั้น
มิใช่เกี่ยวเนื่องด้วยกฎเกณฑ์ทางไวยากรณ์แต่ประการใด

ที่แก้เป็น “ขยมงฺกุลคฺค” คือที่ใช้สวดอยู่ในคณะสงฆ์ฝ่าย
 ธรรมยุต ทั้งนี้เนื่องจากพิเคราะห์เห็นว่า “ตามหลักไวยากรณ์ของบาลี
 ประธานและกิริยาต้องมีวจนะเสมอกัน ประธานเป็นวจนะไต กิริยาก็
 เป็นวจนะนั้น” แต่บาทคาถาคือ “ตฺนุเตชสา ภวตุ เต ขยมงฺกุลานิ”
 นี้ ประธานและกิริยาไม่เป็นไปตามกฎดังกล่าว คือ กิริยา “ภวตุ”
 เป็นเอกวจนะ แต่ประธาน “ขยมงฺกุลานิ” เป็นพหุวจนะ จึงได้แก้เป็น
 “ขยมงฺกุลคฺค” เป็นเอกวจนะตามกฎแห่งไวยากรณ์

เรื่องกฎแห่งไวยากรณ์ในที่นี้ เข้าใจว่า ท่านผู้ประพันธ์ซึ่งมี
 ความรู้ทางศัพท์ศาสตร์และอรรถศาสตร์ถึงขนาดประพันธ์คานานี้
 คงมีความรู้ความเข้าใจได้ดี แต่ที่ท่านใช้ศัพท์วิปลาสไปเช่นนั้น มิใช่
 ใช้ด้วยความไม่รู้หรือไม่เข้าใจ คงเป็นด้วยกิริยาว่ามีว่าเป็นนั้น แม้
 จะต่างวจนะกับประธานก็ใช้ได้ หรือไม่เช่นนั้น ก็คงเป็นเพราะท่าน
 ผู้ประพันธ์ได้พบตัวอย่างบทประพันธ์ดั้งเดิมได้ใช้มาแล้ว เช่นที่
 ปรากฏในคัมภีร์ชาดกว่า “สพฺพิตฺติโย กเร ปาปํ ๗ เปฯ” บทคือ “สพฺ-
 พิตฺติโย” ประธาน เป็นพหุวจนะ บทคือ “กเร” กิริยา เป็นเอกวจนะ
 ดังนี้ ท่านจึงได้ใช้บทพหุบ้าง เป็นการดำเนินตามรอยแห่งบทประ-
 พันธ์ดั้งเดิม มิใช่ใช้ด้วยความไม่รู้ไม่เข้าใจ หรือใช้ด้วยความประมาท
 หามิได้ ดังนั้น บาทคาถาคือ “ตฺนุเตชสา ภวตุ เต ขยมงฺกุลานิ” จึง
 เป็นบทประพันธ์ที่ยุติแล้วด้วยประการทั้งปวง ไม่น่าจะต้องแก้ไข
 ประการใด

เรื่องบทพหุอันได้ทราบไว้ ท่านเจ้าประคุณสมเด็จพระวันรัต
 เขมจารีเถระ แห่งวัดมหาธาตุฯ ได้เคยอธิบายให้ศิษย์ของท่านฟังว่า

“บทคือขยมงคลานี” นั้นก็คือ “ขยมงคล” นั้นเอง แต่แปลง อ เป็น อา นิ เพราะคณะฉันทบัณฑิย หรือที่เรียกว่า “ฉันทานุรักษ์” และ การแปลง อ เป็น อา นิ นั้น ใช้เฉพาะในการแต่งฉันทเท่านั้น ไม่ใช่ กฎไวยากรณ์ทั่วไป มีตัวอย่างที่อ้างอิง เช่นในพระคาถาธรรมบทที่ว่า “เอวํ ฐมฺมานิ สุตฺวาน” และที่ว่า “นาทิจฺฉา ปฺรโต โทสํ อณฺฑฺลฺลานิ สพฺพโส” บทคือ “ฐมฺมานิ” นั้น ก็คือ ฐมฺมิ และบทคือ “ณฺฑฺลฺลานิ” ก็คือ ณฺฑฺลํ นั้นเอง แต่แปลง อ เป็น อา นิ ตามกฎแห่งฉันทานุรักษ์ ดังกล่าวนั้น นี้เป็นมติของท่านเจ้าประคุณองค์นั้น ท่านได้อ้างคัมภีร์ เหมือนกัน แต่ผู้รับมติดำคัมภีร์ไม่ได้ เป็นที่น่าเสียดายอยู่

ท่านเจ้าประคุณองค์นั้น ยังได้อธิบายถึงบทพาทน์ต่อไปอีกว่า ความจริงพระพุทธองค์ทรงปราบบุคคลต่าง ๆ มิใช่เพียง ๘ ครั้งเท่านั้น มีเป็นอันมาก แต่ที่ท่านบูรพาจารย์ได้นำมาแต่งเพียง ๘ ครั้ง เท่าที่ปรากฏเป็นบทพาทน์ ความมุ่งหมายเพื่อต้านคติของพราหมณ์ที่ถือ มงคล ๘ อย่างและลัทธิตันตระของอุทรนิกาย ที่รับคติของพราหมณ์ มาถ่ายทอด คือ ที่แต่งเป็นคาถาว่า

“อณฺฑฺลฺลํ สจฺจํ คทา สงฺโข จกฺกํ ธฺโว คชงฺกุโส
อฺสฺสโก ปุณฺณกฺมุโห จ อิจฺเจเต อญฺฐิ มงฺคฺลา”
สังข์ ๘ เหล่านี้ คือ มงฺกฺกุ ๑ คทา ๑ สังข์ ๑ จักร ๑

ธง ๑ ขอบ้าง ๑ ไคสุภราช ๑ หม้อเต็มด้วยน้ำ ๑ เป็นมงคล มติของท่านเจ้าประคุณสมเด็จพระวันรัต เขมจารีเถระนี้ เป็นถ้อยคำ ทมหัศจรรย์ ควรเชื่อได้ เกรงจะสูญไปเสีย จึงขอนำมาบันทึกไว้ ณ ที่นี้ เป็นการฝากไว้ให้ท่านผู้วิจารณ์ญาณได้พิจารณาสืบไป

การสวดบทพาทุนั้น พระท่านจะสวดก่อนที่จะรับภัตตาหาร และสวดต่อจากบท อิติปิ โส ซึ่งเป็นบทสรรเสริญพระพุทธคุณ พระธรรมคุณ และพระสังฆคุณ จบแล้วจึงสวดบทพาทุนั้น ซึ่งเป็นการถวายสดุดีพระอนุภาพที่ปราบพยุสบุคคลนั้นให้หมอบราบกราบกรานพระองค์แล้ว ขอพระเชษฐานุภาพนั้นประสาทชัยมงคลอีกครั้งหนึ่ง นับเป็นการปฏิบัติในการสวดบทนี้

แต่ถ้ามีการเจริญพระพุทธรูปก่อนรับภัตตาหาร จะสวดบทพาทุนั้นเมื่อจบบทสังเทวดา (ทุกขปุตตา ฯลฯ ไม่มีบทอิติปิ โส เพราะสวดมาแล้วในเนื้อหา จึงไม่สวดซ้ำอีก) ถ้าเป็นงานที่มีการใส่บาตร ก็ใส่บาตรเมื่อพระสวดบทพาทุนั้น เป็นประเพณีปฏิบัติสืบ ๆ กันมาเช่นนั้นแล

